

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Н. М. БАКАЯНОВА, І. О. КІСЛИЦІНА

АДВОКАТСЬКА ЕТИКА

Навчально-методичний посібник

Освітня програма підготовки здобувачів вищої освіти ступеня магістра
в Національному університеті «Одеська юридична академія»
галузь знань – 081 «Право»
спеціальність – 081 «Право»

Одеса
Фенікс
2020

*Рекомендовано навчально-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія»,
протокол № 5 від 2 липня 2020 р.*

Автори:

Бакаянова Н. М. – доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»;

Кісліцина І. О. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія».

Рецензенти:

Дудченко В. В. – доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, завідувач кафедри загальнотеоретичної юриспруденції Національного університету «Одеська юридична академія»;

Фурса С. Я. – доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, завідувач кафедри нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Бакаянова Н. М., Кісліцина І. О.

Б 19 Адвокатська етика [Електронний ресурс] : навчально-методичний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання) / Н. М. Бакаянова, І. О. Кісліцина. – Одеса : Фенікс, 2020. – 127 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/>

ISBN 978-966-928-554-6

Навчально-методичний посібник з дисципліни «Адвокатська етика» підготовлений для здобувачів вищої освіти Національного університету «Одеська юридична академія» з метою засвоєння ними знань про основні ціннісні категорії адвокатської етики, правила поведінки адвоката при спілкуванні з клієнтами, судом та учасниками судового провадження і колегами, а також про необхідність дотримання етичних правил адвокатами в громадській, науковій, публіцистичній діяльності та в соціальних мережах.

УДК 347.965.31

ISBN 978-966-928-554-6

© Н. М. Бакаянова, І. О. Кісліцина, 2020

ВСТУП

Адвокатура відіграє важливу роль у суспільстві, оскільки саме на неї покладено важливу місію у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина. Конституція України у ст. 131-2 закріпила статус адвокатури як незалежного інституту, який здійснює надання професійної правничої допомоги.

Надзвичайна важливість функціонального навантаження адвокатури вимагає від адвокатів слідування високим етичним стандартам поведінки. При цьому специфіка, комплексний характер обов'язків, що покладені на адвокатуру, обумовлюють необхідність збалансування засад служіння адвоката інтересам окремого клієнта та інтересам суспільства в цілому, дотримання принципів законності і верховенства права. Суспільство вимагає пред'являє до адвоката особливі вимоги, оскільки кожна людина бажає, щоб захисником її прав була чесна, порядна, компетентна та принципова людина.

Конституційні норми, які регулюють діяльність адвокатури, конкретизуються у нормах закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», актах органів адвокатського самоврядування, важливе місце серед яких посідають Правила адвокатської етики. Усвідомлення цінностних категорій адвокатської етики, визначення її основних засад, правил поведінки адвоката при спілкуванні з клієнтами, судом та учасниками судового провадження, посадовими особами, колегами, в громадській, науковій та публіцистичній діяльності, при спілкуванні у соціальних мережах, мережі Інтернет потребує отримання системи знань та опанування практичними навичками в процесі навчання у закладі вищої освіти. Навчальний курс «Адвокатська етика» є необхідною складовою юридичної освіти.

Актуальність навчального курсу обумовлена значенням дотримання адвокатами норм адвокатської етики не лише при виконанні професійних обов'язків, а й у повсякденному житті. Розвиток суспільно-правових відносин та постійний процес вдосконалення законодавства України, що регулює ці відносини, обумовлює суспільні потреби у сфері професійної правничої допомоги. Належний рівень надання правничої допомоги адвокатами, пошук нових підходів ефективного виконання професійних повноважень є завданнями адвокатури на сучасному етапі судово-правової реформи. Крім того, міжнародні стандарти організації та діяльності адвокатури встановлюють, що адвокатська спільнота повинна приймати участь у вирішенні проблем юриспруденції взагалі, вносити свій вклад в досягнення суспільного добробуту, дотримуватись основоположних етичних категорій справедливості, честі, гідності, поваги до особистості кожної людини.

Метою вивчення цієї навчальної дисципліни у вищих юридичних навчальних закладах є набуття знань з питань історії виникнення та розвитку адвокатської етики, змісту, системи та структури Правил адвокатської етики в діяльності адвокатів, їх застосування у дисциплінарній практиці дисциплінарних палат кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, а також підготовка майбутніх випускників вищих юридичних навчальних

закладів до адвокатської діяльності.

Досягнення зазначеної мети забезпечується шляхом читання лекцій, проведення практичних та семінарських занять, вирішення кейсів, моделювання ситуацій та проведення ролевої гри за участю здобувачів вищої освіти, організації самостійної підготовки здобувачів вищої освіти по окремих темах, написання курсових робіт та рефератів.

За наслідками вивчення дисципліни здобувач вищої освіти повинен знати:

- історію формування професійної етики адвокатів, розробки та впровадження Правил адвокатської етики в Україні;
- поняття та основні характеристики адвокатської етики;
- зміст національного та міжнародного законодавства з питань етики адвоката;
- структуру Правил адвокатської етики;
- основні принципи адвокатської етики;
- правила взаємовідносин адвоката з клієнтом;
- вимоги до поведінки адвоката при взаємодії судом та іншими учасниками судового провадження;
- правила взаємовідносин між адвокатами;
- етичні вимоги до здійснення адвокатами громадської, наукової та публіцистичної діяльності;
- поняття та ознаки дисциплінарного проступку адвоката з порушення правил адвокатської етики;
- порядок притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за порушення правил адвокатської етики;
- види дисциплінарної відповідальності за порушення правил адвокатської етики.

Після вивчення курсу здобувач вищої освіти повинен вміти:

- орієнтуватися у міжнародному та національному законодавстві у сфері визначення етичних вимог до адвокатів та відповідальності адвокатів за порушення правил адвокатської етики;
 - аналізувати необхідну спеціальну літературу (наукову, навчальну та періодичну) з тем навчальної дисципліни;
 - пояснювати зміст положень адвокатської етики;
- формулювати власні висновки щодо недоліків законодавства, яким регулюються етичні аспекти діяльності адвоката;
 - розв'язувати практичні задачі із застосування чинного законодавства, яке регулює дотримання адвокатом правил адвокатської етики;
 - спілкуватись на професійному рівні з дотриманням правил етичної культури юриста, володінням фаховою лексикою українською та іноземною мовою, включаючи усну та письмову комунікацію;

- надавати правову оцінку поведінки чи діяльності індивідів і соціальних груп, уміти встановлювати довірчі відносини з людьми та вирішувати конфліктні ситуації ініціативно приймати самостійні рішення у нестандартних ситуаціях при вирішенні конкретних питань.

Структура навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна складається з семи тем, ключові положення яких викладаються на лекціях.

Оволодіння питаннями тем відбувається завдяки участі здобувачів у проведенні семінарів, практичних заняттях, а також самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

Під час вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти можуть відвідувати семестрові консультації викладачів, які читають лекції та ведуть практичні заняття, брати участь у науковій студентській роботі з проблематики курсу «Адвокатська етика».

Самостійна робота здобувачів вищої освіти в опрацюванні тем навчальної дисципліни полягає в дослідженні тем, запропонованих для дискусії, підготовці доповідей, рефератів.

Вивчення курсу передбачає диференційовані види підсумкового контролю знань в залежності від факультету навчання.

Методи, прийоми, засоби навчання здобувачів вищої освіти у межах навчальної дисципліни

Здобувачам вищої освіти слід звернути увагу, що практичні заняття будуть проводитися не лише у формі обговорення дискусійних питань, студентських доповідей, але й судових дебатів та рольових ігор, що вимагатиме завчасного ознайомлення з завданнями практичних занять, лекційними матеріалами, чинним законодавством, а також зразковими судовими справами, пов'язаними з реалізацією основних положень процесуального законодавства та законодавства про адвокатуру, що регулює етичні вимоги до поведінки адвоката, а також положень Правил адвокатської етики. Заохочується ознайомлення здобувачів з широкими ресурсами фахової літератури, у зв'язку з чим до кожної теми з даної навчальної дисципліни наведено перелік рекомендованих літературних джерел.

Обговорення дискусійних питань вимагає від здобувачів вищої освіти формування критичних поглядів на проблеми адвокатської етики в Україні, та володіння методами, прийомами переконування: апеляції до висловлювання відомих людей; приведення доказів; висловлювання аргументів «за» і «проти» та методами, логічними прийомами: аналізу; синтезу; порівняння; розрізнення; аналогії; узагальнення; екстраполяції; міркування (простого, складного, вільного, доказового); дедукції; індукції.

Здобувачі вищої освіти при вивченні цієї дисципліни повинні постійно слідкувати за новітніми розробками проблем навчальної дисципліни, що

висвітлюються в засобах масової інформації; змінами в національному законодавстві, особливостями в іноземному законодавстві та тенденціями міжнародного права; використовувати законопроектні матеріали.

Участь у практичних заняттях є обов'язковою. Якщо здобувач не готовий до обговорення, він повинен про це завчасно письмово повідомити викладача, який веде практичні заняття, з обґрунтуванням причин неготовності. Практичне заняття включає в себе оголошення рефератів, доповідей, їх обговорення, проведення дискусії з питань теми, а також альтернативні форми: дебати, рольові ігри, тощо.

До кожного практичного заняття запропонована тематика доповідей, а також задачі та зразкові справи.

Для розв'язання задач здобувачі повинні завести окремий зошит, в якому повинні викладатися не лише висновки розв'язання, але й його детальне обґрунтування у формі, наближеній до описово-мотивувальної та резолютивної частини процесуальних рішень.

Підсумкова атестація в будь-якому випадку залежить від участі у практичних заняттях та заняттях, показаних під час атестації.

З питань навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти можуть звертатися до викладача, який читає лекції або веде практичні заняття, безпосередньо при спілкуванні з викладачем під час занять або у спеціально відведений час на кафедрі організації судових, правоохоронних органів та адвокатури.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
З ВИКЛАДЕННЯ ТА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№	Найменування теми	Аудиторні заняття		Самостійна робота
		Лекції	Практичні заняття	
1	Тема 1. Предмет і система навчального курсу. Поняття адвокатської етики та історія впровадження Правил адвокатської етики, їх загальна характеристика	2	2	6
2	Тема 2. Основні принципи адвокатської етики	4	4	6
3	Тема 3. Відносини адвоката з клієнтами	4	4	8
4	Тема 4. Відносини адвоката з судом та іншими учасниками судового провадження	2	2	6
5	Тема 5. Відносини між адвокатами	4	4	6
6	Тема 6. Дотримання норм адвокатської етики у різних сферах діяльності адвоката	2	2	8
7	Тема 7. Відповідальність адвоката за порушення норм адвокатської етики	2	4	8
ВСЬОГО		20	22	48

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Предмет і система навчального курсу. Поняття адвокатської етики та історія впровадження Правил адвокатської етики, їх загальна характеристика

Предмет, методологія, ситема курсу «Адвокатська етика»

Поняття адвокатської етики, її завдання та роль у суспільному житті.

Виникнення адвокатської етики та історичний шлях її розвитку.

Історія розробки та прийняття Правил адвокатської етики.

Правила адвокатської етики: їх значення, структура, загальні положення. Роль органів адвокатського самоврядування в роз'ясненні Правил адвокатської етики.

Закріплення обов'язку дотримання правил адвокатської етики в міжнародному та національному законодавстві.

Тема 2. Основні принципи адвокатської етики

Поняття принципів адвокатської етики.

Система основних принципів адвокатської етики за Правилами адвокатської етики.

Принцип незалежності та свободи адвоката у здійсненні адвокатської діяльності.

Принцип дотримання законності.

Пріоритет інтересів клієнта як принцип адвокатської етики.

Принцип неприпустимості конфлікту інтересів.

Принцип конфіденційності.

Принцип компетентності та добросовісності.

Принцип поваги до адвокатської професії.

Принцип чесності та добропорядної репутації адвоката.

Принцип обмеження щодо рекламування адвокатської діяльності.

Тема 3. Відносини адвоката з клієнтами

Правила прийняття адвокатом доручення на надання професійної правничої допомоги.

Право клієнта на вільний вибір захисника своїх прав. Право вибору справ адвокатом.

Обставини, що виключають прийняття адвокатом доручення.

Вимоги до порядку укладання та змісту договору про надання правової допомоги.

Гонорар адвоката та фактичні видатки, пов'язані з виконанням доручення.

Правила взаємовідносин адвоката з клієнтом при виконанні доручення.

Етичні вимоги до адвоката при здійсненні захисту при наданні адвокатом безоплатної вторинної правової допомоги.

Обов'язки адвоката при розірванні договору про надання правової допомоги.

Тема 4. Відносини адвоката з судом та іншими учасниками судового провадження

Правовий статус адвоката при виконанні доручень в суді.

Етичні вимоги до поведінки адвоката у судовому процесі.

Форми реагування адвокатом на незаконні або неетичні дії суду та інших учасників процесу.

Мета та допустимі форми позапроцесуального спілкування адвоката з судом та іншими учасниками судового процесу.

Культура поведінки адвоката у судовому процесі.

Тема 5. Відносини між адвокатами

Загальні етичні засади взаємин між адвокатами. Поняття корпоративності, значення взаємної поваги.

Засади прийняття доручення клієнта декількома адвокатами.

Допустимі форми реагування адвоката на незаконні або неетичні дії іншого адвоката.

Етика взаємовідносин адвоката з помічниками та стажистами.

Адвокатське бюро та адвокатське об'єднання як суб'єкти відносин щодо забезпечення дотримання Правил адвокатської етики.

Органи адвокатського самоврядування як суб'єкти відносин щодо забезпечення дотримання Правил адвокатської етики.

Тема 6. Дотримання норм адвокатської етики у різних сферах діяльності адвоката

Етичні аспекти відносин адвоката з органами досудового розслідування та іншими державними органами.

Дотримання норм адвокатської етики в громадській та науковій діяльності адвоката.

Етичні вимоги до публіцистичній діяльності адвоката.

Етика поведінки адвоката у мережі Інтернет.

Моральність у приватному житті адвоката.

Тема 7. Відповідальність адвоката за порушення норм адвокатської етики

Порушення правил адвокатської етики як дисциплінарний проступок адвоката.

Дисциплінарна відповідальність адвоката, її види.

Порядок та строки притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за порушення правил адвокатської етики.

Права адвоката у дисциплінарному провадженні.

Відповідальність за порушення Правил адвокатської етики помічником або стажистом адвоката.

НАВЧАЛЬНИЙ КОНТЕНТ ЛЕКЦІЇ

ТЕМА 1.

ПРЕДМЕТ І СИСТЕМА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ. ПОНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ ТА ІСТОРІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ, ЇХ ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Мета вивчення

Отримати та закріпити поглиблені знання з питань історії виникнення та розвитку адвокатської етики, змісту та сфери застосування Правил адвокатської етики в діяльності адвокатів, їх значення при визначенні дисциплінарними палатами кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури відповідальності адвокатів, підготовка здобувачів вищої освіти до адвокатської діяльності у майбутньому.

Результати навчання

Після заняття здобувач вищої освіти буде (спроможний):

- 1) демонструвати знання історії виникнення та розвитку адвокатської етики;
- 2) пояснювати предмет, методологію та систему курсу «Адвокатська етика»;
- 3) оцінювати та встановлювати зв'язок між сучасним станом та новітніми тенденціями розвитку адвокатської етики;
- 4) орієнтуватися в міжнародно-правових документах з питань адвокатської етики;
- 5) демонструвати інтегральне розуміння та вдосконалювати знання, розуміння та творчі здібності до формування принципово нових ідей та концепцій у сфері розвитку адвокатської етики.

План

1. Предмет, методологія, ситема курсу «Адвокатська етика»
2. Поняття адвокатської етики, її завдання та роль у суспільному житті.
3. Виникнення адвокатської етики та історичний шлях її розвитку.
4. Історія розробки та прийняття Правил адвокатської етики.
5. Правила адвокатської етики: їх значення, структура, загальні положення. Роль органів адвокатського самоврядування в роз'ясненні Правил адвокатської етики.
6. Закріплення обов'язку дотримання правил адвокатської етики в міжнародному та національному законодавстві.

Основний зміст

1. Предмет, методологія, система курсу «Адвокатська етика»

Предметом навчальної дисципліни «Адвокатська етика» є історія виникнення та розвитку адвокатської етики, поняття адвокатської етики, структура та зміст Правил адвокатської етики, основні принципи адвокатської етики, етичні норми, що регулюють відносини адвоката з клієнтом, відносини між адвокатами, відносини адвоката з судом та іншими учасниками судового провадження, відносини адвоката з державними органами. До предмету дисципліни також входять вимоги до поведінки адвоката в громадській, науковій, публіцистичній діяльності, при використанні мережі Інтернет.

Методологія навчальної дисципліни як вчення про методи. Діалектичний метод пізнання. Фундаментальна діалектична категорія має три основні форми свого існування: рух, час і простір. Конкретно-соціологічний метод. Метод порівняльного аналізу. Метод системного підходу. Метод історизму. Формально-юридичний метод.

Місце курсу в системі інших юридичних дисциплін.

Законодавчі джерела та нормативні документи.

Система і структура навчальної дисципліни. Структура курсу охоплює:

- історію формування професійної етики адвокатів, розробки та впровадження Правил адвокатської етики в Україні;
- поняття та основні характеристики адвокатської етики;
- зміст національного та міжнародного законодавства з питань етики адвоката;
- структуру Правил адвокатської етики;
- основні принципи адвокатської етики;
- правила взаємовідносин адвоката з клієнтом;
- вимоги до поведінки адвоката при взаємодії судом та іншими учасниками судового провадження;
- правила взаємовідносин між адвокатами;
- етичні вимоги до здійснення адвокатами громадської, наукової та публіцистичної діяльності;
- поняття та ознаки дисциплінарного проступку адвоката з порушення правил адвокатської етики;
- порядок притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за порушення правил адвокатської етики;
- види дисциплінарної відповідальності за порушення правил адвокатської етики.

Місце курсу в системі інших юридичних дисциплін, його зв'язок із дисциплінами «Судові та правоохоронні органи України», «Адвокатура України», «Конституційне право», «Історія адвокатури», «Цивільне процесуальне право», «Кримінальне процесуальне право», «Адміністративний процес» та іншими.

2. Поняття адвокатської етики, її завдання та роль у суспільному житті.

Професія адвоката передбачає високі стандарти щодо особи адвоката, яка має характеризуватися безсумнівною моральною силою, відповідальним ставленням до виконання професійних обов'язків, відданістю справі. Суспільство пред'являє до адвоката особливі вимоги, адже кожна людина бажає бачити захисника своїх прав незалежним, принциповим, компетентним, чесним та порядним, таким, що виявляє загальний високий рівень освіти та культури.

Знання чинного законодавства, опанування усього арсеналу юридичних засобів досягнення бажаного результату, не завжди є достатнім для здобуття високого фахового рівня юриста. Досить часто виникають ситуації, коли тільки моральна складова (культура, принципи, внутрішнє переконання) стає наріжним каменем у конфліктних ситуаціях.

Дотримання адвокатами особливих деонтологічних вимог і правил розглядається світовою адвокатською спільнотою як необхідна передумова повноцінного функціонування адвокатури, виконання нею її важливої соціальної ролі в демократичному суспільстві.

Адвокатська етика – це наука про моральні вимоги до адвоката, про моральні відносини, які виникають у ході здійснення адвокатської діяльності, про моральні приписи, якими адвокат керується при здійсненні адвокатської діяльності.

Адвокатська етика пронизує діяльність кожного адвоката, забезпечує довіру суспільства до адвокатури, дозволяє вирішувати конкретні професійні проблеми.

Адвокатська етика пронизує діяльність кожного адвоката, забезпечує довіру суспільства до адвокатури, дозволяє вирішувати конкретні професійні проблеми. Вона сформована традиціями адвокатської спільноти, її історичним пошуком оптимальних форм поведінки, корпоративними нормами, які прийняті і закріплені різними законодавчими актами, такі як акти органів адвокатського самоврядування, положеннями законодавства нашої держави і міжнародно-правовими нормами.

Адвокати-науковці, зокрема, А.Д. Бойков адвокатську етику розумів як нормативну систему з внутрішньою узгодженістю приписів, що має таку структуру: а) моральні вимоги, що регулюють відносини адвокатських колективів та окремих адвокатів з громадянами, установами та організаціями; б) вимоги, що регулюють відносини адвокатів та адвокатських колективів з правоохоронними чи правозахисними органами та їх посадовими особами; в) відносини між адвокатськими колективами.

Адвокатська етика покликана обґрунтувати зміст морального ідеалу юриста-адвоката, дослідити причини і форми деформацій морально-професійної свідомості та запропонувати засоби їх подолання.

Закон України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" у ст.ст.11, 21, 31, 32, 34 встановлює дотримання етичних вимог як професійний

обов'язок адвоката. Положення ст.ст.6, 11, 21, 22, 28 Закону за своїм змістом є етико-правовими.

Переважну більшість етичних норм містять нормативні акти адвокатської корпорації, у першу чергу, Правила адвокатської етики.

3. Виникнення адвокатської етики та історичний шлях її розвитку. Історія розробки та прийняття Правил адвокатської етики.

Виникнення адвокатської етики та її розвиток. Адвокатська етика у пам'ятниках права України. Реформування адвокатури в незалежній Україні, передумови впровадження Правил адвокатської етики.

Адвокатська етика сформована традиціями адвокатської спільноти, її історичним пошуком оптимальних форм поведінки адвоката, корпоративними нормами, які прийняті органами адвокатського самоврядування, положеннями законодавства України, міжнародно-правовими нормами.

Практика впровадження правил, які повинні були дотримуватися тими, хто надавав правову допомогу, існувала ще за часів Стародавнього риму, проте, звичайно ж така практика не стосувалася безпосередньо адвокатів, а носила більш всеохоплюючий характер і розповсюджувалася на представників юридичної професії в цілому.

Адвокатська етика як різновид професійної етики сягає своїм корінням XIX століття. Саме тоді відомий французький адвокат М. Молло заснував правила адвокатської професії, які до сьогодні не втратили своєї актуальності. Основними принципами, на яких ґрунтується честь адвокатури, М. Молло називав поміркованість, безкорисливість, чесність та незалежність, що серед основних засад займала місце як права, так і обов'язку. Згодом правила адвокатської етики з'явилися й у Сполучених Штатах.

Досвід щодо встановлення певних етичних вимог до фахівців у сфері права був і в Російській Імперії 1820 р., на той момент існував розроблений законопроект щодо вимог до осіб, які надають юридичні послуги, проте говорити про становлення інституту адвокатської етики можна лише у пореформені часи, у часи піднесення змагального процесу та розквіту суду присяжних. Адвокатська діяльність, що традиційно відносилася до так званих вільних професій, зумовила прихід до її лав доволі талановитих та здібних людей пореформеної Росії. Разом з тим, правовий нігілізм, певною мірою притаманний для тодішнього суспільства, а ще більше редукція засад змагального процесу внаслідок судової контрреформи, підірвали авторитет «першого призову» російської адвокатури.

Кінець XIX століття знаменується адвокатурі дещо двояким періодом, в цей час достатньо серйозно піддавалось сумніву значення таких фахівців як адвокати, окремо й обговорювалося питання адвокатської етики. Є. В. Васьковський дає розгорнуту характеристику думок щодо адвокатської етики, які панувати на той момент у суспільстві як на побутовому, так і на філософському рівні. Відтак, одні науковці вважали, що адвокатська етика є абсолютно непотрібною, так як обов'язок - бути чесною людиною повинен

бути присутній у кожного. Прибічники такої точки зору наполягали на тому, що ніяка спеціальна етика адвокату не потрібна, достатньо лише того, щоб такий фахівець був чесною людиною. Адвокат Є. В. Васьковський відстоював позицію необхідності професійної етики адвоката, він зазначав, що жодна професія не являє для моральності займатися нею, таких спокус, як адвокатура, з чого випливає, що адвокат, будучи фахівцем у правознавстві може оформити в законну форму будь-яку хитрість, будь-який підступ, тому наявність певних моральних орієнтирів повинно стимулювати адвокатів до правильних вчинків, направляти у правильне русло.

У Радянський період внесок у розвиток юридичної професійної етики радянського періоду зробили вчені-юристи: М. М. Полянський, Ю. Елькінд, М. С. Строгович, а пізніше В. В. Леоненко, О. С. Кобликов та інші, які досліджували питання конфіденційності спілкування адвоката з клієнтом, необхідності дотримання принципу презумпції невинуватості, забезпечення права на захист та інші важливі питання етики адвоката.

У 1923 році було створено Союз Український Адвокатів, до складу якого входили К. Левицький, Л. Ганкевич, Я. Олесницький, В. Охрімович, С. Федак, М. Глушкевич, Р. Домбчевський, Р. Старосольський, О. Надрага та інші. Головні завдання Союзу полягали у розвитку адвокатської організації це, насамперед: оборона адвокатського звання, підтримка товариських взаємовідносин між українськими адвокатами і кандидатами адвокатури, надання взаємної допомоги. Ця організація видавала Бюлетень Союзу Українських Адвокатів та професійний правничий часопис «Життя і Право», в яких значна увага приділялась етичним питанням професійної діяльності адвокатів, особливостям та специфіці адвокатської професії. Ідеал адвокатського звання мав полягати у тому, що адвокат мав бути «miteць думки і слова, людина боротьби і лицарського духу, речник права і справедливості». В цих друкованих виданнях акцентувалась увага на тому, що адвокат повинен усвідомлювати своє місце у суспільному житті, обороняти права, інтереси і гідність свого звання; свої дії адвокат підпорядковував інтересам усієї адвокатської корпорації, певним стандартам поведінки, обов'язковим для всіх адвокатів.

З перших днів набуття Україною незалежності, адвокатура України обрала курс на зближення правової системи держави з європейським шляхом формування судової системи, правоохоронних органів, адвокатури. На початку 90-х років Спілка адвокатів України працювала над вдосконаленням Закону України «Про адвокатуру» та проектом Правил адвокатської етики. В законі України «Про адвокатуру» 1992 року було закріплено норму про необхідність дотримання Правил адвокатської етики як складової Присяги адвоката.

Перші Правила адвокатської етики було схвалено Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури 1-2 жовтня 1999 р. у наслідок активної діяльності громадської організації «Спілка адвокатів України». Закон України «Про адвокатуру» 1992 року вимагав дотримання правил адвокатської етики, як одного з найважливіших обов'язків адвоката, що він

бере на себе, складаючи присягу адвоката України. Відповідно до Указу Президента України «Про деякі заходи щодо підвищення рівня роботи адвокатури» від 30 вересня 1999 р. повноваженнями зі схвалення правил адвокатської етики було наділено Вищу кваліфікаційну комісію адвокатури. Перші в Україні Правила адвокатської етики були схвалені Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури 1-2 жовтня 1999 р. у наслідок активної діяльності громадської організації «Спілка адвокатів України».

Прийняття нового Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" 5 липня 2012 р. обумовило нову редакцію Правил адвокатської етики з урахуванням законодавчих змін. 17 листопада 2012 р. Установчий З'їзд адвокатів України затвердив нові Правила адвокатської етики.

9 червня 2017 року Звітно-виборчий з'їзд адвокатів України затвердив нову редакцію Правил адвокатської етики, яка відрізнялась від попередньої редакції.

15 лютого 2019 року З'їздом адвокатів України затверджено зміни та доповнення до чинних Правил, зокрема, Розділ II Правил адвокатської етики був доповнений ст. 12-1 «Чесність та добропорядна репутація», а до ст. ст. 44, 65 внесено зміни.

4. Історія розробки та прийняття Правил адвокатської етики.

Розробка перших в Україні Правил адвокатської етики розпочалась із засідання правління Спілки адвокатів України 12 січня 1991 року, на якому постало питання про розробку етичного кодексу адвоката. Для реалізації цього завдання було створено робочу групу з розробки Кодексу адвокатської етики, яка досліджувала міжнародні типові етичні норми адвокатської діяльності, правила адвокатської діяльності інших держав, історичний досвід і традиції адвокатури. Результатом роботи цієї робочої групи було створення проекту Кодексу адвокатської етики, який 4 грудня 1998 року було затверджено і зрештою перейменовано у Правила адвокатської етики.

Ці перші Правила адвокатської етики було схвалено Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури 1-2 жовтня 1999 р. у наслідок активної діяльності громадської організації «Спілка адвокатів України». Закон України «Про адвокатуру» 1992 року вимагав дотримання правил адвокатської етики, як одного з найважливіших обов'язків адвоката, що він бере на себе, складаючи присягу адвоката України. Відповідно до Указу Президента України «Про деякі заходи щодо підвищення рівня роботи адвокатури» від 30 вересня 1999 р. повноваженнями зі схвалення правил адвокатської етики було наділено Вищу кваліфікаційну комісію адвокатури. Перші в Україні Правила адвокатської етики були схвалені Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури 1-2 жовтня 1999 р. у наслідок активної діяльності громадської організації «Спілка адвокатів України».

Прийняття нового Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" 5 липня 2012 р. обумовило нову редакцію Правил адвокатської етики з урахуванням законодавчих змін. 17 листопада 2012 р. Установчий З'їзд адвокатів України затвердив нові Правила адвокатської етики.

9 червня 2017 року Звітно-виборчий з'їзд адвокатів України затвердив нову редакцію Правил адвокатської етики, яка суттєво відрізнялась від попередньої редакції. Зокрема, змін зазнали Преамбула та ст. 2, 4, 5-24, 26-29, 32-37, 39, 40, 42-49, 51-54, 57-60, 62-64, 67 Правил адвокатської етики. Було виключено ст. 31 «Обмеження щодо майнових угод адвоката з клієнтом». В той же час Правил адвокатської етики було доповнено новим розділом «Дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет» (ст. 57-60).

15 лютого 2019 року З'їздом адвокатів України затверджено зміни та доповнення до чинних Правил, зокрема, Розділ II Правил адвокатської етики був доповнений ст. 12-1 «Чесність та добропорядна репутація», а до ст. ст. 44, 65 внесено зміни. Принцип чесності і добропорядної репутації адвоката є визнаним міжнародним стандартом здійснення адвокатської діяльності, який відображений в етичних кодексах поведінки адвокатів різних країн, тому удосконалення Правил адвокатської етики з цього питання було вкрай необхідним.

5. Правила адвокатської етики: їх значення, структура, загальні положення. Роль органів адвокатського самоврядування в роз'ясненні Правил адвокатської етики.

Правила адвокатської етики як єдиний нормативний документ, їх структура. Значення Правил адвокатської етики. Правила адвокатської етики є безперечно одним з найважливіших нормативно-правових актів, якими регулюється адвокатська діяльність.

Правила адвокатської етики складаються з преамбули та 11 розділів, які містять 70 статей.

Розділи Правил адвокатської етики:

- I. Загальні положення.
- II. Основні принципи адвокатської етики.
- III. Відносини адвоката з клієнтами.
- IV. Відносини з судом та іншими учасниками судового провадження.
- V. Відносини адвоката при здійсненні професійної діяльності з іншими органами та особами
- VI. Відносини між адвокатами.
- VII. Дотримання норм адвокатської етики в громадській, науковій та публіцистичній діяльності адвоката.
- VIII. Дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі інтернет.
- IX. Адвокатське бюро, адвокатське об'єднання як суб'єкти відносин щодо забезпечення дотримання правил адвокатської діяльності.
- X. Органи адвокатського самоврядування як суб'єкти відносин щодо забезпечення дотримання Правил адвокатської етики.
- XI. Відповідальність за порушення Правила адвокатської етики.

Норми Правил не відмінюють і не замінюють положень чинного законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність, а доповнюють і конкретизують його.

Дія Правил поширюється на всі види адвокатської діяльності та в частині, визначеній Правилами, - на іншу діяльність (дії) адвоката, яка може вступити в суперечність з його професійними обов'язками або підірвати престиж адвокатської професії.

Дія Правил поширюється на всіх адвокатів України, на адвокатів іноземних держав, які здійснюють адвокатську діяльність в Україні, незалежно від обраних ними форм здійснення адвокатської діяльності (індивідуально, у формі адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання), а також на членів органів адвокатського самоврядування, помічників та стажистів адвокатів, працівників адвокатських бюро та об'єднань у частині, яка застосовна до їх діяльності.

Правила адвокатської етики у розділі II закріплюють такі основні принципи адвокатської етики: 1) незалежність та свобода адвоката у здійсненні професійної діяльності; 2) дотримання законності; 3) пріоритет інтересів клієнтів; 4) неприпустимості конфлікту інтересів; 5) конфіденційності; 6) компетентності та добросовісності; 7) повага до адвокатської професії; 8) чесність та добропорядна репутація; 9) вимоги до рекламування адвокатської діяльності.

Стаття 5 Правил адвокатської етики «Тлумачення Правил адвокатської етики» визначає: «Право офіційного тлумачення Правил адвокатської етики належить виключно З'їзду адвокатів України та Раді адвокатів України. Якщо положення Правил допускають їх різне тлумачення, то такі положення підлягають застосуванню у найбільш сприятливому для адвоката їх тлумаченню», а стаття 69 «Роз'яснення Правил адвокатської етики» встановлює: «У випадках, коли в конкретній ситуації адвокату важко визначити варіант поведінки, який у певних обставинах відповідав би нормам Правил, він може звернутися за роз'ясненням до Ради адвокатів України чи з'їзду адвокатів України. Дії адвоката, що відповідають роз'ясненню Ради адвокатів України чи з'їзду адвокатів України, не можуть бути поставлені йому за провину і мати наслідком накладення дисциплінарною стягнення».

Проте процедура звернення до Ради адвокатів України, а тим більш до з'їзду адвокатів України, для отримання офіційного тлумачення змісту положень Правил або роз'яснення стосовно поведінки адвоката у конкретній ситуації вбачається занадто ускладненою, такою, що не дозволяє адвокату оперативно отримати відповідь, як саме з позицій адвокатської спільноти застосовується етичне правило. Крім того, тлумачення норм Правил та їх роз'яснення не повинні суперечити одне одному, адже лише системний зв'язок між положеннями Правил забезпечує їх сприйняття як єдиного зводу етичних норм.

У зв'язку з цим є доцільним передбачити у Правилах адвокатської етики, що тлумачення та роз'яснення Правил є коментарями до Правил та

невід'ємною складовою Правил. Такі роз'яснення та офіційне тлумачення, у тому числі вимоги чесності та добропорядної репутації, повинні ґрунтуватися на узагальненнях дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, формуватися, виходячи з реальних проблем та дискусійних питань у діяльності адвокатів.

6. Закріплення обов'язку дотримання правил адвокатської етики в міжнародному та національному законодавстві.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає дотримання Правил адвокатської етики як одного з основних професійних обов'язків адвоката.

Закон України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" у ст.ст.11, 21, 31, 32, 34 встановлює дотримання етичних вимог як професійний обов'язок адвоката. Положення ст.ст.6, 11, 21, 22, 28 Закону за своїм змістом є етико-правовими.

Переважну більшість етичних норм містять нормативні акти адвокатської корпорації, у першу чергу, Правила адвокатської етики.

Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлюються, що порушення правил адвокатської етики є дисциплінарним проступком адвоката (п.3 ч.2 ст.34 Закону). Відповідно до ч.1 ст.34 Закону вчинення адвокатом дисциплінарного проступку є підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

Дія Правил поширюється на всі види адвокатської діяльності та в частині, визначеній Правилами, - на іншу діяльність (дії) адвоката, яка може вступити в суперечність з його професійними обов'язками або підірвати престиж адвокатської професії.

Дія Правил поширюється на всіх адвокатів України, на адвокатів іноземних держав, які здійснюють адвокатську діяльність в Україні, незалежно від обраних ними форм здійснення адвокатської діяльності (індивідуально, у формі адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання), а також на членів органів адвокатського самоврядування, помічників та стажистів адвокатів, працівників адвокатських бюро та об'єднань у частині, яка застосовна до їх діяльності.

Відповідно до ст.3 Правил, на адвокатів іноземних держав, які здійснюють адвокатську діяльність в Україні відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», поширюються вимоги Правил адвокатської етики, а також вимоги етичних та деонтологічних норм, якими керуються адвокати в країні їхнього походження. На адвокатів іноземних держав, якщо вони входять до Європейського Союзу та/або Європейського співтовариства при здійсненні ними адвокатської діяльності або будь-яких професійних контактів в Україні (незалежно від їх фізичної присутності при цьому на території України) також поширюється дія Кодексу поведінки європейських адвокатів. Співвідношення і кореляція різних джерел

деонтологічних стандартів має здійснюватись за принципами, закріпленими Правилами адвокатської етики.

Міжнародними актами у сфері адвокатської етики є: Основні положення про роль адвокатів, прийняті Восьмим Конгресом ООН по запобіганню злочинам (1990 р.), Основні принципи, що стосуються ролі юристів, прийняті Восьмим Конгресом ООН по запобіганню злочинності та поводження із правопорушниками (1990 р.), Загальний Кодекс для адвокатів країн Європейського співтовариства, прийнятий делегацією країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі (1988 р.), Хартія основних принципів європейської адвокатської професії (2006 р.), Рекомендація R(2000)21 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи про свободу професійної діяльності адвокатів (2000 р.) та інші.

ТЕМА 2.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

Мета вивчення

Отримати та закріпити знання про основні принципи адвокатської етики, що закріплені у національному та міжнародному законодавстві, про сутність кожного із принципів адвокатської етики, що містяться у Правилах адвокатської етики. Вміти детально пояснити значення кожного принципу адвокатської етики та знайти їх взаємозв'язок.

Результати навчання

Після заняття здобувач вищої освіти буде (спроможний):

- 1) демонструвати знання основоположних принципів адвокатської етики, які закріплені у національному та міжнародному законодавстві;
- 2) пояснювати фундаментальні аспекти Правил адвокатської етики;
- 3) оцінювати та встановлювати зв'язок між сучасним станом та новітніми тенденціями розвитку адвокатської етики;
- 4) орієнтуватися в міжнародно-правових документах з питань адвокатської етики;
- 5) демонструвати інтегральне розуміння та вдосконалювати знання, розуміння та творчі здібності до формування принципово нових ідей та концепцій у сфері розвитку адвокатської етики.

План

1. Поняття принципів адвокатської етики. Система основних принципів адвокатської етики за Правилами адвокатської етики.
2. Принцип незалежності та свободи адвоката у здійсненні адвокатської діяльності.

3. Принцип дотримання законності.
4. Пріоритет інтересів клієнта як принцип адвокатської етики.
5. Принцип неприпустимості конфлікту інтересів.
6. Принцип конфіденційності.
7. Принцип компетентності та добросовісності.
8. Принцип поваги до адвокатської професії.
9. Принцип чесності та добропорядної репутації адвоката.
10. Принцип обмеження щодо рекламування адвокатської діяльності.

Основний зміст

1. Поняття принципів адвокатської етики, їх система.

Принципи адвокатської етики – це керівні, пріоритетні засади, які визначають міру належної та необхідної поведінки адвоката в ході професійної діяльності, а також формують його відповідальне ставлення до провадження такої діяльності.

Загальний кодекс для адвокатів країн Європейського співтовариства, прийнятий делегацією країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 р., до найважливіших засад діяльності адвоката відносить: незалежність; довіру та особливу порядність; конфіденційність; додержання правил інших об'єднань адвокатів; обмеження особистої реклами; домінантність інтересів клієнта; вимогу про несумісність певних видів діяльності із статусом адвоката.

Хартія основоположних принципів діяльності європейських адвокатів, прийнята 24 листопада 2006 р. Радою адвокатських об'єднань і спілок адвокатів, визначає наступні принципи: незалежність адвоката і свобода адвоката представляти справу клієнта; право і обов'язок адвоката дотримуватися конфіденційності щодо справ клієнтів та право на повагу до професійної таємниці; уникнення конфліктів інтересів між різними клієнтами або між клієнтом і адвокатом; гідність і честь адвокатської професії, високі моральні якості та добра репутація окремого адвоката; відданість клієнтові; справедливе ставлення до клієнтів стосовно сплати гонорарів; професійна компетентність адвоката; повага до колег по професії; повага до верховенства права та справедливого здійснення правосуддя; саморегулювання адвокатської професії.

Правила адвокатської етики у розділі II закріплюють такі основні принципи адвокатської етики: незалежність та свобода адвоката у здійсненні професійної діяльності; дотримання законності; пріоритет інтересів клієнтів; неприпустимості конфлікту інтересів; конфіденційності; компетентності та добросовісності; повага до адвокатської професії; чесність та добропорядна репутація; вимоги до рекламування адвокатської діяльності.

Усі принципи адвокатської етики інсують у тісному взаємозв'язку. Наприклад, принцип дотримання законності передбачає, що адвокат повинен не допускати порушень закону та діяти лише законними способами при здійсненні своєї професійної діяльності, принцип пріоритету інтересів

клієнта закріплює, що адвокат повинен застосовувати всі законні засоби ефективного вирішення спору на користь клієнта.

Принципи адвокатської етики, закріплені у Правилах адвокатської етики, логічно доповнюють один одного, що дозволяє адвокатаві у випадку наявності прогалини в законодавстві щодо окремих аспектів здійснення адвокатської діяльності використовувати Правила адвокатської етики як керівні орієнтири в морально-етичній сфері. Отже, Правила адвокатської етики є системою згрупованих норм етичного характеру, зводом принципів, ідей, положень, які відображують цінності сучасної адвокатської спільноти.

2. Принцип незалежності та свободи адвоката у здійсненні адвокатської діяльності.

У ст.6 Правил встановлюється, що специфіка цілей і завдань адвокатури вимагає як необхідної умови належного здійснення адвокатської діяльності максимальної незалежності адвоката у виконанні своїх професійних прав і обов'язків, що передбачає його свободу від будь-якого зовнішнього впливу, тиску чи втручання в його діяльність з надання правової допомоги, здійсненню захисту або представництва клієнта, зокрема з боку державних органів, політичних партій, інших адвокатів тощо, а також від впливу своїх особистих інтересів.

З метою дотримання цього принципу в своїй професійній діяльності адвокат зобов'язаний протистояти будь-яким спробам посягання на його незалежність, бути мужнім і принциповим у виконанні своїх професійних обов'язків, відстоюванні професійних прав, гарантій адвокатської діяльності та їх ефективному використанні в інтересах клієнтів.

Адвокат зобов'язаний не допускати в своїй професійній діяльності компромісів, що впливали б на його незалежність, з метою догодити суду, іншим державним органам, третім особам або клієнту, якщо такі компроміси розходяться з законними інтересами клієнта та перешкоджають належному здійсненню адвокатської діяльності.

Адвокат не повинен займатися іншою діяльністю, яка ставила б його в будь-яку залежність від інших осіб чи підпорядковувала б його вказівкам або правилам, які можуть увійти в суперечність з нормами чинного законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність і Правилами адвокатської етики, або можуть іншим чином перешкоджати вільному й незалежному здійсненню ним адвокатської діяльності.

Адвокат не повинен ділити гонорар, отриманий від клієнта, з іншими особами, окрім адвоката, що раніше виконував це доручення, та спадкоємців померлого адвоката, частково виконане доручення якого він прийняв. Адвокат може ділити свій гонорар з іншими особами, якщо це дозволяється актами законодавства, статутними документами або іншими професійними правилами, яким підпорядковується адвокат;

Адвокат не повинен при виконанні доручення клієнта керуватися вказівками інших осіб, зокрема тих, які уклали договір про надання правової

допомоги іншій особі - клієнту, стосовно змісту, форм, методів, послідовності та часу здійснення його професійних прав і обов'язків, якщо вони суперечать його власній уяві про оптимальний варіант виконання доручення клієнта.

Національна асоціація адвокатів України, органи адвокатського самоврядування в межах своєї компетенції мають всіляко сприяти гарантуванню незалежності адвоката.

3. Принцип дотримання законності.

Згідно із ст. 7 Правил у своїй професійній діяльності адвокат (адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язаний використовувати всі свої знання та професійну майстерність для належного захисту й представництва прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, дотримуючись чинного законодавства України, сприяти утвердженню та практичній реалізації принципів верховенства права та законності.

Адвокат не може давати клієнту поради, свідомо спрямовані на полегшення скоєння правопорушень, або іншим чином умисно сприяти їх скоєнню його клієнтом або іншими особами. Адвокат не має права в своїй професійній діяльності вдаватися до засобів та методів, які суперечать чинному законодавству або Правилам адвокатської етики.

У своєму приватному житті адвокат також зобов'язаний дотримуватися закону, не вчиняти правопорушень і не сприяти зумисно їх скоєнню іншими особами.

4. Пріоритет інтересів клієнтів.

У межах дотримання принципу законності адвокат зобов'язаний у своїй професійній діяльності виходити з переваги інтересів клієнтів перед своїми власними інтересами, інтересами колег, партнерів, співробітників, законних представників клієнтів або їх опікунів, піклувальників та інших осіб, а також перед будь-якими іншими міркуваннями.

Адвокат має, за можливості, сприяти позасудовому врегулюванню спорів між клієнтом та іншими особами, а вразі неможливості цього, застосовувати всі законні засоби ефективного вирішення спору на користь клієнта. Це може бути процедура медіації або інші заходи, спрямовані на врегулювання спору без звернення до суду.

Адвокат повинен поважати свободу вибору клієнтом захисника, представника чи особи, яка надає йому правову допомогу, і ні до прийняття доручення, ні в процесі його виконання не вчиняти перешкод у реалізації цієї свободи.

5. Принцип неприпустимості конфлікту інтересів.

Ст.1 Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність", ст. 9 Правил адвокатської етики розуміють під конфліктом інтересів суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками перед клієнтом, наявність якої може вплинути на об'єктивність

або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи не вчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності.

Адвокат без письмового погодження з клієнтами, щодо яких виник конфлікт інтересів, не може представляти або захищати одночасно двох або більше клієнтів, інтереси яких є взаємно суперечливими, або вірогідно можуть стати суперечливими, а також за таких обставин надавати їм правову допомогу.

Адвокат без письмового погодження з клієнтами, щодо яких виник конфлікт інтересів, не може представляти, захищати клієнта або надавати йому правову допомогу, якщо до цього він надавав правову допомогу, здійснював захист або представництво іншого клієнта, від якого він отримав конфіденційну інформацію, дотичну до інтересів нового клієнта.

Адвокат не може представляти, захищати клієнта чи надавати йому правову допомогу, якщо інтереси клієнта суперечать власним інтересам адвоката.

В разі виникнення конфлікту інтересів в процесі реалізації адвокатом договору, такий договір має бути розірваним з дотриманням умов, визначених Правилами адвокатської етики.

6.Принцип конфіденційності.

Дотримання принципу конфіденційності є необхідною і щонайважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без яких є неможливим належне надання правової допомоги, здійснення захисту та представництва. Тому збереження конфіденційності будь-якої інформації, яка визначена як предмет адвокатської таємниці Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» або становить персональні дані про фізичну особу, які охороняються законодавством з питань захисту персональних даних, є правом адвоката у відносинах з усіма суб'єктами права, які можуть вимагати розголошення такої інформації, та обов'язком щодо клієнта і тих осіб, кого ця інформація стосується. Дія принципу конфіденційності не обмежена в часі.

Розголошення відомостей, що складають адвокатську таємницю, заборонено за будь-яких обставин, включаючи незаконні спроби органів дізнання, слідства і суду допитати адвоката про обставини, що складають адвокатську таємницю.

Інформація та документи можуть втратити статус адвокатської таємниці за письмовою заявою клієнта (особи, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги) з передбачених Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» підстав. При цьому інформація та документи, що отримані від третіх осіб і містять відомості про них, можуть поширюватися з урахуванням вимог законодавства з питань захисту персональних даних.

Адвокат зобов'язаний забезпечити розуміння і дотримання принципу конфіденційності його помічниками, стажистами та членами технічного персоналу.

Адвокат зобов'язаний забезпечити такі умови зберігання документів, переданих йому клієнтом, адвокатських дос'є та інших матеріалів, що знаходяться в його розпорядженні і містять конфіденційну інформацію, котрі розумно виключають доступ до них сторонніх осіб.

Закон України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" чітко встановлює: розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення, є дисциплінарним проступком адвоката (п.4 ч.2 ст.34), за який встановлено відповідальність у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю (п.2 ч.2 ст.32).

7. Принцип компетентності та добросовісності.

Ст.11 Правил встановлює, що зважаючи на суспільну значущість і складність професійних обов'язків адвоката, від нього вимагається високий рівень професійної підготовки, ґрунтовне знання чинного законодавства, практики його застосування, опанування тактики, методів і прийомів адвокатської діяльності, ораторського мистецтва.

Адвокат зобов'язаний надавати правову допомогу клієнтам, здійснювати їх захист та представництво компетентно і добросовісно, що передбачає знання відповідних норм права, наявність необхідного досвіду їх застосування, доскональність в урахуванні всіх обставин, що стосуються доручення клієнта та можливих правових наслідків його виконання, ретельну підготовку до виконання доручення. Адвокат не повинен надавати правову допомогу, здійснювати захист або представництво з питань, які не охоплюються сферою його спеціалізації, в разі, якщо така має місце, і явно не відповідають рівню його компетенції.

Адвокат має постійно підвищувати свій професійний рівень та кваліфікацію, володіти достатньою інформацією про зміни у чинному законодавстві. Адвокат також повинен забезпечувати обґрунтовано необхідний рівень компетентності своїх помічників, стажистів, технічного персоналу та інших осіб, що залучаються ним для виконання окремих робіт у зв'язку з виконанням доручення.

8. Принцип поваги до адвокатської професії.

Всією своєю діяльністю адвокат повинен стверджувати повагу до адвокатської професії, яку він уособлює, її сутності та громадського призначення, сприяти збереженню та підвищенню поваги до неї в суспільстві. Цього принципу потрібно дотримуватись у всіх сферах діяльності адвоката: професійній, громадській, публіцистичній та інших.

Адвокат зобов'язаний виконувати законні рішення органів адвокатського самоврядування, прийняті в межах їх компетенції, що не виключає можливості критики останніх та їх оскарження у встановленому законом порядку. Критика діяльності, рішень, порядку формування, членів

органів адвокатського самоврядування тощо не може бути спрямована на приниження авторитету адвокатури, адвокатської професії та статусу адвоката, бути вираженою у принизливій чи такій, що порочить честь, гідність та ділову репутацію особи формі, а також містити завідомо неправдиву інформацію або заклики до невиконання рішень органів адвокатського самоврядування.

Адвокат не повинен вчиняти дій, спрямованих на обмеження права особи на захист, професійних прав адвокатів, незалежності адвокатської професії, честі, гідності та ділової репутації своїх колег, підрив престижу адвокатури та адвокатської діяльності.

При здійсненні професійної діяльності адвокат зобов'язаний дотримуватись загальноприйнятих норм ділового етикету, в тому числі щодо зовнішнього вигляду.

9. Чесність та добропорядна репутація адвоката

15 лютого 2019 р. З'їздом адвокатів України Правила адвокатської етики було доповнено ст. 12-1 «Чесність та добропорядна репутація адвоката». Проте принцип чесності та порядності, як один з основних принципів адвокатської етики, був закріплений ще у Правилах адвокатської етики 1999 року.

Принцип чесності і добропорядної репутації адвоката є визнаним міжнародним стандартом здійснення адвокатської діяльності, який відображений в етичних кодексах поведінки адвокатів різних країн. Активна міжнародна діяльність Національної асоціації адвокатів України дозволила досягти таких важливих результатів, як вступ в міжнародні громадські організації - ІВА, ССВЕ; для членів цих організацій дотримання адвокатом принципу чесності, наявність бездоганної репутації у адвоката є обов'язковими.

Відповідно до принципу, закріпленому у ст. 12-1 Правил, адвокат повинен бути добропорядним, чесно та гідно виконувати свої професійні обов'язки.

Адвокату заборонено робити завідомо неправдиві заяви стосовно суті доручення, фактичних обставин, що мають до нього відношення, їх правової оцінки, прав і обов'язків адвоката, клієнта, а також обсягу своїх повноважень щодо представництва інтересів клієнта.

Оскільки всі норми Правил адвокатської етики знаходяться у нерозривному зв'язку між собою, то було також внесено зміни до ст. 44 Правил адвокатської етики (Стаття 44. Дотримання принципів чесності та добропорядної репутації під час здійснення професійної діяльності в суді).

Під час здійснення професійної діяльності в суді адвокат повинен бути добропорядним, поводити себе чесно та гідно, стверджуючи повагу до адвокатської професії.

Адвокат має поважати процесуальні права адвоката, який представляє іншу сторону, і не вдаватись до дій, що грубо порушують останні.

Адвокат не повинен вчиняти дій, спрямованих на невиправдане затягування судового розгляду справи.

Крім того, ст.65 Правил адвокатської етики (Етичні особливості відносин між адвокатами та органами адвокатського самоврядування), також було доповнено частиною четвертою наступного змісту:

Адвокат зобов'язаний виконувати рішення органів адвокатського самоврядування, прийняті в межах їх компетенції в спосіб, передбачений Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Рішення органів адвокатського самоврядування, прийняті в межах їхньої компетенції, є обов'язковими до виконання адвокатськими бюро та адвокатськими об'єднаннями.

Адвокати, яких обрано до органів адвокатського самоврядування, зобов'язані неухильно виконувати свої повноваження згідно законодавства, приймати участь в роботі органів адвокатського самоврядування, до яких їх обрано, дотримуватись вимог закону та рішень З'їзду, актів РАУ, НААУ, не допускати дій чи бездіяльності, що завдають шкоди адвокатурі в цілому, або блокують роботу окремих органів адвокатського самоврядування.

У межах дотримання принципу чесності і добропорядної репутації адвокат має надавати достовірну інформацію до Єдиного реєстру адвокатів України, органам адвокатського самоврядування, членам органів адвокатського самоврядування під час здійснення ними повноважень».

Науковці, зокрема, Н.М. Бакаянова, звертають увагу на те, що хоча істина і чесність, безумовно, пов'язані, проте, як поняття, вони не ідентичні. Істина по справі стосується конкретних обставин і фактів, які встановлюються судом. Чесність адвоката фокусується на точності і достовірності тверджень адвоката. Всякий раз, коли адвокат повідомляє суд, іншу сторону, колег-адвокатів або свого клієнта, це повідомлення має бути чесним. Принцип чесності регулює діяльність адвоката у всіх видах представництва, а не тільки тоді, коли він діє в інтересах клієнта у ході судового розгляду. Цей принцип стосується вираження фактів, юридичних аргументів або позиції, яку займає адвокат у переговорах.

Слід погодитись із тим, що чесність адвоката має значення для довіри суспільства до адвокатури, для престижу адвокатської професії. Престиж (від фр. prestige - авторитет, повага) розглядається як громадська оцінка суспільної вагомості індивіда, соціальної групи, професії, організації, певної норми тощо. Престиж пов'язаний з поняттями авторитету, поваги, впливу. Ставлення до адвоката іноді переноситься згодом на всю професію у цілому. Втім, є й зворотній зв'язок: рівень довіри до адвокатури, рівень її престижу у суспільстві відображаються й на ставленні громадян до адвокатів.

Репутація адвоката завжди є результатом його поведінки під час взаємин з клієнтами, колегами, іншими особами. Як узагальнена характеристика особистості адвоката, репутація формується під впливом не тільки свідомих дій адвоката, але також його реакцій, інстинктивних проявів, навіть пристрастей та схильностей, залежить від поведінки адвоката під час

професійних перемог, при чому не лише його, але й колег, під час кризових ситуацій, в яких виявляється здатність адвоката їх подолати.

Добропорядна репутація адвоката, таким чином, - це стійке уявлення про гідну поведінку адвоката, його честь, порядність та відповідність його діяльності вимогам закону.

10.Вимоги до рекламування адвокатської діяльності.

Адвокат має право рекламувати свою професійну діяльність з дотриманням чинного законодавства і Правил адвокатської етики.

Відповідно до ст.13 Правил рекламні матеріали про адвокатську діяльність не можуть містити:

- оціночних характеристик відносно адвоката;
- критики адвокатами інших адвокатів;
- заяв про вірогідність успішного виконання доручень та інших заяв, що можуть викликати безпідставні надії у клієнтів;
- вказівок, які можуть сформувати уявлення, що діяльність саме цього адвоката характеризується рисами і показниками, притаманними, в дійсності, адвокатурі як такій.

Рекламні матеріали про діяльність адвоката мають бути об'єктивними, достовірними, чіткими та зрозумілими й не повинні містити натяків, двозначностей або іншим чином утворювати підґрунтя для введення потенційних клієнтів в оману, а також мають відповідати розумним естетичним вимогам. Рекламні матеріали не можуть демонструватись (розміщуватись) за допомогою способів (у способи), які дискредитують інститут адвокатури, створюють умови для його зневаги, принижують професію та статус адвоката України.

Адвокати, що здійснюють адвокатську діяльність індивідуально або через адвокатське бюро чи об'єднання (керівники адвокатського об'єднання) несуть персональну відповідальність за достовірність рекламних матеріалів про них (про адвокатські бюро, об'єднання), а також за їх відповідність чинному законодавству та Правилам адвокатської етики.

Якщо адвокату стало відомо про поширену без його відома рекламу його діяльності, що не відповідає зазначеним вимогам, такий адвокат, керівник бюро чи об'єднання зобов'язаний вжити всіх розумно доступних заходів до спростування і корегування такої рекламної інформації та повідомити про це регіональну кваліфікаційно-дисциплінарну комісію.

ТЕМА 3. ВІДНОСИНИ АДВОКАТА З КЛІЄНТАМИ

Мета вивчення

Визначити правила прийняття адвокатом доручення на надання професійної правничої допомоги та правила взаємовідносин адвоката з клієнтом при виконанні доручення. Вивчити обставини, що виключають прийняття адвокатом доручення, а також вимоги до порядку укладання та змісту договору про надання правової допомоги.

Результати навчання

Після заняття здобувач вищої освіти буде (спроможний):

- 1) демонструвати знання етичних норм, що регулюють відносини адвоката з клієнтом;
- 2) пояснювати право клієнта на вільний вибір захисника своїх прав;
- 3) орієнтуватись в законодавстві, що регулює етичні вимоги до адвоката при здійсненні захисту при наданні адвокатом безоплатної вторинної правової допомоги;
- 4) демонструвати знання обставин, що виключають прийняття адвокатом доручення;
- 5) демонструвати знання обов'язків адвоката при розірванні договору про надання правової допомоги.

План

1. Правила прийняття адвокатом доручення на надання професійної правничої допомоги.
2. Право клієнта на вільний вибір захисника своїх прав. Право вибору справ адвокатом.
3. Обставини, що виключають прийняття адвокатом доручення.
4. Вимоги до порядку укладання та змісту договору про надання правової допомоги.
5. Гонорар адвоката та фактичні видатки, пов'язані з виконанням доручення.
6. Правила взаємовідносин адвоката з клієнтом при виконанні доручення.
7. Етичні вимоги до адвоката при здійсненні захисту при наданні адвокатом безоплатної вторинної правової допомоги.
8. Обов'язки адвоката при розірванні договору про надання правової допомоги.

Основний зміст

1. Правила прийняття адвокатом доручення на надання професійної правничої допомоги.

Адвокат надає правову допомогу відповідно до законодавства України про адвокатуру та адвокатську діяльність на підставі договору про надання правової допомоги. Прийняття адвокатом доручення на надання правової допомоги. Особи, від яких адвокат може прийняти доручення на надання правової допомоги. Забезпечення реальної згоди клієнта на надання йому допомоги певним адвокатом згідно з Правилами адвокатської етики. При прийнятті доручення не безпосередньо від клієнта, а від його представника, адвокат зобов'язаний отримати підтвердження згоди клієнта на надання йому правової допомоги цим адвокатом, якщо у представника відсутні повноваження на вибір адвоката на свій розсуд без погодження з клієнтом (Розділ III Правил адвокатської етики).

Відповідно до ст. 14 Правил адвокатської етики адвокат надає правову допомогу відповідно до законодавства України про адвокатуру та адвокатську діяльність на підставі договору про надання правової допомоги.

У ст. 15. Правил адвокатської етики зазначено, що особи, від яких адвокат може прийняти доручення на надання професійної правничої (правової) допомоги. Забезпечення реальної згоди клієнта на надання йому допомоги певним адвокатом Договір про надання правової допомоги може укладатись клієнтом або на користь клієнта іншою особою, яка діє в його інтересах. Особливості укладення та змісту контрактів (договорів) з адвокатами, які надають безоплатну правову допомогу, встановлюються законом, що регулює порядок надання безоплатної правової допомоги. Якщо договір про надання правової допомоги укладено на користь клієнта іншою особою, яка діє в його інтересах, адвокат зобов'язаний отримати підтвердження згоди клієнта на надання йому професійної правничої (правової) допомоги цим адвокатом виключно у випадку, якщо цього вимагає закон.

При прийнятті доручення клієнта надзвичайно важливо разом із вимогами ч. 2 ст. 21, ст. 27 та 28 Закону враховувати положення розділів II та III Правил адвокатської етики, зокрема положень ст.ст. 17-27 Правил.

Для цього, як відмічає Д. Кухнюк, до укладення договору про надання правової допомоги або прийняття доручення центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги необхідно з'ясувати питання які викладені нижче.

1. Чи не призведе укладення договору до конфлікту інтересів між клієнтом та адвокатом або різними клієнтами адвоката?

2. Чи не виходить доручення на виконання дій за межі професійних прав і обов'язків адвоката?

3. Чи не є протиправними, не суперечать моральним засадам суспільства, присязі адвоката України, Правилам адвокатської етики результат, досягнення якого бажає клієнт, або засоби його досягнення, на яких він наполягає?

4. Чи не брав адвокат участі у відповідному провадженні і це є підставою для його відводу згідно з процесуальним законом?

5. Чи не може призвести виконання договору про надання правової допомоги до розголошення адвокатської таємниці?

6. Чи не є адвокат членом сім'ї або близьким родичем посадової особи, яка брала або бере участь у господарському, цивільному, адміністративному судочинстві, кримінальному провадженні, розгляді справи про адміністративне правопорушення, щодо яких до адвоката звертаються з пропозицією укладення договору про надання правової допомоги?

7. Чи не може виконання договору суперечити інтересам адвоката, членів його сім'ї або близьких родичів, адвокатського бюро або адвокатського об'єднання, засновником (учасником) якого він є, професійним обов'язкам адвоката, а також у разі наявності інших обставин, що можуть призвести до конфлікту інтересів?

8. Чи не надає адвокат правову допомогу іншій особі, інтереси якої можуть суперечити інтересам особи, яка звернулася щодо укладення договору про надання правової допомоги?

9. Чи є обґрунтовані підстави вважати, що стосовно доручення, норми Правил адвокатської етики, в яких втілений принцип компетентності, не можуть бути дотримані адвокатом?

10. Чи потрібна адвокату спеціальна підготовка, що виходить за межі звичайної підготовки до справи і вимагає значного часу через відсутність у адвоката спеціальних знань законодавства, що підлягає застосуванню в даному випадку, або досвіду ведення відповідної категорії справ для досягнення рівня компетентності, необхідного для належного виконання доручення?

11. Чи існують якісь складнощі і/або чи можливі негативні наслідки для результату виконання доручення, пов'язані з обсягом зайнятості адвоката?

12. Чи планує адвокат залучати до сумісного виконання доручення іншого адвоката, що має необхідні спеціальні знання, через відсутність спеціалізації, необхідної для виконання доручення?

13. Чи з'ясовані всі відомі клієнту обставини справи, що підлягає судовому розгляду, які можуть позначитися на визначенні наявності правової позиції у цій справі та її змісті, та чи запитані і вивчені всі відповідні документи, які є в розпорядженні клієнта?

14. Чи не зв'язаний клієнт чинним договором з іншим адвокатом (адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням) на виконання тотожного або такого, що частково збігається за обсягом, доручення?

У разі відповіді «так» на питання 1-8, адвокату забороняється укладати договір про надання правової допомоги і він зобов'язаний відмовитися від виконання договору, укладеного адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням.

У разі відповіді «так» на питання 9, адвокат зобов'язаний відмовитися від прийняття доручення.

У разі відповіді «так» на питання 10, адвокат зобов'язаний до укладення угоди з клієнтом попередити його про необхідність такої підготовки.

У разі відповіді «так» на питання 11, адвокат зобов'язаний попередити клієнта про складнощі і можливі негативні наслідки для результату виконання доручення, пов'язані з обсягом зайнятості цього адвоката.

У разі відповіді «так» на питання 12, клієнта має бути повідомлено про це до укладення договору.

У разі відповіді «ні» на питання 13, у справі, що підлягає судовому розгляду, адвокат повинен вчинити відповідні дії до підписання договору про надання правової допомоги.

У разі відповіді «так» на питання 14, адвокат (особа, уповноважена на підписання договору про надання правової допомоги від імені адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання), у випадку згоди на це клієнта, зобов'язаний одразу після укладення договору про надання правової допомоги проінформувати про це адвоката (адвокатське бюро, адвокатське об'єднання), який раніше прийняв доручення від клієнта.

З'ясування всіх зазначених питань на етапі прийняття доручення клієнта допоможе уникнути можливих порушень приписів законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність та правил адвокатської етики на подальших етапах надання правової допомоги цьому клієнту.

2. Право клієнта на вільний вибір захисника своїх прав. Право вибору справ адвокатом.

Право клієнта на вільний вибір захисника своїх прав закріплено у статті 59 Конституції України, у Кримінальному процесуальному кодексі України, статтях 268, 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення, а також у Рішенні Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Солдатова Геннадія Івановича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України.

Стаття 16 Правил адвокатської етики встановлює вимогу до адвоката щодо інформування клієнта з метою забезпечення вільного вибору клієнтом адвоката.

На вимогу клієнта до укладення договору про надання правової допомоги адвокат (адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) має повідомити клієнту чи має адвокат належну кваліфікацію для надання професійної правничої допомоги у конкретній справі та обставини, що можуть вплинути на можливе виникнення конфлікту інтересів. Будь-яка особа, яка немає адвоката, у випадках, коли інтереси правосуддя вимагають цього, повинна бути забезпечена допомогою адвоката, котрий має відповідну компетенцію та досвід ведення таких справ, щоб забезпечити їй ефективну професійну правничу (правову) допомогу.

Для цього до підписання угоди адвокат має повідомити клієнту, в яких галузях права він спеціалізується, якщо така спеціалізація має місце, а на прохання клієнта — також відомості про стаж роботи адвокатом, наявність досвіду у веденні певної категорії справ та обставини, що можуть вплинути на можливе виникнення конфлікту інтересів. Приймаючи доручення на надання правової допомоги, адвокат повинен зважити свої можливості щодо його виконання і зобов'язаний відмовитися від прийняття доручення, якщо є розумно достатні підстави вважати, що стосовно цього доручення норми Правил адвокатської етики, в яких втілений принцип компетентності, не можуть бути адвокатом дотримані. У випадку, коли для досягнення рівня компетентності, необхідного для належного виконання доручення, адвокату потрібна спеціальна підготовка, що виходить за межі звичайної підготовки до справи і вимагає значного часу через відсутність у адвоката спеціальних знань законодавства, що підлягає застосуванню в даному випадку, або досвіду ведення відповідної категорії справ, адвокат зобов'язаний до укладення угоди з клієнтом попередити його про необхідність такої підготовки.

Адвокат інформує клієнта щодо ведення дорученої йому справи, у тому числі щодо правової позиції у справі. До підписання договору про надання професійної правничої (правової) допомоги у справі адвокат повинен з'ясувати всі відомі клієнту обставини, які можуть позначитися на визначенні наявності правової позиції у справі та її змісті, та запитати і вивчити всі відповідні документи, які є в розпорядженні клієнта. Якщо після виконання цих вимог адвокат переконається у наявності фактичних і правових підстав для виконання певного доручення, він повинен неупереджено й об'єктивно викласти їх клієнту і повідомити в загальних рисах, який час і обсяг роботи вимагатиметься для виконання цього доручення та які правові наслідки досягнення результату, якого бажає клієнт. Якщо за наявності фактичних і правових підстав для виконання доручення свідомо для адвоката існує поширена несприятлива (з точки зору гіпотетичного результату, бажаного для клієнта) практика застосування відповідних норм права, адвокат зобов'язаний повідомити про це клієнта. У випадку, коли адвокат дійде висновку про відсутність фактичних та правових підстав для виконання доручення, він зобов'язаний повідомити про це клієнта та узгодити з ним зміну змісту доручення, що відповідав би тому гіпотетичному результату, який може бути досягнутий згідно з чинним законодавством, або відмовитись від прийняття доручення. Адвокат повинен неупереджено й об'єктивно повідомити клієнту наявність відомих йому фактичних і правових підстав, які можуть позитивно або негативно впливати на ймовірне виконання певного доручення, і поінформувати в загальних рисах, який час і обсяг роботи вимагатиметься для виконання цього доручення та які правові наслідки досягнення результату, що бажає клієнт.

3. Обставини, що виключають прийняття адвокатом доручення.

Адвокат не повинен приймати доручення на надання правової допомоги, якщо він через обсяг зайнятості не зможе забезпечити розумно необхідну сумлінність виконання доручення, досконалість, ретельність підготовки, оперативність при виконанні доручення, окрім випадків, коли відмова від прийняття доручення в конкретній ситуації може призвести до суттєвого порушення прав та законних інтересів клієнта, або коли клієнт дає згоду на запропоновані йому строки виконання доручення, якщо відстрочка об'єктивно не повинна суттєво позначитися на можливості належного виконання доручення. У будь-якому випадку до укладення угоди з клієнтом адвокат зобов'язаний попередити клієнта про складнощі і можливі негативні наслідки для результату виконання доручення, пов'язані з обсягом зайнятості цього адвоката. Адвокат не повинен приймати доручення на виконання дій, що виходять за межі його професійних прав та обов'язків. Ст. 30 Правил адвокатської етики встановлює вимоги, спрямовані на дотримання права клієнта на вибір адвоката, що надаватиме йому правову допомогу, на стадії виконання доручення. Так, відповідно до зазначеної статті адвокат не повинен без погодження з клієнтом передоручати виконання доручення в цілому або його відносно самостійних частин іншим особам; вони можуть залучатися до виконання окремих допоміжних дій, пов'язаних із виконанням доручення, і при цьому адвокат несе відповідальність перед клієнтом за такі дії цих осіб.

4. Вимоги до порядку укладання та змісту договору про надання правової допомоги.

Адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги.

Стаття 14 Правил адвокатської етики закріплює, що договір про надання правової допомоги – це договір, за яким одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язується надавати правову допомогу іншій стороні договору (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору, у випадку, якщо така оплата передбачена договором. До договору про надання правової допомоги також застосовуються загальні положення цивільного законодавства про договір. Адвокат надає безоплатну вторинну правову допомогу на підставі договору (контракту), укладеного з органом (установою) з надання безоплатної вторинної правової допомоги

Договір про надання правової допомоги — домовленість, за якою адвокат здійснює захист, представництво або надає інші види правової допомоги клієнту, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги. Договір про надання правової допомоги є договором надання послуг у тій мірі, в якій правова допомога є послугою. Договір про надання правової допомоги укладається в письмовій формі, крім випадків, передбачених ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Правилами адвокатської етики. Дія договору про надання правової допомоги

припиняється його належним виконанням. Одностороннє розірвання клієнтом договору про надання правової допомоги. Договір про надання правової допомоги може бути достроково припинений за взаємною згодою сторін або розірваний на вимогу однієї із сторін на умовах, передбачених договором. Клієнт може в будь-який час і з будь-яких причин (або без їх пояснення) розірвати угоду з адвокатом в односторонньому порядку; адвокат не має права вчиняти тиск на клієнта у цьому питанні. Одностороннє розірвання адвокатом договору про надання правової допомоги. Адвокат може достроково (до завершення виконання доручення) розірвати угоду з клієнтом за сукупності умов, прямо передбачених етикою. Договір про надання правової допомоги може бути в будь-який час розірваний за взаємною згодою адвоката та клієнта. Розірвання договору про надання правової допомоги через конфлікт інтересів клієнтів або неможливість дотримання принципу конфіденційності. Обов'язки адвоката при розірванні договору. Розірвання договору про надання правової допомоги з адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням. Етика відносин адвоката з недієздатним (обмежено, частково дієздатним) клієнтом. Етичні аспекти відносин адвоката з клієнтом — юридичною особою.

5. Гонорар адвоката та фактичні видатки, пов'язані з виконанням доручення.

Адвокатський гонорар — форма винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Правила адвокатської етики включають такі правила щодо гонорарів: гонорар є єдиною допустимою формою отримання адвокатом винагороди за надання правової допомоги клієнту, гонорар, отримуваний адвокатом за надання правової допомоги, повинен бути законним за формою і порядком внесення і розумно обґрунтованим за розміром. Розмір гонорару і порядок його внесення мають бути чітко визначені в угоді про надання правової допомоги.

При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини:

- 1) обсяг часу і роботи, що вимагаються для належного виконання доручення;
- 2) необхідність виїзду у відрядження;
- 3) особливі або додаткові вимоги клієнта стосовно строків виконання доручення;
- 4) характер і тривалість професійних відносин даного адвоката з клієнтом.

Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час.

На практиці застосовуються наступні види гонорару:

- 1) фіксований;
- 2) погодинний,
- 3) такий що виплачується по типу заробітної плати - щомісячний або щоквартальний;

4) преміальний (передбачає додаткову винагороду адвоката в залежності від результату справи).

В загалі ж, гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час.

Адвокат має право, окрім гонорару, стягувати з клієнта кошти, необхідні для покриття фактичних витрат, пов'язаних з виконанням доручення, якщо обов'язок клієнта з погашення цих витрат визначено угодою (оплата роботи фахівців, чиї висновки запитуються адвокатом, транспортні витрати, оплата друкарських, копіювальних та інших технічних робіт, перекладу та нотаріального посвідчення документів, телефонних розмов, тощо).

Гонорар Гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів професійної правничої (правової) допомоги клієнту.

Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата тощо), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги.

Розмір гонорару визначається за погодженням адвоката з клієнтом. Адвокат має право у розумних межах визначати розмір гонорару, виходячи із власних міркувань. При встановленні розміру гонорару можуть враховуватися складність справи, кваліфікація, досвід і завантаженість адвоката та інші обставини.

Погоджений адвокатом з клієнтом та/або особою, яка уклала договір в інтересах клієнта, розмір гонорару може бути змінений лише за взаємною домовленістю. В разі виникнення особливих по складності доручень клієнта або у випадку збільшення затрат часу і обсягу роботи адвоката на фактичне виконання доручення (підготовку до виконання), розмір гонорару може бути збільшено за взаємною домовленістю.

Не погодження клієнтом та/або особою, яка уклала договір в інтересах клієнта, розміру гонорару при наданні доручення адвокату або в ході його виконання є підставою для відмови адвоката від прийняття доручення клієнта або розірвання договору на вимогу адвоката.

Адвокат має право вимагати від клієнта та/або особи, яка уклала договір в інтересах клієнта, попередньої виплати гонорару та/або компенсації можливих витрат, пов'язаних з виконанням доручення.

Адвокат, який надає безоплатну правову допомогу, отримує винагороду виключно за рахунок держави у порядку та розмірах, встановлених законодавством.

У статті 29 зазначено, що адвокат має право, окрім гонорару, стягувати з клієнта та/або особи, яка уклала договір в інтересах клієнта, кошти, необхідні для покриття витрат, пов'язаних з виконанням доручення.

В договорі про надання правової допомоги можуть бути визначені види передбачуваних фактичних витрат, пов'язаних з виконанням доручення (оплата роботи фахівців, чиї висновки запитуються адвокатом, транспортні витрати, оплата друкарських, копіювальних та інших технічних робіт,

перекладу та нотаріального посвідчення документів, телефонних розмов, тощо), порядок їх погашення (авансування, оплата по факту в певний строк, інше) та може бути визначений їх обсяг.

Якщо необхідність несення фактичних витрат певних додаткових видів або збільшення їх орієнтовного обсягу, визначеного раніше, з'ясувалася після укладення договору, адвокат повинен повідомити про це клієнта та/або особу, яка уклала договір в інтересах клієнта, і отримати його згоду на погашення необумовлених раніше витрат.

6.Правила взаємовідносин адвоката з клієнтом при виконанні доручення.

Під час виконання доручення адвокат повинен дотримуватись принципів:

- компетентності та добросовісності під час прийняття адвокатом доручення клієнта (ст. 17);
- інформування адвокатом клієнта щодо ведення дорученої йому справи (ст.18);
- принципу законності під час прийняття доручення клієнта (ст.19);
- принципу неприпустимості конфлікту інтересів на стадії прийняття доручення клієнта (ст.20);
- етичних засад прийняття доручення на здійснення посередництва між клієнтами (ст.21);
- принципу конфіденційності під час прийняття доручення клієнта (ст.22);
- поваги до прав інших адвокатів під час прийняття доручення клієнта (ст.23);
- принципу законності під час виконання адвокатом доручення клієнта (ст.25);
- інформувати клієнта про хід та результати виконання доручення (ст.26);
- принципу добросовісності під час виконання адвокатом доручення клієнта (ст.27).

Дотримання принципу добросовісності на стадії виконання адвокатом доручення клієнта.

7.Етичні вимоги до адвоката при здійсненні захисту при наданні адвокатом безоплатної вторинної правової допомоги.

Етичні аспекти здійснення захисту за дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги або в разі залучення захисника для проведення окремої процесуальної дії. При наданні безоплатної правової допомоги, адвокати керуються ст. 59 Конституції України (...у випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно). Ст.25 Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" визначає, що адвокати є суб'єктами надання безоплатної правової допомоги) та ст.41 Правил адвокатської етики.

Стаття 41 Правил адвокатської етики закріплює, що адвокат має право відмовитися від здійснення захисту за дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, або в разі залучення захисника для проведення окремої процесуальної дії, в порядку, передбаченому чинним кримінальним процесуальним законодавством, а також законодавством про надання безоплатної правової допомоги, виходячи із загальних принципів і підстав, передбачених цими Правилами і Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Адвокат зобов'язаний відмовитися від здійснення захисту за дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, або в разі залучення захисника для проведення окремої процесуальної дії, в порядку, передбаченому чинним кримінальним процесуальним законодавством, а також законодавством про надання безоплатної правової допомоги у випадку, коли прийняття доручення або залучення для проведення окремої процесуальної дії через конкретні об'єктивні причини може потягнути порушення прав і законних інтересів цієї особи чи зашкодити її позиції захисту.

Адвокат надає безоплатну вторинну правову допомогу на підставі договору (контракту), укладеного з органом (установою) з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Спонування адвокатом особи (третіх осіб в інтересах цієї особи), якій він надає безоплатну правову допомогу, на укладання договору у цьому провадженні, а також з цих самих чи пов'язаних з ними обставинах, по яких адвоката було залучено для надання безоплатної правової допомоги, з ним особисто або з іншими особами, яких цей адвокат пропонує, - забороняється.

Адвокату, який здійснював (здійснює) захист клієнта за дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, забороняється укласти договір на надання професійної правничої (правової) допомоги цьому ж клієнту у цьому провадженні, а також з цих самих чи пов'язаних з ними обставинах, по яких адвоката було залучено для надання безоплатної правової допомоги.

8. Обов'язки адвоката при розірванні договору про надання правової допомоги.

Дія договору про надання правової допомоги припиняється у таких випадках: а) у разі його належного виконання (ст. 29 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»); б) за взаємною згодою адвоката та клієнта (ст. 29 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; ст. 33 Правил адвокатської етики); в) у разі зупинення та/або анулювання свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, крім випадку укладення договору з адвокатською установою (ст. 32 Правил адвокатської етики).

Правилами адвокатської етики передбачено, що договір про надання правової допомоги може бути достроково припинений за взаємною згодою

сторін або розірваний на вимогу однієї із сторін на умовах, передбачених договором.

Правилами адвокатської етики передбачена можливість одностороннього розірвання клієнтом договору про надання правової допомоги. Так, відповідно до ст. 31 Правил адвокатської етики, клієнт може в будь-який час і з будь-яких причин (або без їх пояснення) розірвати угоду з адвокатом в односторонньому порядку; адвокат не має права вчиняти тиск на клієнта у цьому питанні.

Крім того, ст. 32 Правил адвокатської етики регламентовано одностороннє розірвання адвокатом договору про надання правової допомоги. Адвокат може достроково (до завершення виконання доручення) розірвати угоду з клієнтом за сукупності умов, прямо передбачених етикою.

Адвокат має право в будь-який час достроково (до завершення виконання доручення) розірвати договір з клієнтом та/або особою, яка уклала договір в інтересах клієнта, в односторонньому порядку на умовах передбачених договором. Договір про надання правової допомоги, укладений адвокатом з клієнтом та/або особою, яка уклала договір в інтересах клієнта, припиняється у разі зупинення та/або анулювання свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, крім випадку укладення договору з адвокатським бюро чи адвокатським об'єднанням. У цьому разі головою адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання здійснюється заміна адвоката.

Крім того, договір про надання правової допомоги може бути в будь-який час розірваний за взаємною згодою адвоката та клієнта.

Важливою гарантією дотримання прав клієнта, який звертається за правовою допомогою до адвоката є встановлений нормою ст. 34 Правил адвокатської етики обов'язок адвоката розірвати договір про надання правової допомоги через конфлікт інтересів клієнтів або неможливість дотримання принципу конфіденційності. У випадку, коли в процесі виконання доручення клієнта адвокат дізнався про існування конфлікту інтересів між інтересами цього та інших клієнтів, а також інших осіб за обставин, зазначених у статтях 20 та 22 Правил, він повинен розірвати договір з клієнтом (чи кількома з клієнтів) та/або особою, яка уклала договір в інтересах клієнта, якщо не буде отримано відповідної письмової згоди клієнта (клієнтів) або осіб, зацікавлених у збереженні конфіденційної інформації, на подальше представництво його (їх) інтересів цим адвокатом або на розголос конфіденційної інформації.

Розірвання договору про надання правової допомоги з адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням регламентовано ст. 36 Правил адвокатської етики. Якщо стороною в договорі з клієнтом про надання правової допомоги виступає адвокатське бюро чи адвокатське об'єднання, то при виникненні обставин, які є підставами для розірвання договору, пов'язаних з конкретним адвокатом, якого залучило бюро або призначило об'єднання для надання правової допомоги клієнту, адвокатське бюро чи адвокатське об'єднання

може вжити заходів для заміни адвоката за згодою клієнта, якщо при цьому можуть бути дотримані вимоги Правил.

При розірванні договору (незалежно від причин) адвокат зобов'язаний: повернути клієнту отримані від нього документи, а також документи, видані адвокату для клієнта іншими особами в ході виконання доручення; поінформувати клієнта щодо здійсненої адвокатом роботи (наданих послуг) і передати клієнту копії процесуальних документів, наявних у адвоката. Обов'язки адвоката, що випливають з принципів конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів, продовжують діяти і після завершення виконання адвокатом договору.

Якщо стороною в договорі з клієнтом про надання правової допомоги виступає адвокатське бюро чи адвокатське об'єднання, то при виникненні обставин, які є підставами для розірвання договору, пов'язаних з конкретним адвокатом, якого залучило бюро або призначило об'єднання для надання правової допомоги клієнту, адвокатське бюро чи адвокатське об'єднання може вжити заходів для заміни адвоката за згодою клієнта, якщо при цьому можуть бути дотримані вимоги Правил.

15 листопада 2019 року Рада адвокатів України ухвалила роз'яснення щодо виплати гонорара у випадку розірвання договору за ініціативи клієнта. Зокрема, ст. 31 Правил адвокатської етики передбачає, що клієнт та/або особа, яка уклала договір в інтересах клієнта, має право розірвати договір з адвокатом в односторонньому порядку на умовах, передбачених договором. При цьому, клієнт та/або особа, яка уклала договір в інтересах клієнта, зобов'язаний сплатити адвокату (адвокатському бюро, адвокатському об'єднанню) гонорар за всю роботу, що була виконана (надані послуги) чи підготовлено до виконання, а також компенсувати усі витрати за цим договором. В цьому рішенні зазначено, що розірвання договору про надання правової допомоги з ініціативи клієнта та/або особи, яка уклала договір в інтересах клієнта, не є показником незадовільної роботи адвоката (адвокатського бюро, адвокатського об'єднання), крім того, право адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання на отримання невнесеного (недовнесеного) гонорару не залежить від результату виконання доручення, якщо інше не передбачене договором про надання правової допомоги. Адвокат, який надає безоплатну правову допомогу, у випадку розірвання (припинення) договору про надання правової допомоги або скасування доручення, зобов'язаний діяти за правилами, визначеними у ст. 36 Правил адвокатської етики.

ТЕМА 4.

ВІДНОСИНИ АДВОКАТА З СУДОМ ТА ІНШИМИ УЧАСНИКАМИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ

Мета вивчення

Отримати знання про етичні вимоги до поведінки адвоката у судовому процесі. Визначити форми реагування адвокатом на незаконні або неетичні дії суду та інших учасників процесу. Окреслити допустимі форми позапроцесуального спілкування адвоката з судом та іншими учасниками судового процесу.

Результати навчання

Після заняття здобувач вищої освіти буде (спроможний):

- 1) демонструвати розуміння правового статусу адвоката при виконанні доручень в суді;
- 2) пояснювати етичні вимоги до поведінки адвоката у судовому процесі;
- 3) розуміти і застосовувати етичні норми, що регулюють відносини адвоката з судом та іншими учасниками судового процесу;
- 4) окреслювати допустимі форми позапроцесуального спілкування адвоката з судом та іншими учасниками судового процесу;
- 5) демонструвати розуміння культури поведінки адвоката у судовому процесі.

План

1. Правовий статус адвоката при виконанні доручень в суді.
2. Етичні вимоги до поведінки адвоката у судовому процесі.
3. Форми реагування адвокатом на незаконні або неетичні дії суду та інших учасників процесу.
4. Мета та допустимі форми позапроцесуального спілкування адвоката з судом та іншими учасниками судового процесу.
5. Культура поведінки адвоката у судовому процесі.

1. Правовий статус адвоката при виконанні доручень в суді.

Питання відносин адвоката з судом та іншими учасниками судового процесу регулюється Розділом IV Правил адвокатської етики (ст. 42-45).

Відповідно до норм ст. 42 ПАЕ Представляючи інтереси клієнта або виконуючи функцію захисника в суді, адвокат зобов'язаний дотримуватися вимог чинного процесуального законодавства, законодавства про адвокатуру та про судоутерій і статус суддів, іншого законодавства, що регламентує поведінку учасників судового процесу, а також вимог Правил адвокатської етики, не виявляти неповаги до суду (суддів), поводитися гідно і коректно.

Адвокат не повинен пред'являти позовних вимог, клопотань та інших процесуальних документів, що свідомо для нього не ґрунтуються на чинному законодавстві, крім випадків, коли нормативний акт, що регулює спірні

відносини, сам видається незаконним або неконституційним і підлягає оскарженню у передбаченому законом порядку.

Наприклад, прийнявши доручення Центру для здійснення захисту особи від кримінального обвинувачення (тобто на стадії розгляду справи судом), адвокат має без зволікань приступити до виконання доручення. Вступаючи в кримінальну справу на стадії досудового розслідування, адвокат має належним чином підтвердити свої повноваження. Повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні підтверджуються:

- свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю; - відповідним дорученням Центру. З моменту надання суду вищезазначених документів захисник користується процесуальними правами обвинуваченого, захист якого він здійснює, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо обвинуваченим і не може бути доручена захиснику (ч. 4 ст. 46 КПК).

У суді адвокату необхідно встановити, на якій стадії судового розгляду знаходиться кримінальна справа (підготовче провадження чи судовий розгляд). Адвокату необхідно відповідно до ст. 317 КПК використати повною мірою своє право знайомитися з матеріалами кримінального провадження. Якщо захисник не брав раніше участь у кримінальному провадженні, за його клопотанням суд зобов'язаний надати час, необхідний для підготовки до участі у судовому засіданні.

Послідовність дій під час вступу адвоката в справу (спочатку вивчення матеріалів кримінального провадження, а потім побачення із підзахисним, чи навпаки) доцільно визначати з урахуванням таких чинників:

- чи перебуває особа під вартою;
- чи визнає підзахисний свою вину;
- чи здійснювався захист особи на попередніх стадіях кримінального процесу іншим захисником;
- скільки часу залишається на підготовку до розгляду справи;
- обсяг справи тощо.

До початку судового засідання в обов'язковому порядку необхідно скористатись правом на конфіденційне побачення з обвинуваченою особою, під час якого складається протокол першого побачення з клієнтом за рекомендованою формою. Під час такого спілкування адвокат має з'ясувати:

- дані про особу підзахисного (вік, стан здоров'я, сімейний стан, рід занять тощо);
- дані, які можуть бути використані як обставини, що виключають чи пом'якшують кримінальну відповідальність обвинуваченого;
- чи вручений підзахисному обвинувальний акт та в які строки;
- чи відповідає обвинувальний акт вимогам ст. 291 КПК; - чи знайомився обвинувачений із матеріалами кримінального провадження;
- чи обраний обвинуваченому на стадії досудового розслідування або у суді запобіжний захід;

- чи брав участь на стадії досудового розслідування у цій справі інший захисник, якщо так, то з яких причин він припинив захист;
- чи давав обвинувачений показання у суді (якщо було розпочато стадію судового розгляду), та який їх зміст;
- чи були допитані у судовому засіданні інші обвинувачені, свідки, експерти тощо; - які документи, речові та інші докази були досліджені судом;
- чи існують докази, які з поважних причин не були надані стороною захисту під час досудового розслідування або під час розгляду справи судом;
- яка позиція обвинуваченого щодо визнання вини у вчиненні інкримінованого кримінального правопорушення та фактичних обставин, покладених в основу обвинувального акта;
- чи мала місце зміна обвинувачення у суді;
- якщо обвинувачений визнає вину та не оспорує фактичні обставини та докази, то чи бажає він укласти угоду про примирення чи про визнання винуватості за наявності відповідних підстав.

Під час спілкування з підзахисним адвокат має роз'яснити йому можливі варіанти кваліфікації дій за умови доведеності/недоведеності певних обставин, передбачені законом вид і розмір покарання та існуючу судову практику, можливі наслідки обрання тієї чи іншої позиції у справі, укладання угоди про примирення чи визнання винуватості, а також узгодити план здійснення захисту. Якщо інформації недостатньо, адвокату слід обговорити можливість обрання підзахисним на поточному етапі судового провадження позиції мовчання.

Слід пам'ятати, що остаточне рішення щодо позиції у справі має прийняти підзахисний. З урахуванням позиції та інтересів обвинуваченого, обставин справи, змісту обов'язків захисника щодо використання засобів захисту, з метою забезпечення дотримання прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого та з'ясування обставин, які спростовують підозру чи обвинувачення, пом'якшують чи виключають кримінальну відповідальність підозрюваного, обвинуваченого, захисник до судового засідання має прийняти рішення щодо:

- висловлення думки стосовно обсягу та порядку дослідження доказів;
- змісту та моменту подання клопотань (при цьому необхідно звернути увагу на те, що відмова в задоволенні клопотання не позбавляє можливості заявляти таке клопотання у подальшому);
- обсягу та змісту питань при допиті обвинуваченого, потерпілого, свідків, експертів;
- подання клопотань про проведення судових експертиз, повторного чи додаткового допиту потерпілого, свідків, дослідження документів, речових та інших доказів тощо;
- подання клопотань про об'єднання (виділення) справ;
- подання додаткових доказів.

2. Етичні вимоги до поведінки адвоката у судовому процесі.

У судовому процесі необхідним є дотримання адвокатом принципу незалежності та пріоритетності інтересів клієнат, неприпустимість компромісу, що суперечить охоронюваним законом інтересам клієнта.

Дотримуючись принципу законності, адвокат водночас має: бути наполегливим і принциповим у відстоюванні інтересів клієнта в суді, не поступатися своєю незалежністю у захисті й представництві прав та інтересів клієнта з метою не погіршити стосунків з суддями; у випадку вчинення судом тиску на адвоката – не йти на компроміси, що суперечать охоронюваним законом інтересам клієнта; послідовно дотримуватися принципу пріоритетності інтересів клієнта перед всіма іншими інтересами й міркуваннями, що пов'язані з відносинами адвоката з судом.

Адвокат не повинен залишати без уваги порушення закону, нетактовне і зневажливе ставлення суду та інших учасників процесу до свого клієнта, його самого, або адвокатури в цілому і повинен реагувати на відповідні дії у формах, передбачених чинним законодавством та\або актами РАУ, НААУ (ст. 43 Правил адвокатської етики).

Статтею 44. Правил адвокатської етики передбачено дотримання принципів чесності та добропорядної репутації під час здійснення професійної діяльності в суді.

Так, під час здійснення професійної діяльності в суді адвокат повинен бути добропорядним, поводити себе чесно та гідно, стверджуючи повагу до адвокатської професії. Адвокат має поважати процесуальні права адвоката, який представляє іншу сторону, і не вдаватись до дій, що грубо порушують останні. Адвокат не повинен вчиняти дій, спрямованих на невинуватене затягування судового розгляду справи.

Перебуваючи у судовому засіданні, суддя, прокурор і адвокат мають бути стриманими один до одного та не демонструвати перед присутніми свої емоції або негативне ставлення. Також вказані учасники процесу не повинні допускати образливих реплік, утримуватися від поведінки або будь-яких дій чи висловлювань, що можуть призвести до виникнення конфліктних ситуацій під час розгляду справи, а навпаки – поводитися гідно і коректно, тим самим не проявляючи неповагу до суду.

Кодекси суддівської і прокурорської етики та Правила адвокатської етики зобов'язують суддів, прокурорів і адвокатів у судовому процесі дотримуватися взаємоповаги, усвідомлюючи важливість спільних завдань щодо утвердження в суспільстві верховенства права та законності. У взаємовідносинах між собою та іншими учасниками судового процесу дотримуватися ділового стилю спілкування, бути стриманими, коректними, тактовними. Реагувати на неправильні дії або вислови осіб, які беруть участь в судовому засіданні, лише у формах, передбачених законом (заяв, клопотань, скарг тощо)

Крім того, неприпустимо для судді, прокурора та адвоката йти у судові засідання без належної підготовки, попереднього вивчення матеріалів справи, вміння правильно орієнтуватися у проблемних ситуаціях, які виникають під час її розгляду. Ще більш неприпустимими є випадки

ігнорування учасниками процесу судових засідань шляхом їх відкладення з надуманих причин, незважаючи на те, що як наслідок це може негативно вплинути на процесуальні строки розгляду справи, тривалого перебування під вартою обвинуваченого, несвоєчасного поновлення порушених інтересів держави або громадянина та інше

Вимоги до зовнішнього вигляду адвоката також є частиною етики поведінки. Дотримання у судовому процесі правил дрес-коду є важливим критерієм оцінки поведінки судді, прокурора, адвоката. Запровадження таких правил позбавляє, наприклад, суддю виглядати надмірною у зовнішньому вигляді у порівнянні з прокурором чи адвокатом.

Дрес-код (від англійського dress code) означає форму одягу, яку вимагають для відвідування певних заходів, установ чи закладів. Для такої установи, як суд, доречними можуть бути лише так звані строга ділова (business smart) та повсякденна ділова (business casual) форми одягу.

3. Форми реагування адвокатом на незаконні або неетичні дії суду та інших учасників процесу.

Адвокат не повинен полишати без уваги порушення закону, нетактовне і зневажливе ставлення суду та інших учасників процесу до його клієнта, його самого або адвокатури в цілому і повинен реагувати на відповідні дії у формах, передбачених чинним законодавством.

Правилами адвокатської етики встановлено, що адвокат не повинен приймати доручення на ведення в суді справи клієнта, направленою до нього суддею, який братиме участь в судовому розгляді цієї справи.

Крім того, адвокат повинен виявляти активність у збиранні та наданні доказів у справі, що розглядається судом; прагнути формулювати процесуальні документи, усні заяви, клопотання, виступи таким чином, щоб унеможливити їх неправильне тлумачення. Адвокат має право всупереч вимогам клієнта відмовитися посилатися на фактичні обставини справи і подавати докази, стосовно яких у нього є обґрунтовані сумніви щодо їх правдивості.

Допустимими формами реагування адвоката на незаконну або неетичну поведінку судді, прокурора та інших учасників процесу, якою заподіяна або може бути заподіяна шкода інтересам адвоката, його клієнта, адвокатського об'єднання або адвокатури як такої, слід вважати звернення (заяви, скарги) в органи, що наділені дисциплінарними повноваженнями по відношенню до суддів і прокурорів, а також використання інших форм захисту прав та законних інтересів особи, передбачених чинним законодавством України.

Адвокат повинен уникати розголосу в засобах масової інформації (або поширення іншим способом) відомостей, що ганьблять суддю, прокурора чи інших учасників процесу, якщо цього не вимагають його власні законні інтереси, інтереси його клієнта або адвокатури України. Адвокат не повинен обговорювати з клієнтами обставини, що стосуються особистого судді чи інших учасників процесу, їх матеріального стану, походження, національної належності та інші обставини, які не мають відношення до суті доручення.

4. Мета та допустимі форми позапроцесуального спілкування адвоката з судом та іншими учасниками судового провадження.

Адвокат повинен уникати позапроцесуального спілкування по суті справи, що є предметом судового розгляду, з учасниками процесу, які не є його клієнтами, і має здійснювати таке лише у формах та з метою, що не суперечить чинному законодавству та Правилам адвокатської етики і лише у випадках, коли це є необхідним для належного виконання доручення.

Так, адвокат повинен уникати спілкування з суддею в будь-яких формах, окрім передбачених законодавством, по суті справи, що розглядається судом, і не повинен спонукати до цього клієнта – раніше ця норма була закріплена у ст. 45 Правил адвокатської етики 2012 року. При спілкуванні з судом та іншими учасниками процесу у позаслужбовому житті адвокат повинен уникати нестриманого (необережного) спілкування з питань, які стосуються справ клієнта, повинен остерігатися будь-яких розмов, що стосуються виконуваних ним доручень, не згадувати імені клієнта або іншої можливої ідентифікації особи.

Обговорення професійних питань адвокатом у присутності сторонніх людей (в тому числі судді чи інших учасників процесу) не допустимо, оскільки такі дії можуть завдати значної шкоди інтересам клієнта.

Крім того, адвокат ні в якому разі не має права при спілкуванні із суддею у позаслужбовий чи службовий час вчиняти дій з метою вирішення справи на користь клієнта, зокрема, обіцяти або пропонувати одержання неправомірної вигоди тощо.

Адвокату забороняється за будь-яких умов розголошувати відомості, що становлять адвокатську таємницю, зокрема спроби органів досудового розслідування і суду допитати адвоката про обставини, що складають адвокатську таємницю є незаконними.

Дискусійним є питання щодо того, чи створює конфлікт інтересів дружба судді та адвоката у соціальних мережах. Національне законодавство не регулює дане питання, закордонна практика йде різними шляхами, в одних випадках сам по собі факт дружби між суддею і адвокатом в соціальних мережах не тягне за собою необхідність відводу судді при розгляді тих справ, в яких бере участь цей адвокат, в інших же навпаки, це є підставою для відводу судді.

5. Культура поведінки адвоката у відносинах з іншими учасниками судового провадження

У відносинах з іншими учасниками судового провадження адвокат повинен:

- бути стриманим і коректним;

- реагувати на неправильні дії або вислови цих осіб у формах, передбачених законом, зокрема у формі заяв, клопотань, скарг тощо;
- бути тактовним при допиті підсудних, потерпілих, сторін у цивільному процесі, свідків та інших осіб.

Позиція адвоката, як і прокурора в суді має визначатися, спираючись на правові та етичні орієнтири. Прокурор, захищаючи інтереси держави в суді, адвокат, захищаючи права й інтереси фізичної чи юридичної особи, вправі застосувати лише етично допустимі прийоми захисту. Тобто вони не можуть обманювати суд, схилити до неправди, використовувати штучні чи надумані докази. Проте їхні позиції мають бути переконливими, обґрунтованими та добре аргументованими. Адвокат і прокурор не повинні перетворювати судові дебати «у сварку» між сторонами.

Публічний судовий процес вимагає від судді, прокурора, адвоката стриманості, коректності, ввічливого ставлення до кожного, хто постає перед судом, а також пошани до всіх учасників процесу. Для адвоката не менш важливе уміння цінувати й берегти чужий час, що досягається завдяки знанню матеріалів справи, належній підготовці до судового розгляду.

Неприпустимо використовувати судову трибуну для задоволення особистих амбіцій, демонстрації власних політичних переконань.

ТЕМА 5. ВІДНОСИНИ МІЖ АДВОКАТАМИ

Мета вивчення

Отримати та закріпити поглиблені знання стосовно етичних засад взаємовідносин між адвокатами, вивчити поняття корпоративності і значення взаємної поваги у відносинах між адвокатами. Визначити етику взаємовідносин адвоката з помічниками та стажистами.

Результати навчання

Після заняття здобувач вищої освіти буде (спроможний):

- 1) демонструвати знання етичних норм, які регулюють відносини між адвокатами;
- 2) пояснювати поняття корпоративності і значення взаємної поваги у відносинах між адвокатами;
- 3) визначати допустимі форми реагування адвоката на незаконні або неетичні дії іншого адвоката;
- 4) розуміти етичні засади взаємовідносин адвоката з помічниками та стажистами;
- 5) пояснювати роль органів адвокатського самоврядування як суб'єктів відносин щодо забезпечення дотримання Правил адвокатської етики.

План

1. Загальні етичні засади взаємин між адвокатами. Поняття корпоративності, значення взаємної поваги.
2. Засади прийняття доручення клієнта декількома адвокатами.
3. Допустимі форми реагування адвоката на незаконні або неетичні дії іншого адвоката.
4. Етика взаємовідносин адвоката з помічниками та стажистами.
5. Адвокатське бюро та адвокатське об'єднання як суб'єкти відносин щодо забезпечення дотримання Правил адвокатської етики.
6. Органи адвокатського самоврядування як суб'єкти відносин щодо забезпечення дотримання Правил адвокатської етики.

План

1. Загальні етичні засади взаємин між адвокатами. Поняття корпоративності, значення взаємної поваги.
2. Засади прийняття доручення клієнта декількома адвокатами.
3. Допустимі форми реагування адвоката на незаконні або неетичні дії іншого адвоката.
4. Етика взаємовідносин адвоката з помічниками та стажистами.
5. Адвокатське бюро та адвокатське об'єднання як суб'єкти відносин щодо забезпечення дотримання Правил адвокатської етики.
6. Органи адвокатського самоврядування як суб'єкти відносин щодо забезпечення дотримання Правил адвокатської етики.

Основний зміст

1. Загальні етичні засади взаємин між адвокатами. Поняття колегіальності, значення взаємної поваги.

Відносини між адвокатами регулюються статтями 50-53; 57-60 Правил адвокатської етики. Відносини між адвокатами повинні будуватися на засадах взаємної поваги, дотримання професійних прав адвокатів та гарантій професійної діяльності, слідування принципам адвокатської діяльності, передбаченим Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Правилами, рішеннями З'їзду, актами РАУ, НААУ.

Важливим є правильне розуміння поняття корпоративності. Відповідно до тлумачних словників, корпоративний – це той, що стосується до корпорації, вузькогруповий, відокремлений.

Словосполучення "корпоративна культура" вперше використав у XIX сторіччі у військовій термінології німецький фельдмаршал Мольтке для визначення відносин в офіцерському середовищі. К. ГОЛД: Корпоративна культура - це унікальні характеристики сприйнятих особливостей організації, того, що вирізняє її серед інших у галузі.

Е. Браун: Корпоративна культура - це набір переконань, цінностей і засвоєних способів вирішення реальних проблем, що сформувався за час

життя організації і має тенденцію прояву в різних матеріальних формах і в поведінці членів організації.

Є.А. Смірнов: Корпоративна культура - це система суспільно-прогресивних формальних і неформальних правил і норм діяльності, звичаїв і традицій, індивідуальних і групових інтересів, особливостей поведінки персоналу даної організаційної структури, стилю керівництва, показників задоволеності працівників умовами праці, рівня взаємної співпраці і сумісності організації працівників між собою і з організацією, перспектив розвитку.

Ю.Г. Одегов, П.В. Журавльов: Корпоративна культура - це сукупність типових для організації цінностей, норм і точок зору або ідей, які свідомо або підсвідомо формують зразок поведінки для співробітників організації.

В. Козлов: Корпоративна культура - система формальних і неформальних правил і норм діяльності, звичаїв і традицій, індивідуальних і групових інтересів, особливостей поведінки працівників даної організаційної структури, стилю керівництва, показників задоволеності працівників умовами праці, рівня взаємної співпраці, ідентифікації працівників з підприємством і перспективами його розвитку.

Виділяють два рівні корпоративної культури: 1) внутрішній, глибинний, онтологічний (сутісний), несвідомий – корпоративний дух; 2) зовнішній – рівень актуалізації ("зовнішніх проявів", формальних ознак) корпоративної культури. Корпоративний дух – духовний стан (клімат) корпоративного середовища (корпоративних взаємовідносин) як результат актуалізації духовності (смысл життя, цінності) співробітників в процесі їх взаємодії. Актуалізація (зовнішні прояви) корпоративної культури: до них належать: норми і моделі поведінки та комунікації (комунікація, поведінка, етикет, мова спілкування та ін.), символи, фірмовий стиль (товарний знак, емблема, фірмовий колір, фірмові особливості дизайну продукції, зовнішній вигляд будівель та інтер'єр приміщень, фірмовий одяг, елементи діловодства та ін.), прапор, гімн, ритуали та свята, історія, міфи, герої, фізична культура та ін.

Правничій професії завжди була притаманна наявність спільних фахових інтересів та корпоративного духу (професійної єдності юристів та їх відчуття належності до однієї корпорації). Беззаперечно, на відповідних засадах мають будуватися і внутрішньо-корпоративні відносини. Бажано, щоб адвокат був прикладом єдності професії, взаємної підтримки й поваги, толерантності та дотримання корпоративної культури. Спільний фах, достатній рівень освіченості та кваліфікації адвокатів дозволить їм знаходити спільну професійну мову, заощаджувати час, ефективно та оперативно розв'язувати складні правничі проблеми чи колізії на засадах взаємовигідного співробітництва.

Адвокат є носієм та охоронцем позитивних корпоративних інтересів юридичної спільноти, її фахової самобутності, принципів, традицій та звичаїв, що спрямовані на бездоганне виконання кожним юристом своїх повноважень. Ціннісна орієнтація і професійна майстерність адвоката залежать від усвідомлення ним системи правових цінностей та етичних норм

у суспільстві, високого рівня культури його поведінки, людської та професійної гідності, стриманої тактовності, самоконтролю у повсякденній поведінці.

Важливою умовою належної професійної культури адвокатів має бути, насамперед, високий рівень особистої професійної відповідальності за належне виконання ними взятих на себе зобов'язань щодо надання юридичних послуг.

Корпоративна єдність адвокатів вимагає від них взаємної довіри та співпраці на користь їх клієнтів, зокрема, уникнення штучного породження чи поглиблення конфліктів між клієнтами. При цьому принцип пріоритетності інтересів клієнта має перевагу перед міркуваннями корпоративної єдності.

Адвокат України має також визнавати професійний статус адвокатів іноземних держав, які здійснюють адвокатську діяльність в Україні згідно із Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», та ставитись до них з повагою як до колег.

У разі спілкування між адвокатами за допомогою матеріальних носіїв інформації адвокат, який передає відомості, конфіденційність яких він бажає зберегти, має чітко повідомити про це адвоката-рецепієнта інформації, а останній має зберігати конфіденційність такої інформації або негайно повідомити про неможливість її забезпечення.

Статтею 51 Правил адвокатської етики закріплено, що адвокат не повинен допускати стосовно іншого адвоката:

- висловлювань, що принижують його честь та гідність, завдають шкоди його діловій репутації, нетактовних та принизливих висловів;
- поширення свідомо неправдивих відомостей про нього;
- спроб схилити клієнта іншого адвоката до розірвання з ним договору про надання професійної правничої (правової) допомоги;
- спілкування з клієнтом іншого адвоката без згоди останнього з приводу доручення, яке їм виконується;
- намагань схилити до укладення договору про надання професійної правничої (правової) допомоги особу, яка прийшла до іншого адвоката (адвокатського бюро, адвокатського об'єднання);
- навмисного введення іншого адвоката в оману стосовно справи, в судовому розгляді якої вони обидва беруть участь, щодо місця і часу проведення судових засідань, результатів розгляду справи судами різних інстанцій, наявності доказів (і намірів їх представити), що в дійсності не існують, намірів свого клієнта, які стосуються предмета спору та ведення справи, умов мирової угоди, що пропонується.

2. Засади прийняття доручення клієнта декількома адвокатами

У ст. 24 Правил адвокатської етики закріплено засади прийняття доручення клієнта декількома адвокатами, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням.

За бажанням клієнта або за погодженням з ним допускається прийняття одного доручення декількома адвокатами. В цьому випадку мають бути визначені засади розподілу обов'язків та повноважень адвокатів, що сумісно виконуватимуть доручення, а також їх відповідальності перед клієнтом.

Забороняється спонукати клієнта до укладання угоди з декількома адвокатами (що тягне збільшення суми гонорару), якщо причина неможливості виконання доручення одним з них самотійно полягає в його некомпетентності.

У випадках, коли договір про надання правової допомоги укладається з адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, рішення про призначення конкретного адвоката чи кількох адвокатів для виконання доручення або про заміну адвоката чи адвокатів (у випадках, коли це не суперечить закону) приймається адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням на свій розсуд, якщо в договорі не вказаний інший порядок заміни адвоката.

У випадках, коли клієнт після укладення договору про надання йому правової допомоги певним адвокатом без погодження з останнім укладе договір з іншим адвокатом, перший з адвокатів, а також і другий, якщо клієнт не повідомить його про наявність попереднього договору, матиме право в односторонньому порядку розірвати укладений договір про надання правової допомоги.

3. Допустимі форми реагування адвоката на незаконні або неетичні дії іншого адвоката.

Допустимі форми реагування адвоката на незаконні або неетичні дії іншого адвоката зазначені у ст. 52 24 Правил адвокатської етики.

Так, допустимими формами реагування адвоката на незаконну або неетичну поведінку іншого адвоката, якою заподіяна або може бути заподіяна шкода інтересам адвоката, його клієнта, адвокатського об'єднання, бюро, органів адвокатського самоврядування або адвокатури як такої, слід вважати звернення (заяви, скарги) до органів адвокатського самоврядування, в тому числі наділених дисциплінарними повноваженнями стосовно адвокатів, а також використання інших форм захисту прав та законних інтересів особи, передбачених законодавством України.

Не допускається зловживання правом на звернення до органів адвокатського самоврядування, в тому числі наділених дисциплінарними повноваженнями, щодо ініціювання питання про дисциплінарну відповідальність адвоката без достатніх підстав і використання зазначеного права як засобу тиску на адвоката.

Кожен адвокат має вжити заходи мирного врегулювання конфлікту з участю іншого адвоката. В разі ініціації адвокатом дисциплінарного провадження стосовно іншого адвоката він має попередньо повідомити про це Раду адвокатів регіону за робочим місцем адвоката згідно відомостей в Єдиному реєстрі адвокатів України, а стосовно адвоката іноземної держави -

асоціацію адвокатів чи правове товариство відповідної держави для пошуку шляхів мирного залагодження конфлікту.

При виникненні конфлікту між адвокатами, наслідком якого є звернення одного з них зі скаргою до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону, адвокат, який ініціював звернення, зобов'язаний надати докази того, що ним вжиті заходи мирного врегулювання такого конфлікту, зокрема, документи, що свідчать про звернення останнього до Ради адвокатів регіону за робочим місцем адвоката згідно відомостей в Єдиному реєстрі адвокатів України, а стосовно адвоката іноземної держави - асоціації адвокатів чи правового товариства відповідної держави.

4. Етика взаємовідносин адвоката з помічниками та стажистами.

Правила адвокатської діяльності поширюється на членів помічників та стажистів адвокатів. Адвокат зобов'язаний забезпечити розуміння і дотримання принципу конфіденційності його помічниками, стажистами та членами технічного персоналу. Адвокат повинен забезпечувати обґрунтовано необхідний рівень компетентності своїх помічників, стажистів інших осіб, що залучаються ним для виконання окремих робіт у зв'язку з виконанням доручення. Адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності за порушення Правил адвокатської етики його помічником, стажистом або членом технічного персоналу.

У відносинах з помічниками та стажистами адвокат повинен дотримуватись принципу взаємної поваги, як і у відносинах з іншими адвокатами. Адвокат несе відповідальність за дії помічника і стажиста, у тому числі щодо збереження адвокатської таємниці.

Адаптуючи норми ст. 53 правил адвокатської етики на відносини адвоката з помічником та стажистом, можна сказати, що адвокат повинен уникати розголосу в засобах масової інформації або поширення іншим способом (в тому числі за допомогою мережі Інтернет, соціальних мереж) відомостей, що принижують честь та гідність інших осіб. Адвокат не повинен обговорювати з клієнтами обставини, що стосуються особистого життя іншого стажиста чи помічника адвоката, його матеріального стану, походження, національної належності та інші обставини.

Адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності відповідно за порушення Правил адвокатської етики його помічником, якщо адвокат:

- 1) не забезпечив ознайомлення останнього з Правилами адвокатської етики;
- 2) не здійснював належного контролю за діями помічника, залученого ним до виконання окремих робіт за доручення, передбаченим угодою між адвокатом і клієнтом про надання правової допомоги;
- 3) своїми розпорядженнями й порадами або особистим прикладом сприяв порушенню помічником Правил адвокатської етики.

5. Адвокатське бюро та адвокатське об'єднання як суб'єкти відносин щодо забезпечення дотримання Правил адвокатської етики.

Питання забезпечення дотримання адвокатським бюро та адвокатським об'єднанням Правил адвокатської етики регулюється нормами ст. 61- 63 Правил адвокатської етики.

Відповідно до норм ст. 61, правила адвокатської етики є обов'язковими для дотримання адвокатськими бюро, адвокатськими об'єднаннями. У випадках, коли стороною в договорі про надання правової допомоги є адвокатське бюро, адвокатське об'єднання, в якому договір з клієнтом укладається від імені бюро або об'єднання, воно зобов'язане забезпечити відповідність кандидатури адвоката, якому доручається виконання договору (окремих робіт за договором), вимогам до компетентності, об'єктивно обумовленим характером доручення, а також забезпечити дотримання інших вимог Правил, що стосуються укладення договору про надання правової допомоги, його виконання та припинення.

Кожен адвокат, який є членом адвокатського об'єднання, чи створив адвокатське бюро повинен докладати обґрунтованих зусиль щодо забезпечення вжиття об'єднанням заходів, що сприяють дотриманню всіма адвокатами та співробітниками цього об'єднання чи бюро Правил адвокатської етики.

Для адвоката, який є членом адвокатського об'єднання, професійні обов'язки перед клієнтами, що випливають із чинного законодавства, Правил адвокатської етики, договорів про надання правової допомоги, повинні мати пріоритетне значення у порівнянні з обов'язками адвоката щодо виконання вказівок керівних органів адвокатського об'єднання. Керівник адвокатського об'єднання зобов'язаний забезпечити дотримання адвокатом – членом адвокатського об'єднання виконання Правил та не має права вчиняти дії, пов'язані з схиланням або сприяти ухиленню адвоката від виконання професійних етичних норм.

6. Органи адвокатського самоврядування як суб'єкти відносин щодо забезпечення дотримання Правил адвокатської етики.

Питання регулюється нормами ст. 64- 65 Правил адвокатської етики.

Органи адвокатського самоврядування діють з метою забезпечення дійсної незалежності адвокатів у здійсненні їх професійної діяльності. Органи адвокатського самоврядування сприяють та контролюють дотримання Правил адвокатської етики всіма адвокатами України та адвокатами іноземних держав, які у відповідності до законодавства України здійснюють в Україні адвокатську діяльність. Органи адвокатського самоврядування та їх члени самі мають в своїй діяльності неухильно керуватись загальними принципами адвокатської етики, не допускати дій чи бездіяльності, що їх порушують, виявляти повагу як до професійних прав адвокатів, так і до права кожного адвоката на участь в адвокатському самоврядуванні.

Адвокат зобов'язаний виконувати рішення органів адвокатського самоврядування, прийняті в межах їх компетенції в спосіб, передбачений Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Рішення

органів адвокатського самоврядування, прийняті в межах їхньої компетенції, є обов'язковими до виконання адвокатськими бюро та адвокатськими об'єднаннями. Адвокати, яких обрано до органів адвокатського самоврядування, зобов'язані неухильно виконувати свої повноваження згідно законодавства, приймати участь в роботі органів адвокатського самоврядування, до яких їх обрано, дотримуватись вимог закону та рішень З'їзду, актів РАУ, НААУ, не допускати дій чи бездіяльності, що завдають шкоди адвокатурі в цілому, або блокують роботу окремих органів адвокатського самоврядування. У межах дотримання принципу чесності і добропорядної репутації адвокат має надавати достовірну інформацію до Єдиного реєстру адвокатів України, органам адвокатського самоврядування, членам органів адвокатського самоврядування під час здійснення ними повноважень.

ТЕМА 6.

ДОТРИМАННЯ НОРМ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ У РІЗНИХ СФЕРАХ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Мета вивчення

Отримати та закріпити знання з питань, що стосуються етичних аспектів відносин адвоката з органами досудового розслідування та іншими державними органами. Закріпити знання щодо вимог до етичної поведінки адвоката в громадській, науковій, публіцистичній діяльності адвоката.

Результати навчання

Після заняття здобувач вищої освіти буде (спроможний):

- 1) демонструвати знання вимог щодо поведінки адвоката в громадській, науковій та публіцистичній діяльності;
- 2) пояснювати фундаментальні аспекти Правил адвокатської етики стосовно поведінки адвоката у приватному житті;
- 3) орієнтуватись у законодавстві, що регулює етичні аспекти відносин адвоката з органами досудового розслідування та іншими державними органами;
- 4) оцінювати поведінку адвокатів у мережі Інтернет на відповідність Правилам адвокатської етики;
- 5) демонструвати розуміння значення дотримання норм адвокатської етики у різних сферах діяльності адвоката.

План

1. Етичні аспекти відносин адвоката з органами досудового розслідування та іншими державними органами.
2. Дотримання норм адвокатської етики в громадській та науковій діяльності адвоката.
3. Етичні вимоги до публіцистичної діяльності адвоката.
4. Етика поведінки адвоката у мережі Інтернет
5. Моральність у приватному житті адвоката

Основний зміст

1. Етичні аспекти відносин адвоката з органами досудового розслідування та іншими державними органами.

У відносинах з органами досудового розслідування, адміністративної юрисдикції адвокат має дотримуватися принципів і підходів, закріплених розділом IV Правил адвокатської етики, з урахуванням специфіки статусу цих органів і процесуальних форм взаємодії адвоката з ними, передбачених чинним законодавством. Адвокат повинен зберігати таємницю досудового розслідування в межах, визначених чинним кримінальним процесуальним законодавством. Адвокат не повинен приймати доручення на ведення справи клієнта, направленою йому особами, що здійснюють досудове розслідування по цій справі.

Адвокат у відносинах як з органами досудового розслідування, адміністративної юрисдикції, так і з іншими державними органами та органами місцевого самоврядування, повинен виявляти принциповість у відстоюванні інтересів клієнта та, за згодою клієнта, оскаржувати незаконні дії посадових осіб або органів, які перешкоджають виконанню доручення, в порядку, передбаченому чинним законодавством.

У відносинах з будь-якими особами, з якими адвокат взаємодіє в процесі виконання доручення клієнта, адвокат має дотримуватись вимог Правил у частині, застосовній до цих відносин.

2. Дотримання норм адвокатської етики в громадській та науковій діяльності адвоката.

Відповідно до ст.12 Правил адвокатської етики, адвокат всією своєю діяльністю має стверджувати повагу до професії, яку він уособлює, а також сприяти підвищенню поваги до неї в суспільстві, як у професійній, так і у громадській, публіцистичній та інших сферах.

Адвокат повинен дотримуватися вимог Правил адвокатської етики не лише в своїй професійній діяльності, а й в усіх сферах своєї діяльності. У зв'язку з цим, не прийнятною повинна розцінюватися поведінка адвоката, який вчиняє аморальний проступок поза межами своєї професійної діяльності, або ж використовує наданий йому статус адвоката в корисливих або ж особистих цілях (наприклад, з метою неправомірного уникнення

відповідальності за порушення правил дорожнього руху тощо). Оскільки порушення адвокатської етики унеможлиблює виконання професійних обов'язків та підриває авторитет адвокатури як правозахисного інституту, є доцільним застосування певних заходів впливу.

3. Етичні вимоги до публіцистичної діяльності адвоката.

В епоху розвитку інформаційного суспільства важливе значення має публіцистична діяльність адвоката, в тому числі у мережі інтернет.

Крім того, не менш важливим атрибутом є соціальні мережі, особливо для адвоката, який здійснює свою діяльність самостійно. Зараз можна без труднощів створити Telegram канал, профіль у мережі Facebook, Instagram та ін.. Психологи стверджують, що спілкування в мережі заміняє живу бесіду, а отже, ті, хто з адвокатом постійно «на зв'язку» та читає дописи, довіряють йому більше, ніж досвідченішому, але недосяжному юристу. Таким чином, висловлення власної позиції, прояв моральних якостей та сповідування цінностей важливі більше, ніж місце у рейтингах. Так, на думку найуспішніших адвокатів, задіяних у сфері кримінального права, обираючи представника, клієнт робить вибір не на користь нагород, а керуючись своїми відчуттями, які він отримав завдяки соціальним мережам при заочному знайомстві з адвокатом. Але це не означає, що якісь елементарні дописи точно зацікавлять, необхідно вибирати правильний контент. Це може бути публікація новел законодавства, цікавих новин у сфері юриспруденції, власної думки відносно того чи іншого законопроекту та інші дописи, які ніяким чином не порушують принципи конфіденційності (публікація допису про виграшну справу з вказівкою на проблему клієнта та його особу) та правила адвокатської етики. Також, разом з соціальними мережами адвокат повинен публікувати свої думки, коментарі, пропозиції та ідеї в науковій сфері, через участь в наукових конференціях, заходах, тренінгах, форумах.

4. Етика поведінки адвоката у мережі Інтернет.

Розділ VIII Правил адвокатської етики регламентує дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет. У час швидкого розвитку інформаційних технологій адвокати ведуть блоги, роблять твіти та створюють публікації на різних сайтах, форумах та соціальних мережах, в яких висвітлюють окремі аспекти як особистого, так і професійного життя.

Статтею 57 правил адвокатської етики встановлено, що участь адвоката у соціальних мережах, Інтернет-форумах та застосування ним інших форм спілкування в мережі Інтернет є допустимими, проте адвокат може розміщувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури в цілому. Адвокат при користуванні соціальними мережами, Інтернет-форумами та іншими формами спілкування в мережі Інтернет повинен дотримуватись своїх професійних обов'язків, передбачених чинним законодавством України, цими Правилами, рішеннями З'їзду адвокатів України та Ради адвокатів України. Використання адвокатом соціальних мереж, Інтернет-форумів та

інших форм спілкування в мережі Інтернет повинно відповідати наступним принципам: незалежності; професійності; відповідальності; чесності; стриманості та коректності; гідності; недопущення будь-яких проявів дискримінації; толерантності та терпимості; корпоративності та збереження довіри суспільства; конфіденційності.

Важливо підкреслити, що при встановленні адвокатом контактів та спілкування у соціальних мережах, Інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі Інтернет з клієнтами, колегами, суддями, процесуальними опонентами та іншими особами та їх об'єднаннями, він зобов'язаний виключити можливість виникнення конфлікту інтересів.

Адвокати при використанні соціальних мереж, Інтернет-форумів та інших форм спілкування в мережі Інтернет повинні дотримуватись високих стандартів чесності та пам'ятати про наслідки їх невиконання для їх професійної репутації та авторитету адвокатури в цілому. Висловлювання адвоката в соціальних мережах, Інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі Інтернет не повинні мати притаманний правовий нігілізм, будь-який вид агресії, ворожнечі і нетерпимості. Адвокат зобов'язаний вести себе шанобливо і не допускати образливої поведінки. Будь-які заяви, коментарі адвоката в соціальних мережах, Інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі Інтернет, в тому числі під час обговорення і роз'яснення правових норм, особливостей судочинства, дій його учасників, повинні бути відповідальними, достовірними і не вводити в оману.

Адвокату не слід здійснювати заяв в соціальних мережах, Інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі Інтернет від імені адвокатської спільноти і видавати свою думку за її спільну думку, а також враховувати чи відповідають його дії в соціальних мережах іміджу та статусу адвоката. Адвокат зобов'язаний створити умови і вжити всіх можливих заходів для максимального захисту будь-якої інформації, яка отримується та передається ним через соціальні мережі, Інтернет-форуми та інші форми спілкування в мережі Інтернет, в тому числі листування, передачі документів та будь-якої іншої інформації, що становить предмет адвокатської таємниці. Розміщення інформації, пов'язаної із здійсненням адвокатської діяльності, в публічному доступі в соціальних мережах Інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі Інтернет без попередньої письмової згоди клієнта не допускається.

5. Моральність у приватному житті адвоката

Адвокат повинен як у своїй професійній діяльності, так і в приватному житті бути чесним і порядним; не вдаватися до омани, погроз, шантажування, підкупу, використання тяжких матеріальних чи особистих обставин інших осіб або інших протизаконних засобів для досягнення своїх професійних чи особистих цілей; поважати права, законні інтереси, честь, гідність, репутацію та почуття осіб, з якими він спілкується в різних

відносинах. Всією своєю діяльністю адвокат повинен стверджувати повагу до адвокатської професії, її сутності і громадського призначення, сприяти зберіганню та підвищенню її престижу. Адвокат повинен як у своїй професійній діяльності, так і в приватному житті, забезпечувати високий рівень культури поведінки, поводити себе гідно, стримано, тактовно, по можливості зберігати самоконтроль і витримку, при здійсненні своєї професійної діяльності мати пристойний зовнішній вигляд.

Особа, приймаючи присягу адвоката, бере на себе зобов'язання неухильно дотримуватися Правил адвокатської етики, які, в свою чергу, регламентують підвищені, порівняно з пересічним громадянином, вимоги до її поведінки не тільки під час виконання безпосередньо професійних обов'язків, а й у приватному житті.

ТЕМА 7.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ЗА ПОРУШЕННЯ НОРМ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

Мета вивчення

Отримати та закріпити з питань дисциплінарної відповідальності адвоката за порушення Правил адвокатської етики. Визначити поняття та види дисциплінарної відповідальності адвоката, порядок та строки притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за порушення Правил адвокатської етики.

Результати навчання

Після заняття здобувач вищої освіти буде (спроможний):

- 1) демонструвати знання правових наслідків порушення норм Правил адвокатської етики;
- 2) орієнтуватись у нормах національного законодавства, що регулює порядок притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за порушення Правил адвокатської етики;
- 3) пояснювати права адвоката у дисциплінарному провадженні;
- 4) обґрунтовувати відповідальність адвоката за порушення Правил адвокатської етики помічником або стажистом адвоката;
- 5) демонструвати інтегральне розуміння та вдосконалювати знання, розуміння та творчі здібності до формування принципово нових ідей та концепцій у сфері розвитку адвокатської етики.

План

1. **Порушення правил адвокатської етики як дисциплінарний проступок адвоката.**
2. Дисциплінарна відповідальність адвоката, її види.
3. Порядок та строки притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за порушення правил адвокатської етики.
4. Права адвоката у дисциплінарному провадженні.
5. Відповідальність за порушення Правил адвокатської етики помічником або стажистом адвоката.

Основний зміст

1. Порушення правил адвокатської етики як дисциплінарний проступок адвоката.

Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлюються, що порушення правил адвокатської етики є дисциплінарним проступком адвоката (п.3 ч.2 ст.34 Закону).

Надання правової допомоги неможливо без забезпечення належного контролю за адвокатською діяльністю. В світлі принципу незалежності такий контроль здійснюється самими адвокатами через органи адвокатського самоврядування. Притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є результатом такого контролю. Таким чином, дисциплінарна відповідальність є важливим правовим механізмом, що забезпечує професійність і цілісність адвокатури.

Дисциплінарна відповідальність адвоката – це вид юридичної відповідальності, яка полягає в застосуванні до адвоката заходів примусу, визначених законодавством про адвокатуру та адвокатську діяльність, з боку органів адвокатського самоврядування у зв'язку із вчиненням адвокатом дисциплінарного проступку.

Найбільш розповсюдженими порушеннями законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність є такі проступки адвоката неявка у судові засідання та на слідчі дії без поважних причин, недотримання строку подачі процесуальних та інших документів правового характеру в інтересах клієнта, відсутність договору про надання правової допомоги, який є підставою здійснення адвокатської діяльності, невиконання рішень органів адвокатського самоврядування, участь у справі при наявності конфлікту інтересів, відмова від повернення клієнту частини гонорару при достроковому розірванні договору та інші. В усіх випадках порушення пов'язані із нехтуванням адвокатом вимог Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність” та Правил адвокатської етики.

В залежності від ступеню протиправності можна класифікувати проступки адвоката на малозначні, значні та грубі порушення.

Малозначні проступки хоча й носять ознаки порушення вимог законодавства або Правил, але за своїм змістом та наслідками не спричинило шкоди охоронюваним законом інтересам, не умало авторитет адвокатури.

Значне порушення – це дія або бездіяльність адвоката, які суперечать вимогам законодавства та Правилам та які спричинили певну шкоду охоронюваним законом відноси́нам або інтересам, але не

Грубе порушення – це правопорушення адвоката, яке пов'язано із порушенням базових принципів адвокатської діяльності та спричинило суттєву шкоду охоронюваним законом відноси́нам або інтересам, призвело до підриву авторитету адвокатури. До таких порушень слід віднести розголошення адвокатської таємниці; навмисні дії або бездіяльність всупереч законним інтересам довірителя, вчинені з корисних мотивів; дії, що виходять за межі адвокатської діяльності, але здійснюються із користуванням правового статусу адвоката.

2. Дисциплінарна відповідальність адвоката, її види.

В теорії права загальновизнаним постулатом є тлумачення дисциплінарної відповідальності як обов'язку особи, яка виконує певні професійні обов'язки, зазнати негативних наслідків організаційного, особистісного або майнового характеру за вчинення вчинків, які забороняються чинним законодавством, або суперечать стандартам професійної етики. Аналогічний стандарт застосовано законодавцем і до адвокатів як представників незалежної самоврядної правничої професії, покликаної здійснювати захист прав і свобод громадян у порядку, встановленому законом.

Характерними рисами дисциплінарної відповідальності адвоката є:

- 1) спеціальний суб'єкт притягнення до відповідальності – адвокат;
- 2) характер та зміст дій чи бездіяльності адвоката, які є підставами для притягнення до відповідальності;
- 3) специфічні стягнення – заходи примусу, які застосовуються до адвоката;
- 4) особливий порядок притягнення до дисциплінарної відповідальності;
- 5) виключна компетенція дисциплінарної плати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії щодо здійснення дисциплінарного провадження;
- 6) особливий порядок оскарження рішення про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності

Ст.63 Правил адвокатської етики закріплює, що за порушення Правил адвокатської етики до адвоката можуть бути застосовані заходи дисциплінарної відповідальності в порядку, передбаченому чинним законодавством про адвокатуру та адвокатську діяльність, а також актами Національної асоціації адвокатів України.

Такі заходи дисциплінарної відповідальності визначені ч.1 ст.35 Закону: 1) попередження; 2) зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року; 3) позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав - виключення з Єдиного реєстру адвокатів України.

Згідно із п.52 Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 30.08.2014 р. №120, до адвоката застосовується дисциплінарне стягнення у вигляді попередження, якщо можливість іншого стягнення за вчинений проступок не передбачена законом.

Як свідчить практика дисциплінарних палат, попередження як вид дисциплінарного стягнення застосовується за незначне одноразове порушення правил адвокатської етики.

Дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатської діяльності передбачено у випадках систематичного або грубого одноразового порушення правил адвокатської етики (п.3 ч.2 ст.31 Закону).

За систематичне або грубе одноразове порушення правил адвокатської етики, що підриває авторитет адвокатури України накладається дисциплінарне стягнення у вигляді позбавлення права на заняття адвокатської діяльності (п.4 ч.2 ст.32 Закону).

Адвокат, який є керівником адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання (адвокати - члени колегіального керівного органу адвокатського об'єднання), може(уть) бути притягнутий(ті) до дисциплінарної відповідальності за невиконання вимог положень цих Правил, а також за прийняття ним (ними) рішень, які тягнуть порушення Правил адвокатської етики.

Відповідно до ч.3 ст.3 Правил, у разі порушення вимог цих Правил або Кодексу поведінки європейських адвокатів, адвокат іноземної держави, який здійснює адвокатську діяльність в Україні, може бути притягнений до дисциплінарної відповідальності відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

3. Порядок та строки притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності.

Відповідно до ч.1 ст.34 Закону вчинення адвокатом дисциплінарного проступку є підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Адвокат несе особисту відповідальність за порушення Правил адвокатської етики перед клієнтом.

Ст.67 Правил адвокатської етики встановлює засади застосування дисциплінарної відповідальності за порушення Правил, закріплюючи, що до відносин дисциплінарної відповідальності адвокатів діє презумпція невинуватості.

Дисциплінарне стягнення застосовується до адвоката безпосередньо за виявлення проступку, але не пізніше як через рік із дня його виявлення. А саме це: порушення вимог несумісності; порушення присяги адвоката України; порушення правил адвокатської етики; розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення; невиконання або

неналежне виконання своїх професійних обов'язків; невиконання рішень органів адвокатського самоврядування; порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом. Не є підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності винесення судом або іншим органом рішення не на користь його клієнта, скасування або зміна судового рішення або рішення іншого органу, винесеного у справі, в якій адвокат здійснював захист, представництво або надавав інші види правової допомоги, якщо при цьому не було вчинено дисциплінарного проступку

Дисциплінарне провадження стосовно адвоката здійснюється кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури за адресою робочого місця адвоката, зазначеною в Єдиному реєстрі адвокатів України.

Стаття 37 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає стадії дисциплінарного провадження:

- 1) проведення перевірки відомостей про дисциплінарний проступок адвоката;
- 2) порушення дисциплінарної справи;
- 3) розгляд дисциплінарної справи;
- 4) прийняття рішення у дисциплінарній справі.

На першій стадії відбувається проведення перевірки відомостей про дисциплінарний проступок адвоката. Відповідно до ст. 36 Закону право на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури із заявою (скаргою) щодо поведінки адвоката, яка може бути підставою для дисциплінарної відповідальності, має кожен, кому відомі факти такої поведінки. Дисциплінарну справу стосовно адвоката не може бути порушено за заявою (скаргою), що не містить відомостей про наявність ознак дисциплінарного проступку адвоката, а також за анонімною заявою (скаргою). Не допускається зловживання правом на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, у тому числі ініціювання питання про дисциплінарну відповідальність адвоката без достатніх підстав, і використання зазначеного права як засобу тиску на адвоката у зв'язку із здійсненням ним адвокатської діяльності.

Заява (скарга) щодо поведінки адвоката реєструється кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури та не пізніше трьох днів з дня її надходження передається до дисциплінарної палати. Вимоги до заяви встановлені п.14 Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність.

Член дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури за дорученням голови палати проводить перевірку відомостей, викладених у заяві (скарзі), та звертається до адвоката для отримання письмового пояснення по суті порушених питань. За результатами перевірки відомостей членом дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури складається довідка, яка має містити викладення обставин, виявлених під час перевірки, висновки та пропозиції щодо наявності підстав для порушення дисциплінарної справи. Заява (скарга) про

дисциплінарний проступок адвоката, довідка та всі матеріали перевірки подаються на розгляд дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Друга стадія дисциплінарного провадження – порушення дисциплінарної справи, регламентується ст. 39 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», яка встановлює, що за результатами розгляду заяви (скарги) про дисциплінарний проступок адвоката, довідки та матеріалів перевірки дисциплінарна палата кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури більшістю голосів членів палати, які беруть участь у її засіданні, вирішує питання про порушення або відмову в порушенні дисциплінарної справи стосовно адвоката.

Рішення про порушення дисциплінарної справи з визначенням місця, дня і часу її розгляду чи про відмову в порушенні дисциплінарної справи надсилається або вручається під розписку адвокату та особі, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, протягом трьох днів з дня прийняття такого рішення. До рішення про порушення дисциплінарної справи, яке надсилається або вручається адвокату, додається довідка члена дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, складена за результатами перевірки. Рішення про порушення дисциплінарної справи або про відмову в порушенні дисциплінарної справи може бути оскаржено протягом тридцяти днів з дня його прийняття до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або до суду.

На третій стадії дисциплінарного провадження відбувається безпосередньо розгляд дисциплінарної справи за правилами ст. 40 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Дисциплінарна справа стосовно адвоката розглядається дисциплінарною палатою кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури протягом тридцяти днів з дня її порушення.

Розгляд дисциплінарної справи здійснюється на засадах змагальності. Під час розгляду справи дисциплінарна палата заслуховує повідомлення члена дисциплінарної палати, який проводив перевірку, про результати перевірки, пояснення адвоката, стосовно якого порушено дисциплінарну справу, особи, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, та пояснення інших заінтересованих осіб.

Адвокат, стосовно якого порушено дисциплінарну справу, та особа, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, мають право надавати пояснення, ставити питання учасникам провадження, висловлювати заперечення, подавати докази на підтвердження своїх доводів, заявляти клопотання і відводи, користуватися правовою допомогою адвоката.

У разі неможливості з поважних причин брати участь у засіданні кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури адвокат, стосовно якого розглядається справа, може надати по суті порушених питань письмові пояснення, які додаються до матеріалів справи. Письмові пояснення адвоката оголошуються на засіданні дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Неявка адвоката чи особи, яка ініціювала питання дисциплінарної відповідальності адвоката, на засідання дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури без поважних причин за умови наявності доказів завчасного повідомлення зазначених осіб про місце, день і час засідання не перешкоджає розгляду дисциплінарної справи. У разі повторної неявки зазначених осіб на засідання палати розгляд справи здійснюється за їх відсутності незалежно від причин неявки.

Розгляд справи про дисциплінарну відповідальність адвоката є відкритим, крім випадків, якщо відкритий розгляд справи може призвести до розголошення адвокатської таємниці. Рішення приймається простою більшістю голосів членів палати.

Остання стадія дисциплінарного провадження – це прийняття рішення у дисциплінарній справі. За результатами розгляду дисциплінарної справи дисциплінарна палата кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури приймає одне з наступних рішень: 1) про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за вчинення дисциплінарного проступку і застосування до нього дисциплінарного стягнення; 2) про закриття дисциплінарної справи.

Згідно із ст. 41 Закону рішення дисциплінарної палати приймається більшістю голосів від її загального складу, крім рішення про припинення права на заняття адвокатською діяльністю, яке приймається двома третинами голосів від її загального складу.

Рішення у дисциплінарній справі має бути вмотивованим. Під час обрання виду дисциплінарного стягнення враховуються обставини вчинення проступку, його наслідки, особа адвоката та інші обставини. Таким чином, має діяти принцип пропорційності при обранні виду дисциплінарного стягнення: санкції щодо адвоката обираються в залежності від вчиненого проступку. Дисциплінарна практика кдк враховує обставини, що полегшують відповідальність адвоката: те, що адвоката уперше притягується до дисциплінарної відповідальності, визнання своєї помилки, добровільне відшкодування шкоди, незначний стаж адвокатської діяльності (до 1 року), вчинення проступку під впливом складних сімейних або особистих обставин, вагітність та пологи, наявність заслуг та досягнень перед адвокатською спільнотою.

До обставин, які обтяжують дисциплінарну відповідальність, відносяться: повторне вчинення проступку; здійснення систематичних правопорушень - двох та більше проступків; корисні міркування при вчиненні проступку; навмисне вчинення проступку; зловживання довірою клієнта; вчинення проступку у стані сп'яніння. Застосування заходів дисциплінарної відповідальності є варіантом реагування на порушення адвокатом законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність та Правил адвокатської етики.

Рішення у дисциплінарній справі приймається за відсутності адвоката, стосовно якого порушено дисциплінарну справу, та особи, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката. Член дисциплінарної

палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, який проводив перевірку відомостей про дисциплінарний проступок адвоката, не бере участь у голосуванні. Рішення оголошується на засіданні дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури. Копія рішення надсилається або вручається під розписку адвокату та особі, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, протягом трьох робочих днів з дня прийняття рішення.

При застосуванні дисциплінарних стягнень за порушення Правил адвокатської етики та/або професійних етичних (деонтологічних) норм поведінки адвокатів іноземної держави, що діють в країнах в яких такі адвокати мають право здійснювати адвокатську діяльність, дисциплінарні органи адвокатури України мають виходити із загальних засад юридичної відповідальності, зокрема повинні застосовувати дисциплінарні стягнення лише за винні порушення.

При здійсненні адвокатами України адвокатської діяльності в інших країнах, які входять до Європейського Союзу та/або Європейського співтовариства, за умови членства Національної асоціації адвокатів України у Раді адвокатських асоціацій та правових товариств Європи, на них також поширюватимуться вимоги Кодексу поведінки європейських адвокатів. Порушення вимог Кодексу поведінки європейських адвокатів у такому випадку є дисциплінарним проступком. При цьому адвокат України також має дотримуватись вимог Правил адвокатської етики. У такому випадку співвідношення і кореляція цих різних джерел деонтологічних стандартів має здійснюватись за принципами, закріпленими Кодексом поведінки європейських адвокатів.

4. Права адвоката у дисциплінарному провадженні.

Адвокат, стосовно якого порушено дисциплінарну справу, та особа, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, мають право надавати пояснення, ставити питання учасникам провадження, висловлювати заперечення, подавати докази на підтвердження своїх доводів, заявляти клопотання і відводи, користуватися правовою допомогою адвоката.

У разі неможливості з поважних причин брати участь у засіданні кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури адвокат, стосовно якого розглядається справа, може надати по суті порушених питань письмові пояснення, які додаються до матеріалів справи. Письмові пояснення адвоката оголошуються на засіданні дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Неявка адвоката чи особи, яка ініціювала питання дисциплінарної відповідальності адвоката, на засідання дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури без поважних причин за умови наявності доказів завчасного повідомлення зазначених осіб про місце, день і час засідання не перешкоджає розгляду дисциплінарної справи. У разі

повторної неявки зазначених осіб на засідання палати розгляд справи здійснюється за їх відсутності незалежно від причин неявки.

5. Відповідальність за порушення Правил адвокатської етики помічником або стажистом адвоката.

Адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності за порушення Правил адвокатської етики його помічником, стажистом або особою, яка перебуває з ним у трудових відносинах, якщо адвокат: не забезпечив ознайомлення свого помічника, стажиста або особи, яка перебуває з ним у трудових відносинах, з цими Правилами; не здійснював належного контролю за діями помічника, стажиста або особи, яка перебуває з ним у трудових відносинах, залученого ним до виконання окремих робіт за дорученням, передбаченим договором між адвокатом і клієнтом про надання правової допомоги; своїми розпорядженнями і порадами або особистим прикладом сприяв порушенню помічником, стажистом або особою, яка перебуває з ним у трудових відносинах, Правил адвокатської етики.

Положення про помічника адвоката встановлює, що помічник адвоката несе дисциплінарну відповідальність за розголошення адвокатської таємниці. Так, відповідно до п. 7.1. Положення про помічника адвоката, помічник адвоката зобов'язаний зберігати адвокатську таємницю (будь-яку інформацію, яка стала йому відома про клієнта, щодо змісту порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складених ним документів, інформацію, що зберігається на електронних носіях та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності). Помічник адвоката не вправі розголошувати відомості, які становлять адвокатську таємницю, використовувати ці відомості у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб.

Однією з гарантій діяльності помічника адвоката є те, що він не може бути допитаний з питань, що становлять адвокатську таємницю. На помічника адвоката поширюється дія Правил адвокатської етики в частині, що стосується його діяльності.

Розголошення адвокатської таємниці є дисциплінарним проступком, за який до помічника адвоката застосовується дисциплінарне стягнення у вигляді звільнення (дане дисциплінарне стягнення є іншим дисциплінарним стягненням, що може бути застосоване до помічників адвоката, як того вимагає стаття 147 Кодексу законів про працю України, і встановлене Положенням про помічника адвоката).

Положенням про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, зокрема, п.4.4.1. встановлено також обов'язок стажиста дотримуватися під час стажування чинного законодавства та правил адвокатської етики. У випадку порушення стажистом адвоката правил адвокатської етики адвокат-керівник стажування може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМА 1.

ПРЕДМЕТ І СИСТЕМА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ. ПОНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ ТА ІСТОРІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ, ЇХ ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА *(практичне заняття - 2 години)*

Мета вивчення

Удосконалити систему знань з питань історії виникнення та розвитку адвокатської етики, змісту та сфери застосування Правил адвокатської етики в діяльності адвокатів, їх значення при визначенні дисциплінарними палатами кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури відповідальності адвокатів, підготовка майбутніх випускників до адвокатської діяльності.

Результати навчання

Після заняття здобувач вищої освіти буде (спроможний):

- 1) демонструвати знання історії виникнення та розвитку адвокатської етики;
- 2) пояснювати фундаментальні аспекти Правил адвокатської етики;
- 3) оцінювати та встановлювати зв'язок між сучасним станом та новітніми тенденціями розвитку адвокатської етики;
- 4) орієнтуватися в міжнародно-правових документах з питань адвокатської етики;
- 5) демонструвати інтегральне розуміння та вдосконалювати знання, розуміння та творчі здібності до формування принципово нових ідей та концепцій у сфері розвитку адвокатської етики.

Література

нормативно-правові акти

1. Конституція України: прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». - Голос України. - 2012. - №148-149. - 14.08.2012.
3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://vkdko.org/wp-content/uploads/2017/07/PAE-2019.pdf>

4. Правила адвокатської етики, затверджені Установчим з'їздом адвокатів України 17.11.2012 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://unba.org.ua> - втратили чинність.
5. Правила адвокатської етики // Юридичний вісник України. - 1999. №46. — С. 18-25.
6. Багатостороння угода країн-учасниць ООН «Основні положення про роль адвокатів» // Юридичний вісник України. - 2002. - №40.
7. Багатостороння угода країн-учасниць Європейського Співтовариства «Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського співтовариства» // Юридичний вісник України. - 2002. - №40.

спеціальна література:

8. Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє: матер. IX Міжнар. наук.-практ. конф.: (м. Одеса, 15 листопада 2019 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. — Одеса : «Фенікс», 2019. — 628 с.
9. Адвокатура України: Книга 1. Організація адвокатури (з практикумом): Підручник у двох книгах / за заг. ред.. д.ю.н., проф.. заслуженого юриста України С.Я. Фурси та к.ю.н., доцента Бакаянкової Н.М. — 2-ге вид. доповн. і перероб. — К.: Алерта, 2016. — 864 с.
10. Аракелян М. Адвокатура у механізмі надання професійної правничої допомоги (до питання про скасування адвокатської монополії) / М. Аракелян // Право України* : Юрид. журн. - 2019. - № 12. - С. 113-130.
11. Аракелян М. Р. Институт адвокатуры в правозащитной системе Украины: теоретико-правовой аспект : монография / М. Р. Аракелян ; НУ "ОЮА", рец.: В. В. Дудченко, А. Ф. Крыжановский, С. Г. Стеценко. - Одесса : Фенікс, 2014. - 282 с.
12. Аракелян М. Р. Общий кодекс правил для адвокатов стран Европейского Сообщества - этическая основа профессиональной деятельности адвокатов государств-членов Европейского Союза / М. Р. Аракелян // Міжнародний конгрес європейського права : зб. наук. праць : (м. Одеса, 21-22 квіт. 2017 р.) . 2017 . - 356 с. - С. 20-23.
13. Бакаянова Н.М. Конституційно-правове регулювання діяльності адвокатури у нових реаліях суспільного життя / Н. Бакаянова // Право України* : Юрид. журн. - 2019. - № 12. - С. 131-145.
14. Бакаянова Н. М. Роль Правил адвокатской этики в адвокатской деятельности и история их принятия // Вісник Одеської адвокатури. — 2018. — № 4. — С. 73—75.
15. Бакаянова Н. М. Функціональні та організаційні основи адвокатури України [Текст] : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.10 / Бакаянова Н. М. — Одеса : Нац. ун-т «Одеська юрид. акад.», 2017. — 42 с.
16. Бакаянова Н.М. Этические принципы адвокатуры в Украине. - Одесса: «Юридическая литература», 2005.
17. Бронз И. Л. Адвокатская этика — исторические параллели // Вісник Одеської адвокатури. — 2018. — № 4. — С. 69—72.

18. Вільчик Т., Святоцька В. Міжнародні стандарти адвокатури: проблеми імплементації у національну правову систему / Т. Вільчик, В. Святоцька // *Право України** : Юрид. журн. - 2019. - № 12. - С. 54-69.
19. Дудченко В. Концептуальні засади основної норми в українському праві / В. Дудченко // *Публічне право* : Науково-практичний юридичний журнал. - 2017. - № 3. - С. 49-55.
20. Дудченко В.В. Источники права в современной Украине / В.В. Дудченко // *Развитие государственности и права в Украине: реалии и перспективы* : В 2 ч. : сб. науч. тр. 2009. Материалы 1-ой международной научно-практической конференции (24 апреля 2009 г.): Ч. 1. 2009. - 648 с. - С. 11-16.
21. Зозуля К. В. Реклама адвокатської діяльності в Україні та країнах Європи // *International Electronic Scientific Journal «Science Online»* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://nauka-online.com/wp-content/uploads/2019/01/Zozulya.pdf>
22. Іваницький С. О. Теоретичні основи організації адвокатури в Україні: принципи та система : монографія / С. О. Іваницький ; рец.: В. В. Долежан, Р. І. Мельник, Л. М. Москвич [та ін.]. - Київ : Інтерсервіс, 2017. - 800 с.
23. Ізовітова Л. П. Медійний і політичний компоненти стали домінувати над нормами права в резонансних справах // *Вісник Національної асоціації адвокатів України*. — 2018. — № 10. — С. 3—4 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://unba.org.ua/assets/uploads/news/visnyky/2018-10-08-v-snik-naau_5bbb72bf9cb34.pdf
24. Кухнюк Д. В. Правила адвокатської етики в законодавстві України про адвокатуру та адвокатську діяльність // Д. В. Кухнюк // *Вісник Одеської адвокатури* — 2017. — № 1. — С. 18—20. [Електронний ресурс]. — http://unba.odessa.ua/wp-content/uploads/2016/04/vestnik_advokatury_2017-01.pdf
25. Кухнюк Д. Адвокатська етика в Україні — Звіт // Дмитро Кухнюк // *Лабораторія законодавчих ініціатив*. — 2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/report.pdf>
26. Мюллер Р. Роль адвоката в обществе // *Адвокат (рос.)*. — 1995. №10.
27. Кобликов А.С. Юридическая этика. Учебник для вузов (по спец. «Юриспруденция»). — М.: Норма-Инфра. — 2000.
28. Кони А.Ф. Отцы и дети судебной реформы: К пятидесятилетию Судебных Уставов. — М.: «Статут». — 2003.
29. Майорова А. О. Етичні засади адвокатської діяльності [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/1620/1/19.pdf>
30. Молло Л. Правила адвокатской профессии во Франции / Традиции адвокатской этики. Избранные труды российских и французских

- адвокатов (XIX — начало XX в.). — СПб.: Юридический центр Пресс, 2004.
31. Інститут адвокатури в джерелах прав українських земель XIV - XVI століть // Актуальні проблеми держави та права: 36.наук.праць. Вип. 6. — Ч.1.- Одеса, 2000.
 32. Погорецький М.А. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» Науково-практичний коментар 2-ге видання зі змінами та доповненнями. К: Алерта, 2019. 346 с.
 33. Почечуева О.С. Этика адвокатской профессии. — Адвокат (рос.). 2008. — № 1. - С. 29-31.
 34. Рафальська І. Роль адвокатури в підтриманні етичних стандартів суддів. Адвокати закликають служителів Феміди до взаємної поваги / Інна Рафальська // Юридичний вісник України * : Загальнонац. правова газ. - 2018. - 4-17 трав. (№ 18/19). - С. 4.
 35. Святоцька В. Адвокатська професія в античних країнах (V ст. до н.е. V ст. н.е.). — Вісник Львівського університету. — 2009. — Вип.,49. С.54-59.
 36. Святоцька В. О. Адвокатська етика — як стандарт професійної діяльності на національному та міжнародному рівнях / В. О. Святоцька // Актуальні проблеми судового права: матеріали Всеукр. наук.-прак. конф., присвяч. пам'яті проф. І. Є. Марочкіна (Харків, 20 квіт. 2017 р.) : у 2 т. — Хар-ків, 2017. — Т. 1. — С. 133—137.
 37. Святоцький О.Д., Медведчук В.В. Адвокатура: Історія і сучасність. К.: Ін Юре. - 1997.
 38. Святоцький О.Д., Михеєнко М.М. Адвокатура України. — К.: Ін Юре. - 1997.
 39. Слободян І. Через колізію норм деякі адвокати стали недоторканими. — Закон і Бізнес. - №5 (1199). 31.01.-05.02.2015. — С.8.
 40. Таварткіладзе Н. М. Етичні основи діяльності адвоката-захисника : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / Н. М. Таварткіладзе ; Одес. нац. юрид. акад. — Одеса, 2003. — 20 с.
 41. Тофтул М.Г. Етика. — Навч. посібн. — К.:Видавничий центр «Академія». — 2005.
 42. Фавр Ж. Адвокатские идеалы / Традиции адвокатской этики. Избранные труды российских и французских адвокатов (XIX — начало XX в.). СПб.: Юридический центр Пресс, 2004.
 43. Фляжнікова Я. В. Історичні витoki етичних правил у професії адвоката / Ярослава Василівна Фляжнікова // Часопис Київського університету права : Укр. науково-теоретичний часопис . 2001-. - 2018. - № 3. - С. 73-76.
 44. Фурса С. Адвокатура крізь призму правової доктрини / С. Фурса // Право України* : Юрид. журн. - 2019. - № 12. - С. 16-41.
 45. Фурса С.Я. Адвокат у цивільному процесі : наук.-практ. посібник / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса. - Київ : КНТ ; Київ : Вид. Фурса С. Я., 2008. — 452 с.

46. Хотинська-Нор О. Спеціалізація як перспектива розвитку адвокатури України / О. Хотинська-Нор // *Право України** : Юрид. журн. - 2019. - № 12. - С. 84-96.
47. Черватюк В.Б., Рогатюк А.В. Адвокатська етика і практика: невідповідності та шляхи її подолання. – Наукові праці Національного авіаційного університету. – 2013. - №29. – Т.4. – С.36-40.
48. Щербанюк О. Європейські стандарти доступу до адвокатської діяльності / О. Щербанюк // *Право України** : Юрид. журн. - 2019. - № 12. - С. 70-79.
49. Етика адвоката / сост. А.Д. Бойков; отв. ред. Г.Б. Мирзоев. — М.: Юрлигинформ, 2007.
50. Яновська О. Г. Адвокатура України: Навч. посібник. — К.: Юрінком Інтер, 2007.

Питання заняття

1. Предмет, методологія, ситема курсу «Адвокатська етика»
2. Поняття адвокатської етики, її завдання та роль у суспільному житті.
3. Виникнення адвокатської етики та історичний шлях її розвитку.
4. Історія розробки та прийняття Правил адвокатської етики.
5. Правила адвокатської етики: їх значення, структура, загальні положення. Роль органів адвокатського самоврядування в роз'ясненні Правил адвокатської етики.
6. Закріплення обов'язку дотримання правил адвокатської етики в міжнародному та національному законодавстві.

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти

Завдання для наукових доповідей за темою заняття

1. Передумови формування етичних правил адвокатської професії, їх значення для розвитку адвокатури.
2. Систематизація правил адвокатської етики А.М. Маркова.
3. Адвокатська етика як вид професійної етики юриста.
4. Роль Спілки адвокатів у розробці Правил адвокатської етики.
5. Порівняльний аналіз Правил адвокатської етики з етичними кодексами(правилами) адвокатської професії інших держав.
6. Дискусійні питання змісту Правил адвокатської етики.

Завдання

1. Здійснити пошук в мережі Інтернет відомостей щодо джерел навчальної дисципліни «Адвокатська етика». Результати пошуку обробити аналітично.

2. У відповідних джерелах, в тому числі - у мережі Інтернет здійснити пошук таких понять: «мораль», «моральность», «етика».

Кейси №1

Адвокат О., виступаючи у прайм-тайм у ефірі одного з провідних ТВ-каналів, вкрай негативно оцінив сучасний стан української адвокатури, а також професійний рівень та моральні якості осіб, що складають органи адвокатського самоврядування, та окремих адвокатів.

Зокрема, він зазначив: «Головним ризиком реалізації громадянами конституційного права на правову допомогу є плачевний стан української адвокатури... Саме адвокат є основною корупційною ланкою на сьогоднішній день, а Національна асоціація адвокатів України не веде боротьбу з так званими «міліцейськими адвокатами»... На жаль, можу констатувати, що адвокатура є гальмом для реалізації судової реформи...».

Дайте правову оцінку (з точки зору Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Правил адвокатської етики) висловлюванням адвоката.

Національна асоціація адвокатів України звернулась до КДКА області за місцем реєстрації робочого місця адвоката В. зі скаргою, зазначивши, зокрема, що адвокат О. – «...свідомо і безпідставно принизив роль української адвокатури в загальній системі захисту прав і свобод в Україні. Він висловив завідомо неправдиву інформацію не просто про цілий інститут в системі національного права, а й про кожного адвоката в цілому, а також повідомив громадськість про корупційну складову в діяльності адвокатів, які, як безпідставно стверджує адвокат О., гальмують реформи в нашій державі... Таким чином, виступ адвоката О. принижує адвокатуру, кожного адвоката, руйнує повагу суспільства до інституту адвокатури в державі, суперечить європейським стандартам, що в свою чергу свідчить про порушення ним Закону і Правил адвокатської етики...».

Проаналізуйте правову позицію НААУ.

Дисциплінарна палата Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури області порушила дисциплінарне провадження стосовно адвоката О., встановила порушення ним ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та статей 51, 52, 54 Правил адвокатської етики та притягнула його до дисциплінарної відповідальності, застосувавши дисциплінарне стягнення у виді позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України.

1. Прокоментуйте рішення дисциплінарної палати.

2. Чи зміниться ваше ставлення до цього рішення, якщо адвоката О. було би притягнуто до дисциплінарної відповідальності із застосуванням стягнення у виді попередження?

3. Ознайомтеся з Постановою Верховного Суду від 14.03.2018 р. у справі № 826/23545/15, адміністративне провадження № К/9901/5932/18 (<http://document.ua/pro-viznannja-protipravnim-ta-skasuvannja-rishennja-shodo-pr-doc339674.html>).

ТЕМА 2.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

(практичне заняття - 4 години)

Мета вивчення

Удосконалити систему знань про основні принципи адвокатської етики, що закріплені у національному та міжнародному законодавстві, про сутність кожного із принципів адвокатської етики, що містяться у Правилах адвокатської етики. Вміти детально пояснити значення кожного принципу адвокатської етики та знайти їх взаємозв'язок.

Результати навчання

Після заняття здобувач вищої освіти буде (спроможний):

- 1) демонструвати знання основоположних принципів адвокатської етики, які закріплені у національному та міжнародному законодавстві;
- 2) пояснювати фундаментальні аспекти Правил адвокатської етики;
- 3) оцінювати та встановлювати зв'язок між сучасним станом та новітніми тенденціями розвитку адвокатської етики;
- 4) орієнтуватися в міжнародно-правових документах з питань адвокатської етики;
- 5) демонструвати інтегральне розуміння та вдосконалювати знання, розуміння та творчі здібності до формування принципово нових ідей та концепцій у сфері розвитку адвокатської етики.

Література

нормативно-правові акти:

1. Конституція України: прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». - Голос України. - 2012. - №148-149. - 14.08.2012.

3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://vkdk.org/wp-content/uploads/2017/07/PAE-2019.pdf>
4. Правила адвокатської етики, затверджені Установчим з'їздом адвокатів України 17.11.2012 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://unba.org.ua> - втратили чинність.
5. Правила адвокатської етики // Юридичний вісник України. - 1999. №46. — С. 18-25.
6. Про затвердження роз'яснення щодо наявності конфлікту інтересів при наданні правової допомоги клієнтам з різним процесуальним статусом в кримінальних провадженнях: Рішення Ради адвокатів України № 120 від 15.11.2019 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2019-11-15-r-shennya-rau-120_5def734362b20.pdf
7. Про надання роз'яснення щодо пріоритетності принципів діяльності адвоката при наданні професійної правової (правничої) допомоги: Ради адвокатів України № 169 від 13.12.2019 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2019-12-13-r-shennya-rau-169_5e020832d2a2a.pdf
8. Багатостороння угода країн-учасниць ООН «Основні положення про роль адвокатів» // Юридичний вісник України. - 2002. - №40.
9. Багатостороння угода країн-учасниць Європейського Співтовариства «Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського співтовариства» // Юридичний вісник України. - 2002. - №40.

спеціальна література:

10. Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє: матер. IX Міжнар. наук.-практ. конф.: (м. Одеса, 15 листопада 2019 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. — Одеса : «Фенікс», 2019. — 628 с.
11. Адвокатура України: Книга 1. Організація адвокатури (з практикумом): Підручник у двох книгах / за заг. ред. д.ю.н., проф. заслуженого юриста України С.Я. Фурси та к.ю.н., доцента Бакаянкової Н.М. — 2-ге вид. доповн. і перероб. — К.: Алерта, 2016. — 864 с.
12. Бакаянова Н.М. Конституційно-правове регулювання діяльності адвокатури у нових реаліях суспільного життя / Н. Бакаянова // Право України* : Юрид. журн. - 2019. - № 12. - С. 131-145.
13. Бакаянова Н.М. Про необхідність нової редакції Правил адвокатської етики. — Теоретичні та практичні проблеми сталого розвитку державності та права: Матеріали міжн. Наук. конф. (Одеса, 30 листопада 2012 р.)- Т.2. — О: Фенікс, 2012. — С. 126-128.
14. Бакаянова Н.М. Про новації щодо допустимості розголошення

- адвокатської таємниці. – Особливості нормотворчих процесів в умовах адаптації законодавства України до вимог Європейського Союзу: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Херсон, 5-6 червня 2015 р. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2015. – С.176-178.
15. Бакаянова Н.М. Принцип законності в організації та діяльності адвокатської спільноти України. - Часопис Київського університету права. - 2015. - №1. – С.136-139.
 16. Бакаянова Н. М. Роль Правил адвокатской этики в адвокатской деятельности и история их принятия // Вісник Одеської адвокатури. — 2018. — № 4. — С. 73—75.
 17. Бакаянова Н. М. Чесність та добропорядна репутація адвоката // Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика. 2019. С.5-10.
 18. Бакаянова Н.М. Этические принципы адвокатуры в Украине. - Одесса: «Юридическая литература», 2005.
 19. Барцевский М.Ю. Адвокатская этика. 2-е изд. испр. — М : Профобразование. — 2000.
 20. Билиця І. О. Окремі аспекти реалізації принципу поваги до адвокатської професії Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика. 2019. С.11.
 21. Бірюкова А. М. Забезпечення довірчих відносин між адвокатом і клієнтом як основоположний принцип адвокатської етики // Роль права та закону в громадянському суспільстві: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 9—10 лютого 2018 р.). — К. : Центр правових наукових досліджень, 2018. — С. 80—83.
 22. Бірюкова А. М. Межі дії принципу пріоритету інтересів клієнта у професійній діяльності адвоката. Законодавство України: недоліки, проблеми систематизації та перспективного розвитку: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Херсон, 9—10 лютого 2018 р.). — Херсон : Гельветика, 2018. — С. 116—119.
 23. Бірюкова А. М. Реклама адвокатської діяльності як прояв впливу процесу глобалізації // Підприємництво, господарство і право. — 2018. — № 8. — С. 202—206.
 24. Варфоломеева Т.В. Впровадження міжнародних правил адвокатської етики в Україні. — Вісник Академії адвокатури України. — Вип.1(14). 2009. - С.7-20.
 25. Білоус К. Сутність адвокатської етики як необхідної умови здійснення адвокатом своєї діяльності. — Юридичний журнал. — №7. — 2010.
 26. Варфоломеева Т.В. Впровадження міжнародних правил адвокатської етики в Україні. — Вісник Академії адвокатури України. — Вип.1(14). 2009. - С.7-20.
 27. Вилков С. В. Орієнтир на добропорядність: Правила адвокатської

- етики доповнені новим принципом // Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика. 2019. С. 25.
28. Вільчик Т., Святоцька В. Міжнародні стандарти адвокатури: проблеми імплементації у національну правову систему / Т. Вільчик, В. Святоцька // Право України* : Юрид. журн. - 2019. - № 12. - С. 54-69.
29. Гаврилов С.Н. История адвокатуры в России: генезис и эволюция форм правозаступничества и судебного представительства (XV — начало XX веков) / под общ. ред. Е.В. Семеняко, Г.К. Шарова, А.В. Крохмалюка. М.: Граница, 2009.
30. Гвоздй В. А. До питання світової практики тлумачення основних принципів адвокатської етики // Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика. 2019. С. 30-33.
31. Гусарев С.Д., Тихомиров О.Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності, теоретико-практичні та деонтологічні аспекти); Наук.- метод. та навч. посіб. / За ред. В.В. Копецьківа. — К.: ВІРА-Р. — 1999.
32. Добрянський С. Особливості формування моральної культури юриста у сучасних умовах. — Вісник Львівського університету. — 2009. Вип.,49. -С.14-19.
33. Зозуля К. В. Реклама адвокатської діяльності в Україні та країнах Європи // International Electronic Scientific Journal «Science Online» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://nauka-online.com/wp-content/uploads/2019/01/Zozulya.pdf>
34. Історія адвокатури України (друге видання) / Редкол.: В.В. Медведчук (голова) та інші. — К., Видавництво «СДМ-Студіо», 2002.
35. Кипнис М.Н. Тайна нуждается в конкретике. — Новая адвокатская газета . — 2010. — № 3.
36. Котирло А. Адвокатська таємниця. — Правовий тиждень. №11 (189). — 16 березня 2010.
37. Логинова С. М. Адвокатська таємниця: теорія і практика. Дис. канд.юрид.наук. — К: 2002.
38. Лозовой В.О., Петришин О.В. Професійна етика юриста. — Х.: Право, 2004.
39. Майорова А. О. Етичні засади адвокатської діяльності [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/1620/1/19.pdf>
40. Пилипенко Ю.С. Адвокатская тайна; законодательный, этический, правоприменительный аспекты. — М.: Информ-Право, 2009.
41. Кобликов А.С. Юридическая этика. Учебник для вузов (по спец. «Юриспруденция»). — М.: Норма-Инфра. — 2000.
42. Меденцева Л. П. Етичні та правові аспекти збереження таємниці клієнта // Правовий розвиток суспільства і держави: традиції та новачі : збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції (м. Київ, 7 грудня 2017 р.). — С. 177—178.

43. Погорецький М.А. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» Науково-практичний коментар 2-ге видання зі змінами та доповненнями. К: Алерта, 2019. 346 с.
44. Святоцька В. Адвокатська професія в античних країнах (V ст. до н.е. V ст. н.е.). — Вісник Львівського університету. — 2009. — Вип.,49. С.54-59.
45. Святоцький О.Д., Михеєнко М.М. Адвокатура України. — К.: Ін Юре. - 1997.
46. Сітніков А. Дотримання принципу неприпустимості конфлікту інтересів як наріжний камінь правил адвокатської етики // Вісник Національної асоціації адвокатів України. — 2018. — № 7—8. — С. 14—16 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://unba.org.ua/assets/uploads/news/visnyky/2018-08-08-v-snik-naau_5b6ac3aa48a71.Pdf
47. Хижняк Є.С. Принцип пріоритету інтересів клієнта у роботі адвоката // Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє: матер. IX Міжнар. наук.-практ. конф.: (м. Одеса, 15 листопада 2019 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. — Одеса : «Фенікс», 2019. — С. 408-411.
48. Циліурік О. Окремі аспекти значення принципу верховенства права в етичних засадах діяльності адвоката // Українські перспективи у світовому розвитку: матеріали Науково-практичної конференції (Київ, 4 листопада 2016 року) / Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК». — К. : Університет економіки та права «КРОК», 2016. — С. 119—121.
49. Kristiansen R., Kislitsyna I.O. Conflict of interests in advocate activity in USA and Norway: comparative analysis // Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє: матер. IX Міжнар. наук.-практ. конф.: (м. Одеса, 15 листопада 2019 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. — Одеса : «Фенікс», 2019. — С. 567-570.

Питання заняття

1. Поняття принципів адвокатської етики. Система основних принципів адвокатської етики за Правилами адвокатської етики.
2. Принцип незалежності та свободи адвоката у здійсненні адвокатської діяльності.
3. Принцип дотримання законності
4. Пріоритет інтересів клієнта як принцип адвокатської етики.
5. Принцип неприпустимості конфлікту інтересів.
6. Принцип конфіденційності.
7. Принцип компетентності та добросовісності.
8. Принцип поваги до адвокатської професії.
9. Принцип чесності та добропорядної репутації адвоката.
10. Принцип обмеження щодо рекламування адвокатської діяльності.

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти

Завдання для наукових доповідей за темою заняття

1. Незалежність як принцип юридичних професій.
2. Презумпція невинуватості як законний інтерес обвинуваченого.
3. Оптимальні способи захисту інтересів клієнта.
4. Довірчі відносини між адвокатом і клієнтом як умова їх успішної взаємодії.
5. Шляхи вирішення конфлікту інтересів.
6. Умови розголошення адвокатської таємниці за Правилами адвокатської етики.

Завдання

1. Заповніть таблицю «Система принципів адвокатської етики»

Назва принципу адвокатської етики	Закріплення в Правилах адвокатської етики	Значення принципу адвокатської етики

1. Дайте правову оцінку наступним рекламним матеріалам адвокатів з точки зору їх відповідності Правилам адвокатської етики та міжнародним стандартам

ХУДОЖНЯ КОВКА

БРОНЕДВЕРІ ВОРОТА

ГРАТИ-12 у.о.
МЕТАЛОКОНСТРУКЦІЇ

т. 233-
242-

»приворооти
»звільнен
»поверне
»притягн
та доста

АДВОКАТ

ЮРИДИЧНІ КОНСУЛЬТАЦІЇ

Цивільні, Кримінальні,
Господарські, ДТП

Будинок побуту "НИВКИ"
вул. Стеценка, 6
гол.
моб. 5-
Тр № 23, 28, 35, 5, 26, 36,
Зуп. вул.Шербакова., Зуп. вул.Стеценка

вул.
т. 2
Ви
пр
нс

БРОНЕДВЕРІ

ГРАТИ-8 у.о.
ВОРОТА, КОВКА

різноманітні метало-
конструкції

413-
402-

ВАКУУМНИЙ МА

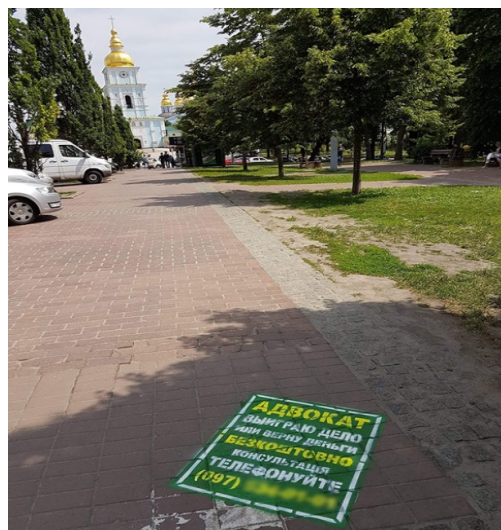
Лікування целюліту, неен

МОБІЛЬНІ

телефони

NOVI та E/B

Порушення обміну най
(стромально-судинний ліпідоз)
загальному ожирінні аб
нестачіні відкладення ліпідів
В подальшому ризика стром
підшкірної кліпчатні і дерми по
губи, фіфілозу, пійняються е

Кейси

До кваліфікаційно-дисциплінарної комісії Одеської області надійшла заява від громадянина Сафонов А.Д. щодо припинення права на заняття адвокатською діяльністю адвоката Лазарчук П.В.

Чи передбачено законодавством України та Правилами адвокатської етики можливість подальшого здійснення адвокатської діяльності адвокатом Лазарчуком П.В.?

№2

Адвокат Кисленко Ю.В. прийняв доручення на ведення господарської справи. Клієнт передав адвокату документи, що можуть бути представлені як письмові докази по справі, але пояснив, що один з документів, акт прийому-передачі товару, є лише у ксерокопії. Адвокат, дослідивши цей документ, прийшов до висновку, що він є підробленим та запитав у клієнта, чи дійсно цей акт сфабрикований самим клієнтом. Клієнт визнав цей факт, але наполягав, що такий акт раніше підписувався процесуальним опонентом, проте документ було втрачено. Невиконання контрагентом положень договору пов'язано із тим, що він знає про втрату екземпляру акту клієнта та ні за яких умов не допустить передачі цього документу до суду. Отже, клієнт зазначить, що оскільки попередні поставки товару також передбачали підписання інших актів, йому вдалося зробити копію документу, який г дійсності існував.

Чи є законним інтерес клієнта до надання зазначеного доказу до суду, якщо акт прийому-передачі насправді був підписаний сторонами по господарській справі? Як має діяти адвокат?

№3

До дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії Одеської області надійшла окрема ухвала Приморського районного суду м. Одеси щодо невиконання адвокатом Босенко О.М професійних обов'язків. У своїх поясненнях адвокат наполягає в на тому, що він дізнався про дату судового засідання лише о 22 годині перед днем засідання. Наступного дня він мав виїхати з Одеси у зв'язку з сімейними обставинами та відмінити свій від'їзд не міг. Повідомити суд про неможливість явки у судові засідання він не встиг. Два попередніх судових засідання у дані справі було відкладено судом не за провини адвоката, адвокат був присутній.

Чи можливо прийти до висновку про невиконання адвокатом Босенко О.М. професійних обов'язків?

№4

Адвокат Горшков Д.І. у ході виконання доручення з ведення адміністративної справи дізнався про те, що відповідач-суб'єкт владних повноважень є дядьком його стажиста. Стажист адвоката не просив адвоката не виступати в суді проти його родича та висловив розуміння ситуації, яка склалася, наполягав, що клієнт все одно буде підтримувати свій позов, отже, адвокат-керівник стажування втратить можливість участі у справі фактично із-за нього, стажиста, що є неправильним. Стажист запропонував, щоб адвокат не залучав його до виконання будь який з цієї справи, тоді конфлікт інтересів буде виключений.

Чи можливо адвокату Горшкову Д.І. виконати доручення, не порушуючи принцип неприпустимості конфлікту інтересів?

№5

Напередодні проведення конференції адвокатів регіону адвокат Шелест О.Д. зробив заяву в телевізійній передачі щодо нехтування органами адвокатського самоврядування, до повноважень яких віднесено організація проведення конференції, правами адвокатів, що стосуються участі у конференції та можливості висування кандидатур на ключові посади в органах адвокатського самоврядування.

На конференції адвокатів регіону адвокат Мінін Р.А. запитав у адвоката Шелеста О.Д., чи звертався він з пропозиціями, заявами або скаргами з питань проведення конференції до органів адвокатського самоврядування? Адвокат Шелест О.Д. відповів, що він не направляв ніяких звернень до Ради адвокатів регіону та кваліфікаційно-дисциплінарної комісії, тому що вважав це даремним, але оскільки він не міг залишатися байдужим до ситуації в адвокатурі регіону, він виступив з пропозиціями та зауваженнями на телебаченні.

Чи порушений принцип поваги до адвокатської професії адвокатом Шелестом О.Д.?

ТЕМА 3.

ВІДНОСИНИ АДВОКАТА З КЛІЄНТАМИ

(практичне заняття - 4 години)

Мета вивчення

Удосконалити систему знань про правила прийняття адвокатом доручення на надання професійної правничої допомоги та правила взаємовідносин адвоката з клієнтом при виконанні доручення. Вивчити обставини, що виключають прийняття адвокатом доручення, а також вимоги до порядку укладання та змісту договору про надання правової допомоги.

Результати навчання

Після заняття здобувач вищої освіти буде (спроможний):

- 1) демонструвати знання етичних норм, що регулюють відносини адвоката з клієнтом;
- 2) пояснювати право клієнта на вільний вибір захисника своїх прав;
- 3) орієнтуватись в законодавстві, що регулює етичні вимоги до адвоката при здійсненні захисту при наданні адвокатом безоплатної вторинної правової допомоги;
- 4) демонструвати знання обставин, що виключають прийняття адвокатом доручення;

5) демонструвати знання обов'язків адвоката при розірванні договору про надання правової допомоги.

Література **нормативно-правові акти:**

1. Конституція України: прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». - Голос України. - 2012. - №148-149. - 14.08.2012.
3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://vkdka.org/wp-content/uploads/2017/07/PAE-2019.pdf>
4. Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю: Затверджено рішенням Ради адвокатів України від 01 червня 2018 року № 80. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/files/Rishennya/Polojennya_pro_stajuvanny_a.pdf
5. Положення про помічника адвоката: затверджене рішенням Ради адвокатів України від 25 вересня 2015 року № 113. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2018-09-08-polozhennya-140_5bbc6f2dba29f.pdf
6. Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України: затверджено рішенням Ради адвокатів України від 14 лютого 2019 року № 20 від 27.09.2013 р. №219 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2019-06-26-poryadki_5d53d8fdb067f.pdf
7. Про затвердження Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність: Рішення Ради адвокатів України №120 від 30.08.2014 р. [Електронний ресурс]. — https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2017-11-15-polozhennya-257_5a3933737f17a.pdf
8. Про затвердження роз'яснення щодо деяких питань гонорару адвоката: Рішення Ради адвокатів України від 15.11.2019 р. №147. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2019-11-15-r-shennya-rau-147_5def751c016d4.pdf
9. Про затвердження роз'яснення щодо належності до адвокатської таємниці будь-якої інформації, яка стала відома адвокату під час здійснення ним представництва інтересів клієнта, та щодо права на розголошення такої інформації без згоди клієнта: Рішення Ради адвокатів

України від 04-05.07.2014 р. №59 // Вісник Національної асоціації адвокатів України. – 2014. - №4/5 (5). – С.11.

10. Про затвердження роз'яснення щодо формалізації скарг стосовно неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність: Рішення Ради адвокатів України від 25.10.2014 р. №183 // Вісник Національної асоціації адвокатів України. – 2014. - №9 (9). – С.10-11.
11. Про затвердження Положення про Комітет з питань адвокатської етики при Національній асоціації адвокатів України: Рішення Ради адвокатів України №24 від 28.02.2014 р. // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://unba.org.ua/komitety>
12. Щодо неприпустимості залучення адвоката до конфіденційної співпраці з органами досудового розслідування при наявній згоді клієнта: Рішення Ради адвокатів України від 15.11.2019 р. №123. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2019-11-15-r-shennya-rau-123_5def73c3689f8.pdf

спеціальна література:

13. Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє: матер. IX Міжнар. наук.-практ. конф.: (м. Одеса, 15 листопада 2019 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. – Одеса : «Фенікс», 2019. – 628 с.
14. Адвокатура України: Книга 1. Організація адвокатури (з практикумом): Підручник у двох книгах / за заг. ред.. д.ю.н., проф.. заслуженого юриста України С.Я. Фурси та к.ю.н., доцента Бакаянкової Н.М. – 2-ге вид. доповн. і перероб. – К.: Алерта, 2016. – 864 с.
15. Бакаянова Н.М. Принцип законності в організації та діяльності адвокатської спільноти України. - Часопис Київського університету права. - 2015. - №1. – С.136-139.
16. Бакаянова Н.М. Про необхідність нової редакції Правил адвокатської етики. – Теоретичні та практичні проблеми сталого розвитку державності та права: Матеріали міжн. Наук. конф. (Одеса, 30 листопада 2012 р.)- Т.2. – О: Фенікс, 2012. – С. 126-128.
17. Бакаянова Н.М. Про новації щодо допустимості розголошення адвокатської таємниці. – Особливості нормотворчих процесів в умовах адаптації законодавства України до вимог Європейського Союзу: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Херсон, 5-6 червня 2015 р. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2015. – С.176-178.
18. Бакаянова Н.М. Этические принципы адвокатуры в Украине. - Одесса: «Юридическая литература», 2005.
19. Барщевский М.Ю. Адвокатская этика. 2-е изд. испр. — М : Профобразование. — 2000.
20. Білоус К. Сутність адвокатської етики як необхідної умови здійснення адвокатом своєї діяльності. — Юридичний журнал. — №7. —

2010.

21. Бірюкова А. М. Забезпечення довірчих відносин між адвокатом і клієнтом як основоположний принцип адвокатської етики // Роль права та закону в громадянському суспільстві: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 9—10 лютого 2018 р.). — К. : Центр правових наукових досліджень, 2018. — С. 80—83.
22. Бірюкова А. М. Межі дії принципу пріоритету інтересів клієнта у професійній діяльності адвоката. Законодавство України: недоліки, проблеми систематизації та перспективного розвитку: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Херсон, 9—10 лютого 2018 р.). — Херсон : Гельветика, 2018. — С. 116—119.
23. Бірюкова А. М. Окремі етичні питання укладення договору про надання правової допомоги. Етичні засади адвокатської професії: матеріали науково-практичної конференції (м. Київ, 12 грудня 2017 р.). — К. : Алерта, 2018. — С. 14—18
24. Варфоломеева Т.В. Впровадження міжнародних правил адвокатської етики в Україні. — Вісник Академії адвокатури України. — Вип.1(14). 2009. - С.7-20.
25. Ватман Д.П. Адвокатская этика (Нравственные основа судебного представительства по гражданским делам). — М.: Юрид.лит. -- 1977.
26. Гаррис Р. Школа адвокатуры. — Тула Автограф. — 2001.
27. Добрянський С. Особливості формування моральної культури юриста у сучасних умовах. — Вісник Львівського університету. — 2009. Вип.,49. -С.14-19.
28. Жуковська О.Л. Деонтологія в центрі уваги юридичної громадськості // Адвокат. — 1998. — №2. — 42-43 С.
29. Мюллера Р. Роль адвоката в обществе // Адвокат (рос.). — 1995. №10. - 1-8 С.
30. Кипнис М.Н. Тайна нуждается в конкретике. — Новая адвокатская газета . — 2010. — № 3.
31. Кацавець Р.С.Ораторське мистецтво як складник професійних якостей юриста. — Вісник Академії адвокатури України. — К.: Видавничий центр Академії адвокатури України, 2009. — Вип. 1(14). — С. 137-141.
32. Котирло А. Адвокатська таємниця. — Правовий тиждень. №11 (189). — 16 березня 2010.
33. Кухнюк Д. В. Етика адвоката прийняття доручення клієнта // Д. В. Кухнюк [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://uba.ua/ukr/news/4896/>
34. Логинова С. М. Адвокатська таємниця: теорія і практика. Дис. канд.юрид.наук. — К: 2002.
35. Майданевич Л. Чи має адвокат право за релігійними переконаннями відмовитися від захисту клієнта: за і проти // Вісник Національної асоціації адвокатів України. — 2018. — № 11. — С. 19—22

[Електронний ресурс]. — Режим доступу:
http://unba.org.ua/assets/uploads/news/visnyky/2018-11-09-visnyk-naau_5be577253df32.pdf

36. Мельниченко Р.Г. Адвокатская деятельность. Универсальные правила успеха. — М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2010.
37. Меденцева Л. П. Етичні та правові аспекти збереження таємниці клієнта // Правовий розвиток суспільства і держави: традиції та новації : збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції (м. Київ, 7 грудня 2017 р.). — С. 177—178
38. Пилипенко Ю.С. Адвокатская тайна; законодательный, этический, правоприменительный аспекты. — М.: Информ-Право, 2009.
39. Леко Б. Юридична етика. — Видавництво “Книги — ХХІ”. — Чернівці, - 2008.
40. Почечуева О.С. Этика адвокатской профессии. — Адвокат (рос.). 2008. — № 1. - С. 29-31.
41. Профессиональная этика юриста-консультанта: учеб.-метод. пособие / сост.: Н.М. Кипнис, Е.Л. Богданова, А.Б. Гутников. — СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского института права им. Принца П.Г. Ольденбургского, 2004.
42. Святоцька В. Адвокатська професія в античних країнах (V ст. до н.е. V ст. н.е.). — Вісник Львівського університету. — 2009. — Вип.,49. С.54-59.
43. Святоцький О.Д., Медведчук В.В. Адвокатура: Історія і сучасність. К.: Ін Юре. - 1997.
44. Святоцький О.Д., Михеєнко М.М. Адвокатура України. — К.: Ін Юре. - 1997.
45. Слободян І. Через колізію норм деякі адвокати стали недоторканими. — Закон і Бізнес. - №5 (1199). 31.01.-05.02.2015. — С.8.
46. Таварткиладзе Н.М. Этические основы деятельности адвоката-защитника: дис..канд. юрид. наук:12.00.10. — О., 2003. — 207 с.
47. Фляжнікова Я.В. Етична складова гонорару успіху адвоката // Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє: матер. IX Міжнар. наук.-практ. конф.: (м. Одеса, 15 листопада 2019 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. — Одеса : «Фенікс», 2019. — 628 с. С. 414-416.
48. Черватюк В.Б., Рогатюк А.В. Адвокатська етика і практика: невідповідності та шляхи її подолання. — Наукові праці Національного авіаційного університету. — 2013. - №29. — Т.4. — С.36-40.
49. Яновська О. Етико-психологічні аспекти застосування адвокатом методик психологічного впливу в кримінальному судочинстві / Олександра Яновська // Український адвокат : щомісячне професійне видання. — 2012. — № 1—2. — С. 36—39.

Питання заняття

1. Правила прийняття адвокатом доручення на надання професійної правничої допомоги.
2. Право клієнта на вільний вибір захисника своїх прав. Право вибору справ адвокатом.
3. Обставини, що виключають прийняття адвокатом доручення.
4. Вимоги до порядку укладання та змісту договору про надання правової допомоги.
5. Гонорар адвоката та фактичні видатки, пов'язані з виконанням доручення.
6. Правила взаємовідносин адвоката з клієнтом при виконанні доручення.
7. Етичні вимоги до адвоката при здійсненні захисту при наданні адвокатом безоплатної вторинної правової допомоги.
8. Обов'язки адвоката при розірванні договору про надання правової допомоги.

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти

Завдання для наукових доповідей за темою заняття

1. Право клієнта на вільний вибір захисника своїх прав.
2. Обставини, що перешкоджають прийняттю адвокатом доручення на ведення справи.
3. Етичні аспекти відносин адвоката з клієнтом — юридичною особою.
4. Особливості обчислення гонорару адвоката.
5. Проблеми надання безоплатної правової допомоги.

Кейси

№1

Адвокатом П. було укладено договір про надання правової допомоги зі здійснення представництва інтересів Г., який був визнаний потерпілим у кримінальному провадженні. Проте, Г. не виконав зобов'язання про щомісячну оплату праці адвоката.

Які дії має вчинити адвокат в описаній ситуації?

Чи можливо розірвати угоду із довірителем Г. під час судового процесу?

№2

Адвокат Любченко В.В. за договором про надання правової допомоги здійснював представництво інтересів Рожкіної Ю.Б. у цивільній справі.

Гонорар адвоката був визначений у розмірі 5000 грн. Рожкіна Ю.Б. внесла частину гонорару — 2000 грн., а решту мала виплатити у наступному місяці. Проте, Рожкіна Ю.Б. у визначений термін гонорар адвоката не оплатила, пояснюючи це скрутним фінансовим станом. Клієнтка попросила адвоката допомогти їй із закладенням в ломбард обручок (її та її чоловіка), оскільки їй було відомо, що адвокат надає правову допомогу фірмі «Перший Ломбард». Адвокат погодився, взяв обручки та вирішив просьбу Рожкіної Ю.Б. у фірмі «Перший Ломбард», після чого клієнтка виплатила гонорар адвокату у повному обсязі.

Чи відповідають дії адвоката вимогам законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність та Правилам адвокатської етики?

ТЕМА 4.

ВІДНОСИНИ АДВОКАТА З СУДОМ ТА ІНШИМИ УЧАСНИКАМИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ

(практичне заняття – 2 години)

Мета вивчення

Удосконалити знання стосовно етичних вимог до поведінки адвоката у судовому процесі, форм реагування адвокатом на незаконні або неетичні дії суду та інших учасників процесу а також допустимі форми позапроцесуального спілкування адвоката з судом та іншими учасниками судового процесу.

Результати навчання

Після заняття здобувач вищої освіти буде (спроможний):

- 1) демонструвати розуміння правового статусу адвоката при виконанні доручень в суді;
- 2) пояснювати етичні вимоги до поведінки адвоката у судовому процесі;
- 3) розуміти і застосовувати етичні норми, що регулюють відносини адвоката з судом та іншими учасниками судового процесу;
- 4) окреслювати допустимі форми позапроцесуального спілкування адвоката з судом та іншими учасниками судового процесу;
- 5) демонструвати розуміння культури поведінки адвоката у судовому процесі.

Література

нормативно-правові акти:

1. Конституція України: прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». - Голос України. - 2012. - №148-149. - 14.08.2012.
3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://vkdk.org/wp-content/uploads/2017/07/PAE-2019.pdf>
4. Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю: Затверджено рішенням Ради адвокатів України від 01 червня 2018 року № 80. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/files/Rishennya/Polojennya_pro_stajuvannya.pdf
5. Положення про помічника адвоката: затверджене рішенням Ради адвокатів України від 25 вересня 2015 року № 113. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2017-08-05-plozhennya-188_59d23f4d41ad2.pdf
6. Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України: затверджено рішенням Ради адвокатів України від 14 лютого 2019 року № 20 від 27.09.2013 р. №219 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2019-06-26-poryadki_5d53d8fdb067f.pdf
7. Про затвердження Положення про Комітет з питань адвокатської етики при Національній асоціації адвокатів України: Рішення Ради адвокатів України №24 від 28.02.2014 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://unba.org.ua/komitety>
8. Про затвердження Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність: Рішення Ради адвокатів України №120 від 30.08.2014 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2019-11-15-plozhennya-149_5def76cbc81de.pdf
9. Про затвердження роз'яснення щодо належності до адвокатської таємниці будь-якої інформації, яка стала відома адвокату під час здійснення ним представництва інтересів клієнта, та щодо права на розголошення такої інформації без згоди клієнта: Рішення Ради адвокатів України від 04-05.07.2014 р. №59. - Вісник Національної асоціації адвокатів України. – 2014. - №4/5 (5). – С.11.
10. Про затвердження роз'яснення щодо формалізації скарг стосовно неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність: Рішення Ради адвокатів України від

25.10.2014 р. №183. - Вісник Національної асоціації адвокатів України. - 2014. - №9 (9). - С.10-11.

11. Регламент кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатів регіону від 17.12.2013 р. №268 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://vkdk.org/reglament-kdk-regionu/>

спеціальна література:

12. Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє: матер. IX Міжнар. наук.-практ. конф.: (м. Одеса, 15 листопада 2019 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. — Одеса : «Фенікс», 2019. — 628 с.
13. Адвокатура України: Книга 1. Організація адвокатури (з практикумом): Підручник у двох книгах / за заг. ред.. д.ю.н., проф.. заслуженого юриста України С.Я. Фурси та к.ю.н., доцента Бакаянкової Н.М. — 2-ге вид. доповн. і перероб. — К.: Алерта, 2016. — 864 с.
14. Бакаянова Н.М. Этические принципы адвокатуры в Украине. - Одесса: «Юридическая литература», 2005.
15. Бакаянова Н.М. Про необхідність нової редакції Правил адвокатської етики. — Теоретичні та практичні проблеми сталого розвитку державності та права: Матеріали міжн. Наук. конф. (Одеса, 30 листопада 2012 р.)- Т.2. — О: Фенікс, 2012. — С. 126-128.
16. Бакаянова Н.М. Про новації щодо допустимості розголошення адвокатської таємниці. — Особливості нормотворчих процесів в умовах адаптації законодавства України до вимог Європейського Союзу: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Херсон, 5-6 червня 2015 р. — Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2015. — С.176-178.
17. Бакаянова Н.М. Принцип законності в організації та діяльності адвокатської спільноти України. - Часопис Київського університету права. - 2015. - №1. — С.136-139.
18. Барщевский М.Ю. Адвокатская этика. 2-е изд. испр. — М : Профобразование. — 2000.
19. Білоус К. Сутність адвокатської етики як необхідної умови здійснення адвокатом своєї діяльності. — Юридичний журнал. — №7. — 2010.
20. Бірюкова А. М. Затягування адвокатом судового розгляду справи // Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика. 2019. С.12-13.
- 21.
22. Варфоломеева Т.В. Впровадження міжнародних правил адвокатської етики в Україні. — Вісник Академії адвокатури України. — Вип.1(14). 2009. - С.7-20.
23. Ватман Д.П. Адвокатская этика (Нравственные основа судебного представительства по гражданским делам). — М.: Юрид.лит. -- 1977.
24. Гаррис Р. Школа адвокатуры. — Тула Автограф. — 2001.
25. Добрянський С. Особливості формування моральчої культури

- юриста у сучасних умовах. — Вісник Львівського університету. — 2009. Вип.,49. -С.14-19.
26. Жуковська О.Л. Деонтологія в центрі уваги юридичної громадськості // Адвокат. — 1998. — №2. — С. 42-43.
27. Заборовський В. В. Правова природа принципів, на яких побудовані взаємовідносини адвоката із судом та іншими учасниками судового провадження / В. В. Заборовський, В. В. Манзюк // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. — 2015. — Вип. 32(3). — С. 157—161. [Режим доступу]. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2015_32%283%29__40
28. Мюллера Р. Роль адвоката в обществе // Адвокат (рос.). — 1995. №10. — С. 1-8.
29. Кипнис М.Н. Тайна нуждается в конкретике. — Новая адвокатская газета . — 2010. — № 3.
30. Кацавець Р.С.Ораторське мистецтво як складник професійних якостей юриста. — Вісник Академії адвокатури України. — К.: Видавничий центр Академії адвокатури України, 2009. — Вип. 1(14). — С. 137-141.
31. Котирло А. Адвокатська таємниця. — Правовий тиждень. №11 (189). — 16 березня 2010.
32. Логинова С. М. Адвокатська таємниця: теорія і практика. Дис. канд.юрид.наук. — К: 2002.
33. Лозовой В.О., Петришин О.В. Професійна етика юриста. — Х.: Право, 2004.
34. Мельниченко Р.Г. Адвокатская деятельность. Универсальные правила успеха. —М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2010.
35. Пилипенко Ю.С. Адвокатская тайна; законодательный, этический, правоприменительный аспекты. — М.: Информ-Право, 2009.
36. Леко Б. Юридична етика. — Видавництво “Книги — ХХІ”. — Чернівці,- 2008.
37. Почечуева О.С. Этика адвокатской профессии. — Адвокат (рос.). 2008. — № 1. - С. 29-31.
38. Профессиональная этика юриста-консультанта: учеб.-метод. пособие / сост.: Н.М. Кипнис, Е.Л. Богданова, А.Б. Гутников. — СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского института права им. Принца П.Г. Ольденбургского, 2004.
39. Святоцька В. Адвокатська професія в античних країнах (V ст. до н.е. V ст. н.е.). — Вісник Львівського університету. — 2009. — Вип.,49. С.54-59.
40. Святоцький О.Д., Медведчук В.В. Адвокатура: Історія і сучасність. К.: Ін Юре. - 1997.
41. Святоцький О.Д., Михеєнко М.М. Адвокатура України. — К.: Ін Юре. - 1997.
42. Слободян І. Через колізію норм деякі адвокати стали

- недоторканими. – Закон і Бізнес. - №5 (1199). 31.01.-05.02.2015. – С.8.
43. Таварткиладзе Н.М. Этические основы деятельности адвоката-защитника: дис..канд. юрид. наук:12.00.10. – О., 2003. – 207 с.
44. Ткаченко К. О. Професійна етика адвоката в роботі з корпораціями: ігри з законом — питання нормативності / К. О. Ткаченко // Гілея: наук. вісник : зб. наук. праць: історичні науки, філософські науки, політичні науки. — 2017. — Вип. 126 (№ 11). — С. 376—379.
45. Циганков А., Назаренко Д. Функції правил адвокатської етики у процесах захисту прав та інтересів адвокатів / А. Циганков, Д. Назаренко // Право України* : Юрид. журн. - 2019. - № 12. - С. 221-230.
46. Черватюк В.Б., Рогатюк А.В. Адвокатська етика і практика: невідповідності та шляхи її подолання. – Наукові праці Національного авіаційного університету. – 2013. - №29. – Т.4. – С.36-40
47. Етика адвоката / сост. А.Д. Бойков; отв. ред. Г.Б, Мирзоев. — М.: Юрлигинформ, 2007
48. Яновська О. Г. Адвокатура України: Навч. посібник. — К.: Юрінком Інтер, 2007.

Питання заняття

1. Правовий статус адвоката при виконанні доручень в суді.
2. Етичні вимоги до поведінки адвоката у судовому процесі.
3. Форми реагування адвокатом на незаконні або неетичні дії суду та інших учасників процесу.
4. Мета та допустимі форми позапроцесуального спілкування адвоката з судом та іншими учасниками судового процесу.
5. Культура поведінки адвоката у судовому процесі.

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти

Завдання для наукових доповідей за темою заняття

1. Проблемні аспекти незалежності адвоката у взаємовідносинах із судом.
2. Етика досягнення примирення (укладання мирової угоди).
3. Етичне наповнення судових промов адвоката.

Кейси

№1

Адвокат А., представляючи інтереси клієнта суді, заявив судді відвід на підставі його упередженості, яка на думку адвоката, полягала у такому.

В будівлі суду, яким слухалась справа, було орендовано приміщення під розміщення офісу адвокатської фірми. Представник протилежної адвокату А. сторони по справі – адвокат Х. – являвся членом такої адвокатської фірми. У зв'язку з таким, на думку адвоката А., суддя, який веде справу, має постійне позапроцесуальне спілкування з адвокатом Х.

Оцініть доводи адвоката А. і визначте, чи є можливим задоволення заяви про відвід судді за вказаними доводами.

Висловіть свою думку щодо ситуації, яка практично склалась в Україні і полягає у розміщенні офісів адвокатських фірм в приміщеннях судів.

ТЕМА 5.

ВІДНОСИНИ МІЖ АДВОКАТАМИ

(практичне заняття – 2 години)

Мета вивчення

Удосконалити знання стосовно етичних засад взаємовідносин між адвокатами, вміти пояснити поняття корпоративності і значення взаємної поваги у відносинах між адвокатами. Визначити етику взаємовідносин адвоката з помічниками та стажистами.

Результати навчання

Після заняття здобувач вищої освіти буде (спроможний):

- 1) демонструвати знання етичних норм, які регулюють відносини між адвокатами;
- 2) пояснювати поняття корпоративності і значення взаємної поваги у відносинах між адвокатами;
- 3) визначати допустимі форми реагування адвоката на незаконні або неетичні дії іншого адвоката;
- 4) розуміти етичні засади взаємовідносин адвоката з помічниками та стажистами;
- 5) пояснювати роль органів адвокатського самоврядування як суб'єктів відносин щодо забезпечення дотримання Правил адвокатської етики.

Література

нормативно-правові акти:

1. Конституція України: прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». - Голос України. - 2012. - №148-149. - 14.08.2012.

3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://vkdk.org/wp-content/uploads/2017/07/PAE-2019.pdf>

4. Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю: Затверджено рішенням Ради адвокатів України від 01 червня 2018 року № 80. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/files/Rishennya/Polojennya_pro_stajuvannya.pdf

5. Положення про помічника адвоката: затверджене рішенням Ради адвокатів України від 25 вересня 2015 року № 113. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2017-08-05-polozhennya-188_59d23f4d41ad2.pdf

6. Про затвердження роз'яснення щодо формалізації скарг стосовно неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність: Рішення Ради адвокатів України від 25.10.2014 р. №183. - Вісник Національної асоціації адвокатів України. - 2014. - №9 (9). - С.10-11.

7. Про затвердження Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність: Рішення Ради адвокатів України №120 від 30.08.2014 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2019-11-15-polozhennya-149_5def76cbc81de.pdf

8. Про розгляд листів з питань щодо порушення гарантій адвокатської діяльності, втручання та перешкод у здійсненні адвокатської діяльності та оплати за організаційно-технічне забезпечення розгляду заяви (скарги) на поведінку адвоката, яка може бути підставою для притягнення його до дисциплінарної відповідальності: Рішення Ради адвокатів України №121 від 15.11.2019 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2019-11-15-r-shennya-rau-121_5def738231f19.pdf

9. Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України: затверджено рішенням Ради адвокатів України від 14 лютого 2019 року № 20 від 27.09.2013 р. №219 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2019-06-26-poryadki_5d53d8fdb067f.pdf

10. Регламент кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатів регіону від 17.12.2013 р. №268 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://vkdk.org/reglament-kdk-regionu/>

спеціальна література:

- 11.Адвокатура України: минуле та сучасність: матер. II Міжнар. наук. конф. молодих вчених, аспір. та студ. (м.Одеса, 2 березня 2013 р.) — Одеса: Фенікс, 2013. — 592 с.
- 12.Адвокатура України: Книга 1. Організація адвокатури (з практикумом): Підручник у двох книгах / за заг. ред.. д.ю.н., проф.. заслуженого юриста України С.Я. Фурси та к.ю.н., доцента Бакаянної Н.М. — 2-ге вид. доповн. і перероб. — К.: Алерта, 2016. — 864 с.
- 13.Бакаянова Н. М. Роль Правил адвокатской этики в адвокатской деятельности и история их принятия // Вісник Одеської адвокатури. — 2018. — № 4. — С. 73—75.
- 14.Бакаянова Н.М. Про новації щодо допустимості розголошення адвокатської таємниці. — Особливості нормотворчих процесів в умовах адаптації законодавства України до вимог Європейського Союзу: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Херсон, 5-6 червня 2015 р. — Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2015. — С.176-178.
15. Бакаянова Н.М. Принцип законності в організації та діяльності адвокатської спільноти України. - Часопис Київського університету права. - 2015. - №1. — С.136-139.
- 16.Бакаянова Н.М. Этические принципы адвокатуры в Украине. - Одесса: «Юридическая литература», 2005.
- 17.Барщевский М.Ю. Адвокатская этика. 2-е изд. испр. — М : Профобразование. — 2000.
- 18.Білоус К. Сутність адвокатської етики як необхідної умови здійснення адвокатом своєї діяльності. — Юридичний журнал. — №7. — 2010.
- 19.Бірюкова А. М. Окремі етичні аспекти взаємин між адвокатами. Актуальні проблеми адвокатури: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 14 грудня 2017 р.). — Х. : Юрайт, 2018. — С. 13—16.
- 20.Варфоломеева Т.В. Впровадження міжнародних правил адвокатської етики в Україні. — Вісник Академії адвокатури України. — Вип.1(14). 2009. - С.7-20.
- 21.Ватман Д.П. Адвокатская этика (Нравственные основа судебного представительства по гражданским делам). — М.: Юрид.лит. -- 1977.
- 22.Гаррис Р. Школа адвокатуры. — Тула Автограф. — 2001.
- 23.Горецька Х. В., Горецький М. А. Адвокатська ети- ка: правові засади формування // Актуальні проблеми правового регулювання в Україні та країнах ближнього за- рубіжжя : матеріали VIII міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Львів, 21 грудня 2018 року) : тези доповідей / відп. ред. П. О. Куцик. — Львів : Растр-7, 2018. — 204 с.
- 24.Джабурія О. О. Адвокатське бюро та адвокатське об'єднання як суб'єкти відносин щодо забезпечення дотримання Правил адвокатської етики // Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика. 2019. С.34-36.
- 25.Добрянський С. Особливості формування моральної культури юриста у

сучасних умовах. — Вісник Львівського університету. — 2009. Вип.,49. - С.14-19.

26.Жуковська О.Л. Деонтологія в центрі уваги юридичної громадськості // Адвокат. — 1998. — №2. — 42-43 С.

27.Мюллера Р. Роль адвоката в обществе // Адвокат (рос.). — 1995. №10. - 1-8 С.

28.Кипнис М.Н. Тайна нуждается в конкретике. — Новая адвокатская газета . — 2010. — № 3.

29.Кацавець Р.С.Ораторське мистецтво як складник професійних якостей юриста. — Вісник Академії адвокатури України. — К.: Видавничий центр Академії адвокатури України, 2009. — Вип. 1(14). — С. 137-141.

30.Котирло А. Адвокатська таємниця. — Правовий тиждень. №11 (189). — 16 березня 2010.

31.Логинова С. М. Адвокатська таємниця: теорія і практика. Дис. канд.юрид.наук. — К: 2002.

32.Лозовой В.О., Петришин О.В. Професійна етика юриста. — Х.: Право, 2004.

33.Мельниченко Р.Г. Адвокатская деятельность. Универсальные правила успеха. —М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2010.

34.Пилипенко Ю.С. Адвокатская тайна; законодательный, этический, правоприменительный аспекты. — М.: Информ-Право, 2009.

35.Леко Б. Юридична етика. — Видавництво “Книги — ХХІ”. — Чернівці,- 2008.

36.Почечуева О.С. Этика адвокатской профессии. — Адвокат (рос.). 2008. — № 1. - С. 29-31.

37.Свида О. Г. Окремі аспекти додержання адвокатами етичних правил поведінки // Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика. 2019. С.46-47.

38.Святоцька В. Адвокатська професія в античних країнах (V ст. до н.е. V ст. н.е.). — Вісник Львівського університету. — 2009. — Вип.,49. С.54-59.

39.Святоцький О.Д, Медведчук В.В. Адвокатура: Історія і сучасність. К.: Ін Юре. - 1997.

40.Святоцький О.Д., Михеєнко М.М. Адвокатура України. — К.: Ін Юре. - 1997.

41.Слободян І. Через колізію норм деякі адвокати стали недоторканими. — Закон і Бізнес. - №5 (1199). 31.01.-05.02.2015. — С.8.

42.Таварткиладзе Н.М. Этические основы деятельности адвоката-защитника: дис..канд. юрид. наук:12.00.10. — О., 2003. — 207 с.

43.Циганков А., Назаренко Д. Функції правил адвокатської етики у процесах захисту прав та інтересів адвокатів / А. Циганков, Д. Назаренко // Право України* : Юрид. журн. - 2019. - № 12. - С. 221-230.

44.Черватюк В.Б., Рогатюк А.В. Адвокатська етика і практика: невідповідності та шляхи її подолання. — Наукові праці Національного авіаційного університету. — 2013. - №29. — Т.4. — С.36-40

45.Этика адвоката / сост. А.Д. Бойков; отв. ред. Г.Б, Мирзоев. — М.:

Юрлигинформ, 2007

46. Яновська О. Г. Адвокатура України: Навч. посібник. — К.: Юрін-ком Інтер, 2007.

Питання заняття

1. Загальні етичні засади взаємин між адвокатами. Поняття корпоративності, значення взаємної поваги.
2. Засади прийняття доручення клієнта декількома адвокатами.
3. Допустимі форми реагування адвоката на незаконні або неетичні дії іншого адвоката.
4. Етика взаємовідносин адвоката з помічниками та стажистами.
5. Адвокатське бюро та адвокатське об'єднання як суб'єкти відносин щодо забезпечення дотримання Правил адвокатської етики.
6. Органи адвокатського самоврядування як суб'єкти відносин щодо забезпечення дотримання Правил адвокатської етики.

Кейси №1

Адвокат Горшков Д.І. у ході виконання доручення з ведення адміністративної справи дізнався про те, що відповідач-суб'єкт владних повноважень є дядьком його стажиста. Стажист адвоката не просив адвоката не виступати в суді проти його родича та висловив розуміння ситуації, яка склалася, наполягав, що клієнт все одно буде підтримувати свій позов, отже, адвокат-керівник стажування втратить можливість участі у справі фактично із-за нього, стажиста, що є неправильним. Стажист запропонував, щоб адвокат не залучав його до виконання будь який з цієї справи, тоді конфлікт інтересів буде виключений.

Чи можливо адвокату Горшкову Д.І. виконати доручення, не порушуючи принцип неприпустимості конфлікту інтересів?

№2

Напередодні проведення конференції адвокатів регіону адвокат Шелест О.Д. зробив заяву в телевізійній передачі щодо нехтування органами адвокатського самоврядування, до повноважень яких віднесено організація проведення конференції, правами адвокатів, що стосуються участі у конференції та можливості висування кандидатур на ключові посади в органах адвокатського самоврядування.

На конференції адвокатів регіону адвокат Мінін Р.А. запитав у адвоката Шелеста О.Д., чи звертався він з пропозиціями, заявами або скаргами з питань проведення конференції до органів адвокатського самоврядування?

Адвокат Шелест О.Д. відповів, що він не направляв ніяких звернень до Ради адвокатів регіону та кваліфікаційно-дисциплінарної комісії, тому що вважав це даремним, але оскільки він не міг залишатися байдужим до ситуації в адвокатурі регіону, він виступив з пропозиціями та зауваженнями на телебаченні.

Чи порушений принцип поваги до адвокатської професії адвокатом Шелестом О.Д.?

ТЕМА 6.

ДОТРИМАННЯ НОРМ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ У РІЗНИХ СФЕРАХ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

(практичне заняття – 2 години)

Мета вивчення

Удосконалити систему знань, що стосуються етичних аспектів відносин адвоката з органами досудового розслідування та іншими державними органами. Закріпити знання щодо вимог до етичної поведінки адвоката в громадській, науковій, публіцистичній діяльності адвоката.

Результати навчання

Після заняття здобувач вищої освіти буде (спроможний):

- 1) демонструвати знання вимог щодо поведінки адвоката в громадській, науковій та публіцистичній діяльності;
- 2) пояснювати фундаментальні аспекти Правил адвокатської етики стосовно поведінки адвоката у приватному житті;
- 3) орієнтуватись у законодавстві, що регулює етичні аспекти відносин адвоката з органами досудового розслідування та іншими державними органами;
- 4) оцінювати поведінку адвокатів у мережі Інтернет на відповідність Правилам адвокатської етики;
- 5) демонструвати розуміння значення дотримання норм адвокатської етики у різних сферах діяльності адвоката.

Література

нормативно-правові акти:

1. Конституція України: прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». - Голос України. - 2012. - №148-149. - 14.08.2012.

3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://vkdk.org/wp-content/uploads/2017/07/PAE-2019.pdf>

4. Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю: Затверджено рішенням Ради адвокатів України від 01 червня 2018 року № 80. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/files/Rishennya/Polojennya_pro_stajuvannya.pdf

5. Положення про помічника адвоката: затверджене рішенням Ради адвокатів України від 25 вересня 2015 року № 113. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2017-08-05-polozhennya-188_59d23f4d41ad2.pdf

6. Про затвердження роз'яснення щодо формалізації скарг стосовно неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність: Рішення Ради адвокатів України від 25.10.2014 р. №183. - Вісник Національної асоціації адвокатів України. - 2014. - №9 (9). - С.10-11.

7. Про затвердження Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність: Рішення Ради адвокатів України №120 від 30.08.2014 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2019-11-15-polozhennya-149_5def76cbc81de.pdf

8. Про розгляд листів з питань щодо порушення гарантій адвокатської діяльності, втручання та перешкод у здійсненні адвокатської діяльності та оплати за організаційно-технічне забезпечення розгляду заяви (скарги) на поведінку адвоката, яка може бути підставою для притягнення його до дисциплінарної відповідальності: Рішення Ради адвокатів України №121 від 15.11.2019 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2019-11-15-r-shennya-rau-121_5def738231f19.pdf

9. Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України: затверджено рішенням Ради адвокатів України від 14 лютого 2019 року № 20 від 27.09.2013 р. №219 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2019-06-26-poryadki_5d53d8fdb067f.pdf

10. Регламент кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатів регіону від 17.12.2013 р. №268 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://vkdk.org/reglament-kdk-regionu/>

спеціальна література:

11. Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє: матер. IX Міжнар. наук.-практ. конф.: (м. Одеса, 15 листопада 2019 р.) / редкол.: Н. М.

Бакаянова (голова) та ін. – Одеса : «Фенікс», 2019. – 628 с.

12. Адвокатура України: Книга 1. Організація адвокатури (з практикумом): Підручник у двох книгах / за заг. ред.. д.ю.н., проф.. заслуженого юриста України С.Я. Фурси та к.ю.н., доцента Бакаянкової Н.М. – 2-ге вид. доповн. і перероб. – К.: Алерта, 2016. – 864 с.

13. Бакаянова Н.М. Про новації щодо допустимості розголошення адвокатської таємниці. – Особливості нормотворчих процесів в умовах адаптації законодавства України до вимог Європейського Союзу: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Херсон, 5-6 червня 2015 р. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2015. – С.176-178.

14. Бакаянова Н.М. Принцип законності в організації та діяльності адвокатської спільноти України. - Часопис Київського університету права. - 2015. - №1. – С.136-139.

15. Бакаянова Н. М. Роль Правил адвокатской этики в адвокатской деятельности и история их принятия // Вісник Одеської адвокатури. — 2018. — № 4. — С. 73—75.

16. Барщевский М.Ю. Адвокатская этика. 2-е изд. испр. — М : Профобразование. — 2000.

17. Білоус К. Сутність адвокатської етики як необхідної умови здійснення адвокатом своєї діяльності. — Юридичний журнал. — №7. — 2010.

18. Бірюкова А. М. Реклама адвокатської діяльності як прояв впливу процесу глобалізації // Підприємництво, гос- подарство і право. — 2018. — № 8. — С. 202—206.

19. Варфоломеева Т.В. Впровадження міжнародних правил адвокатської етики в Україні. — Вісник Академії адвокатури України. — Вип.1(14). 2009. - С.7-20.

20. Ватман Д.П. Адвокатская этика (Нравственные основа судебного представительства по гражданским делам). — М.: Юрид.лит. -- 1977.

21. Гаррис Р. Школа адвокатуры. — Тула Автограф. — 2001.

22. Добрянський С. Особливості формування моральної культури юриста у сучасних умовах. — Вісник Львівського університету. — 2009. Вип.,49. -С.14-19.

23. Жуковська О.Л. Деонтологія в центрі уваги юридичної громадськості // Адвокат. — 1998. — №2. — 42-43 С.

24. Мюллера Р. Роль адвоката в обществе // Адвокат (рос.). — 1995. №10. - 1-8 С.

25. Кипнис М.Н. Тайна нуждается в конкретике. — Новая адвокатская газета . — 2010. — № 3.

26. Кацавець Р.С.Ораторське мистецтво як складник професійних якостей юриста. — Вісник Академії адвокатури України. — К.: Видавничий центр Академії адвокатури України, 2009. — Вип. 1(14). — С. 137-141.

27. Котирло А. Адвокатська таємниця. — Правовий тиждень. №11 (189). — 16 березня 2010.

28. Кухнюк Д. В. Адвокатська етика у віртуальній реальності //

Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика. 2019. С. 39-43.

29. Логинова С. М. Адвокатська таємниця: теорія і практика. Дис. канд.юрид.наук. — К: 2002.

30. Лозовой В.О., Петришин О.В. Професійна етика юриста. — Х.: Право, 2004.

31. Мельниченко Р.Г. Адвокатская деятельность. Универсальные правила успеха. — М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2010.

32. Олійник М. М. Професійна культура адвоката // Матеріали VII наукових читань, присвячених пам'яті академіка В. В. Копейчикова / редкол.: А. М. Завальний, Н. В. Лазнюк, Д. О. Тихомиров. — К. : НАВС, 2017. — С. 82—83.

33. Пилипенко Ю.С. Адвокатская тайна; законодательный, этический, правоприменительный аспекты. — М.: Информ-Право, 2009.

34. Леко Б. Юридична етика. — Видавництво “Книги — ХХІ”. — Чернівці,- 2008.

35. Погорецький М.А. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» Науково-практичний коментар 2-ге видання зі змінами та доповненнями. К: Алерта, 2019. 346 с.

36. Почечуева О.С. Этика адвокатской профессии. — Адвокат (рос.). 2008. — № 1. - С. 29-31.

37. Профессиональная этика юриста-консультанта: учеб.-метод. пособие / сост.: Н.М. Кипнис, Е.Л. Богданова, А.Б. Гутников. — СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского института права им. Принца П.Г. Ольденбургского, 2004.

38. Святоцька В. Адвокатська професія в античних країнах (V ст. до н.е. V ст. н.е.). — Вісник Львівського університету. — 2009. — Вип.,49. С.54-59.

39. Святоцький О.Д., Медведчук В.В. Адвокатура: Історія і сучасність. К.: Ін Юре. - 1997.

40. Святоцький О.Д., Михеєнко М.М. Адвокатура України. — К.: Ін Юре. - 1997.

41. Слободян І. Через колізію норм деякі адвокати стали недоторканими. — Закон і Бізнес. - №5 (1199). 31.01.-05.02.2015. — С.8.

42. Таварткиладзе Н.М. Этические основы деятельности адвоката-защитника: дис..канд. юрид. наук:12.00.10. — О., 2003. — 207 с.

43. Ткаченко О. І. Адвокатська етика та відповідальність за порушення правил адвокатської етики / О. І. Ткаченко // Адвокатура: минуле та сучасність: матеріали 4-ї Міжнар. наук. конф. молодих вчених, аспірантів та студентів (Одеса, 22 листопада 2014 р.). 2014. — 414 с. — С. 267—269.

44. Храпенко О. О. Дотримання адвокатами Правил адвокатської етики на телебаченні та в мережі Інтернет // Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика. 2019. С. 53-55.

45. Черватюк В.Б., Рогатюк А.В. Адвокатська етика і практика: невідповідності та шляхи її подолання. – Наукові праці Національного авіаційного університету. – 2013. - №29. – Т.4. – С.36-40
46. Этика адвоката / сост. А.Д. Бойков; отв. ред. Г.Б. Мирзоев. — М.: Юрлигинформ, 2007
47. Яновська О. Г. Адвокатура України: Навч. посібник. — К.: Юрінком Інтер, 2007.

Питання заняття

1. Етичні аспекти відносин адвоката з органами дізнання, досудового слідства, іншими державними органами.
2. Дотримання норм адвокатської етики в громадській та науковій діяльності адвоката.
3. Етичні вимоги до публіцистичної діяльності адвоката.
4. Етика поведінки адвоката у мережі Інтернет.
5. Моральність у приватному житті адвоката.

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти

Завдання для наукових доповідей за темою заняття

1. Відомі адвокати - громадські діячі.
2. Видатні адвокати - науковці.
3. Адвокат і політика.
4. Моральний образ адвоката в суспільній свідомості.

Кейси

№1

Адвокат А. виступав захисником затриманого у кримінальному провадженні. Представник органу дізнання заявив адвокату А. вимогу надати ряд документів по справі, які зберігались у адвоката. Адвокат А. відмовив слідчому, пояснив, що запитувані документи не мають відношення до розслідування у кримінальному провадженні, а стосуються особистих відносин його підзахисного, та більше того, становлять предмет адвокатської таємниці.

Однак слідчий заперечив, що такі документи можуть посвідчувати жорстокий характер затриманого і таким чином, є необхідними для розслідування. На таку заяву адвокат А. зазначив, що доказування вини затриманого — справа органів дізнання, адвокат не має наміру їм допомагати та порушувати свої обов'язки як захисника.

Через таку відмову адвоката А. слідчий заявив скаргу на його дії з посиленням на умисне створення адвокатом перешкод слідству.

Визначте обґрунтованість заяв та правомірність дій слідчого адвоката.

№2

Адвокат А., відомий за участю в кількох резонансних процесах, вирішив видати свої мемуари, випустивши книгу.

Про свою ідею він порадився зі своїм другом адвокатом В. Але адвокат В. почав відмовляти адвоката А. від випуску мемуарів (в яких імена всіх учасників автором не змінюються) являтиметься порушенням принципу конфіденційності.

На це адвокат А. заперечив, що всі обставини тих резонансних процесів, які він збирається описувати, є загальновідомими, а він у своїх мемуарах висловить лише власне бачення ситуації. Висловить свою думку щодо аргументів адвокатів.

ТЕМА 7.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ЗА ПОРУШЕННЯ НОРМ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

(практичне заняття – 4 години)

Мета вивчення

Удосконалити і поглибити знання щодо дисциплінарної відповідальності адвоката за порушення Правил адвокатської етики. Визначити поняття та види дисциплінарної відповідальності адвоката, порядок та строки притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за порушення Правил адвокатської етики.

Результати навчання

Після заняття здобувач вищої освіти буде (спроможний):

- 1) демонструвати знання правових наслідків порушення норм Правил адвокатської етики;
- 2) орієнтуватись у нормах національного законодавства, що регулює порядок притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за порушення Правил адвокатської етики;
- 3) пояснювати права адвоката у дисциплінарному провадженні;
- 4) обґрунтовувати відповідальність адвоката за порушення Правил адвокатської етики помічником або стажистом адвоката;
- 5) демонструвати інтегральне розуміння та вдосконалювати знання, розуміння та творчі здібності до формування принципово нових ідей та концепцій у сфері розвитку адвокатської етики.

Література

нормативно-правові акти:

1. Конституція України: прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». - Голос України. - 2012. - №148-149. - 14.08.2012.
3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://vkdko.org/wp-content/uploads/2017/07/PAE-2019.pdf>
4. Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю: Затверджено рішенням Ради адвокатів України від 01 червня 2018 року № 80. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/files/Rishennya/Polojennya_pro_stajuvannya.pdf
5. Положення про помічника адвоката: затверджене рішенням Ради адвокатів України від 25 вересня 2015 року № 113. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2017-08-05-plozhennya-188_59d23f4d41ad2.pdf
6. Про затвердження роз'яснення щодо формалізації скарг стосовно неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність: Рішення Ради адвокатів України від 25.10.2014 р. №183. - Вісник Національної асоціації адвокатів України. – 2014. - №9 (9). – С.10-11.
7. Про затвердження Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність: Рішення Ради адвокатів України №120 від 30.08.2014 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2019-11-15-plozhennya-149_5def76cbc81de.pdf
8. Про розгляд листів з питань щодо порушення гарантій адвокатської діяльності, втручання та перешкод у здійсненні адвокатської діяльності та оплати за організаційно-технічне забезпечення розгляду заяви (скарги) на поведінку адвоката, яка може бути підставою для притягнення його до дисциплінарної відповідальності: Рішення Ради адвокатів України №121 від 15.11.2019 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2019-11-15-rishennya-rau-121_5def738231f19.pdf
9. Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України: затверджено рішенням Ради адвокатів України від 14 лютого 2019 року № 20 від 27.09.2013 р. №219 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2019-06-26-poryadki_5d53d8fdb067f.pdf

10. Регламент кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатів регіону від 17.12.2013 р. №268 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://vkdkka.org/reglament-kdk-regionu/>

спеціальна література:

11. Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє: матер. IX Міжнар. наук.-практ. конф.: (м. Одеса, 15 листопада 2019 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. — Одеса : «Фенікс», 2019. — 628 с.
12. України: минуле та сучасність: матер. II Міжнар. наук. конф. молодих вчених, аспір. та студ. (м.Одеса, 2 березня 2013 р.) — Одеса: Фенікс, 2013. — 592 с.
13. Адвокатура України: Книга 1. Організація адвокатури (з практикумом): Підручник у двох книгах / за заг. ред.. д.ю.н., проф.. заслуженого юриста України С.Я. Фурси та к.ю.н., доцента Бакаянкової Н.М. — 2-ге вид. доповн. і перероб. — К.: Алерта, 2016. — 864 с.
14. Бакаянова Н. М. Про вдосконалення процедури притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності // Нотаріат, адвокатура, суд, виконавче провадження, актуальні проблеми: матер. 2-ї міжнар. наук.-практ. конф., присв. 5-річчю ств. каф. нот. та викон. процесу і адвокатури. — Київ, КНУ. — 2016. — С. 195—197.
15. Бакаянова Н.М. Про новації щодо допустимості розголошення адвокатської таємниці. — Особливості нормотворчих процесів в умовах адаптації законодавства України до вимог Європейського Союзу: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Херсон, 5-6 червня 2015 р. — Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2015. — С.176-178.
16. Бакаянова Н.М. Принцип законності в організації та діяльності адвокатської спільноти України. - Часопис Київського університету права. - 2015. - №1. - С.136-139.
17. Бакаянова Н.М. Этические принципы адвокатуры в Украине. - Одесса: «Юридическая литература», 2005.
18. Барцевский М.Ю. Адвокатская этика. 2-е изд. испр. — М : Профобразование. — 2000.
19. Білоус К. Сутність адвокатської етики як необхідної умови здійснення адвокатом своєї діяльності. — Юридичний журнал. — №7. — 2010.
20. Бойко Г. В. Деякі проблемні питання застосування дисциплінарною палатою Правил адвокатської етики при використанні адвокатом мережі Інтернет (за матеріалами дисциплінарних проваджень КДКА Одеської області) // Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика. 2019. С. 14-16.
21. Варфоломеева Т.В. Впровадження міжнародних правил адвокатської етики в Україні. — Вісник Академії адвокатури України. — Вип.1(14). 2009. - С.7-20.

22. Ватман Д.П. Адвокатская этика (Нравственные основа судебного представительства по гражданским делам). — М.: Юрид.лит. -- 1977.
23. Гаррис Р. Школа адвокатуры. — Тула Автограф. — 2001.
24. Добрянський С. Особливості формування моральної культури юриста у сучасних умовах. — Вісник Львівського університету. — 2009. Вип.,49. -С.14-19.
25. Жуковська О.Л. Деонтологія в центрі уваги юридичної громадськості // Адвокат. — 1998. — №2. — 42-43 С.
26. Мюллера Р. Роль адвоката в обществе // Адвокат (рос.). — 1995. №10. - 1-8 С.
27. Кипнис М.Н. Тайна нуждается в конкретике. — Новая адвокатская газета . — 2010. — № 3.
28. Кацавець Р.С.Ораторське мистецтво як складник професійних якостей юриста. — Вісник Академії адвокатури України. — К.: Видавничий центр Академії адвокатури України, 2009. — Вип. 1(14). — С. 137-141.
29. Котирло А. Адвокатська таємниця. — Правовий тиждень. №11 (189). — 16 березня 2010.
30. Логинова С. М. Адвокатська таємниця: теорія і практика. Дис. канд.юрид.наук. — К: 2002.
31. Лозовой В.О., Петришин О.В. Професійна етика юриста. — Х.: Право, 2004.
32. Маслов В. Г. Адвокатська таємниця в процедурі дисциплінарного провадження // Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика. 2019. С. 44-45.
33. Мельниченко Р.Г. Адвокатская деятельность. Универсальные правила успеха. —М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2010.
34. Місяць А. Особливості відповідальності адвоката за порушення правил адвокатської етики / А. Місяць // Право України* : Юрид. журн. - 2019. - № 12. - С. 231-239.
35. Пилипенко Ю.С. Адвокатская тайна; законодательный, этический, правоприменительный аспекты. — М.: Информ-Право, 2009.
36. Леко Б. Юридична етика. — Видавництво “Книги — XXI”. — Чернівці,- 2008.
37. Погорецький М.А. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» Науково-практичний коментар 2-ге видання зі змінами та доповненнями. К: Алерта, 2019. 346 с.
- 38.
39. Почечуева О.С. Этика адвокатской профессии. — Адвокат (рос.). 2008. — № 1. - С. 29-31.
40. Профессиональная этика юриста-консультанта: учеб.-метод. пособие / сост.: Н.М. Кипнис, Е.Л. Богданова, А.Б. Гутников. — СПб.: Изд-во Санкт- Петербургского института права им. Принца П.Г. Ольденбургского, 2004.

41. Святоцька В. Адвокатська професія в античних країнах (V ст. до н.е. V ст. н.е.). — Вісник Львівського університету. — 2009. — Вип., 49. С.54-59.
42. Святоцький О.Д., Медведчук В.В. Адвокатура: Історія і сучасність. К.: Ін Юре. - 1997.
43. Святоцький О.Д., Михеєнко М.М. Адвокатура України. — К.: Ін Юре. - 1997.
44. Слободян І. Через колізію норм деякі адвокати стали недоторканими. — Закон і Бізнес. - №5 (1199). 31.01.-05.02.2015. — С.8.
45. Таварткиладзе Н.М. Этические основы деятельности адвоката-защитника: дис..канд. юрид. наук:12.00.10. — О., 2003. — 207 с.
46. Ткаченко О. І. Адвокатська етика та відповідальність за порушення правил адвокатської етики / О. І. Ткаченко // Адвокатура: минуле та сучасність: матеріали 4-ї Міжнар. наук. конф. молодих вчених, аспірантів та студентів (Одеса, 22 листопада 2014 р.). 2014. — 414 с. — С. 267—269.
47. Черватюк В.Б., Рогатюк А.В. Адвокатська етика і практика: невідповідності та шляхи її подолання. — Наукові праці Національного авіаційного університету. — 2013. - №29. — Т.4. — С.36-40
48. Етика адвоката / сост. А.Д. Бойков; отв. ред. Г.Б, Мирзоев. — М.: Юрлигинформ, 2007
49. Яновська О. Г. Адвокатура України: Навч. посібник. — К.: Юрінком Інтер, 2007.

Питання заняття

1. Порушення правил адвокатської етики як дисциплінарний проступок адвоката.
2. Дисциплінарна відповідальність адвоката, її види.
3. Порядок та строки притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за порушення правил адвокатської етики.
4. Права адвоката у дисциплінарному провадженні.
5. Відповідальність за порушення Правил адвокатської етики помічником або стажистом адвоката.

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти

Завдання для наукових доповідей за темою заняття

1. Відповідальність адвокатів за порушення етичних норм в країнах ЄС.
2. Досвід притягнення адвокатів до відповідальності за порушення етичних норм за постановами Рад присяжних повірених.
3. Цивільно-правова відповідальність адвокатів за угодами про надання правової допомоги.

Кейси №1

До дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії Одеської області надійшла окрема ухвала Приморського районного суду м. Одеси щодо невиконання адвокатом Босенко О.М професійних обов'язків. У своїх поясненнях адвокат наполягає в на тому, що він дізнався про дату судового засідання лише о 22 годині перед днем засідання. Наступного дня він мав виїхати з Одеси у зв'язку з сімейними обставинами та відмінити свій від'їзд не міг. Повідомити суд про неможливість явки у судове засідання він не встиг. Два попередніх судових засідання у дані справі було відкладено судом не за провину адвоката, адвокат був присутній.

Чи можливо прийти до висновку про невиконання адвокатом Босенко О.М. професійних обов'язків?

№2

До дисциплінарної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії Одеської області надійшла заява адвоката Попелюшкіної З.Д. щодо дій адвоката Кулікова І.І.

Адвокат Попелюшкіна З.Д. надавала правову допомогу потерпілому у кримінальному провадженні. Після набрання обвинувальним вироком законної сили адвокат в інтересах клієнта звернулася із позовом про відшкодування матеріальної та моральної шкоди у порядку цивільного судочинства, оскільки цивільний позов у кримінальному провадженні потерпілий не заявляв. До матеріальної шкоди, завданої клієнту, адвокат віднесла також й його витрати на правову допомогу у розмірі 10 000 грн.

Адвокат Куликов І.І., здійснюючи представництво інтересів відповідача, у судовому засіданні зазначив, що адвокат Попелюшкіна З.Д. у кримінальному провадженні заявила лише одне клопотання та приймала участь у двох судових засіданнях, адже розмір гонорару адвоката може будь яким, якщо її клієнт згоден, але його клієнт-відповідач не повинен оплачувати гонорари адвокатів, які є необґрунтовано високими.

Суд у судовому рішенні з цивільної справи не задовольнив вимоги позивача щодо відшкодування оплати праці адвоката у зв'язку із тим, що позивачем не було надано доказів отримання адвокатом гонорару у зазначеному розмірі.

Чи є підстави для притягнення адвоката Кулікова І.І. до дисциплінарної відповідальності?

Критерії оцінювання під час поточного контролю

У відповідності до визначених критеріїв поточний контроль з дисципліни «Адвокатська етика» здійснюється за визначеною силабусом (робочою навчальною програмою) системою.

Успішність на практичних (семінарських) заняттях визначається за рахунок поєднання трьох критеріїв:

- 1) відвідування практичних (семінарських) занять;
- 2) якість відповідей на практичних (семінарських) заняттях;
- 3) активність на практичних (семінарських) заняттях.

Кожен з критеріїв має вагу у 5 балів. Накопичення балів відбувається за такими правилами:

а. **відвідування практичних занять:** застосовуються ті ж правила, що й при відвідуванні лекцій:

Елемент оцінювання	Вага елементу оцінювання (балів)
Не пропущено жодного практичного (семінарського) заняття	5
Пропущено 10% практичних (семінарських) занять	4
Пропущено 20% практичних (семінарських) занять	3
Пропущено 30% практичних (семінарських) занять	2
Пропущено 40-50% практичних (семінарських) занять	1
Пропущено більше половини практичних (семінарських) занять	0

б. **якість відповідей на семінарах:** вираховується середній арифметичний показник якості відповідей;

с. **активність на семінарах:** застосовуються правила накопичення балів, подібні до оцінки відвідування (під активністю здобувача вищої освіти розуміється його залученість до загальної дискусії під час практичного заняття, пов'язана як з повноцінними виступами, так і з доповненнями, уточненнями та репліками (не приймаються до розрахунків активності, що оцінені на С та нижче)):

Елемент оцінювання	Вага елементу оцінювання (балів)
Здобувач вищої освіти був активним на всіх заняттях	5
Здобувач вищої освіти був активним на 80% занять	4
Здобувач вищої освіти був активним на 60% занять	3
Здобувач вищої освіти був активним на 40% занять	2
Здобувач вищої освіти був активним на 20% заняттях	1
Здобувач вищої освіти був активним менш ніж на 20% занять	0

d. остаточна кількість балів за цей елемент оцінки є сумою трьох наведених складових (наприклад, здобувач вищої освіти відвідує навчальний курс, що охоплює 10 практичних занять. На двох семінарах ним отримано оцінку 5, на одному – 4, і ще на одному – 3. При цьому, іще на одному семінарі йому було зараховано активність за участь у дискусії. На двох семінарах здобувач вищої освіти був відсутнім. Його остаточна кількість балів буде становити: 3 (пропущено 20% занять) + 4 (середнє арифметичне від отриманих оцінок) + 3 (активність на 50% практичних занять) = 10 (із 15 максимально можливих).

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		екзамен	залік
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно	не зараховано
1-34	F		

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Самостійна робота здобувачів вищої освіти полягає в додатковому поглибленому опрацюванні здобувачами питань окремих питань кожної теми навчальної дисципліни «Адвокатська етика».

Здобувач повинен самостійно ознайомитись, критично осмислити та зробити висновки з рекомендованого наукового матеріалу.

Основними видами самостійної роботи є:

- пошук та вивчення додаткової нормативно-правової та наукової літератури з питань адвокатської етики;
- ознайомлення з сучасними поглядами на проблемні питання, що висвітлені в періодичних виданнях з питань етики адвоката;
- виконання домашніх завдань;
- доопрацювання матеріалів лекцій;
- надання пропозицій щодо удосконалення законодавства у сфері етики адвоката.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ТЕМА 1.

ПРЕДМЕТ І СИСТЕМА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ. ПОНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ ТА ІСТОРІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ, ЇХ ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Мета самостійної роботи

Отримати та закріпити поглиблені знання з питань історії виникнення та розвитку адвокатської етики, змісту та сфери застосування Правил адвокатської етики в діяльності адвокатів, їх значення при визначенні дисциплінарними палатами кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури відповідальності адвокатів, підготовка майбутніх випускників до адвокатської діяльності.

Результати навчання

Після виконання завдання для самостійної роботи здобувач вищої освіти буде (спроможний):

- 1) демонструвати знання історії виникнення та розвитку адвокатської етики;
- 2) пояснювати фундаментальні аспекти Правил адвокатської етики;

3) оцінювати та встановлювати зв'язок між сучасним станом та новітніми тенденціями розвитку адвокатської етики;

4) орієнтуватися в міжнародно-правових документах з питань адвокатської етики;

5) демонструвати інтегральне розуміння та вдосконалювати знання, розуміння та творчі здібності до формування принципово нових ідей та концепцій у сфері розвитку адвокатської етики.

Зміст завдання самостійної роботи

1. Проаналізуйте соціальне значення професійної етики.
2. Визначте взаємозв'язок етики та права.
3. Напишіть тези на тему: Адвокатські ідеали А.Ф. Коні.
4. Заповніть таблицю «Етапи розробки та підготовки Правил адвокатської етики в Україні».

Роки розробки та підготовки Правил адвокатської етики в Україні.	Характеристика етапів розробки та підготовки Правил адвокатської етики в Україні»
16 червня 1995 р.	Вперше була висловлена ідея необхідності розробки Правил адвокатської етики для адвокатів України. Створено робочу групу, до якої увійшли члени Спілки, які представляли різні регіони України.
.....	

ТЕМА 2. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

Мета самостійної роботи

Отримати та закріпити знання про основні принципи адвокатської етики, що закріплені у національному та міжнародному законодавстві, про сутність кожного із принципів адвокатської етики, що містяться у Правилах адвокатської етики. Вміти детально пояснити значення кожного принципу адвокатської етики та знайти їх взаємозв'язок.

Результати навчання

Після виконання завдання для самостійної роботи здобувач вищої освіти буде (спроможний):

- 1) демонструвати знання основоположних принципів адвокатської етики, які закріплені у національному та міжнародному законодавстві;
- 2) пояснювати фундаментальні аспекти Правил адвокатської етики;
- 3) оцінювати та встановлювати зв'язок між сучасним станом та новітніми тенденціями розвитку адвокатської етики;
- 4) орієнтуватися в міжнародно-правових документах з питань адвокатської етики;
- 5) демонструвати інтегральне розуміння та вдосконалювати знання, розуміння та творчі здібності до формування принципово нових ідей та концепцій у сфері розвитку адвокатської етики.

Зміст завдання самостійної роботи

1. Проаналізуйте стандарти незалежності юридичної професії Міжнародної асоціації юристів.
2. Критичний аналіз ідеї створення муніципальної адвокатури.
3. Проаналізуйте питання сумісництва адвокатської діяльності з окремими видами діяльності за Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».
4. Проаналізуйте право на кваліфіковану правову допомогу за міжнародним законодавством.
5. Надайте пропозиції щодо організації підвищення кваліфікації адвокатів органами адвокатського самоврядування.
6. Заповніть таблицю «Принципи адвокатської етики»:

Назва принципу	Мета та відображення принципів у Правилах адвокатської етики
Незалежність та свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності	У розділі другому статті 6 Правил адвокатської етики передбачено, що з метою дотримання принципу незалежності та свобода адвоката в своїй професійній діяльності адвокат зобов'язаний протистояти будь-яким спробам посягання на його незалежність, бути мужнім і принциповим у виконанні своїх професійних обов'язків, відстоюванні професійних прав, гарантій адвокатської діяльності та їх ефективному використанні в інтересах клієнтів.

ТЕМА 3. ВІДНОСИНИ АДВОКАТА З КЛІЄНТАМИ

Мета самостійної роботи

Визначити правила прийняття адвокатом доручення на надання професійної правничої допомоги та правила взаємовідносин адвоката з клієнтом при виконанні доручення. Вивчити обставини, що виключають прийняття адвокатом доручення, а також вимоги до порядку укладання та змісту договору про надання правової допомоги.

Результати навчання

Після виконання завдання для самостійної роботи здобувач вищої освіти буде (спроможний):

- 1) демонструвати знання етичних норм, що регулюють відносини адвоката з клієнтом;
- 2) пояснювати право клієнта на вільний вибір захисника своїх прав;
- 3) орієнтуватись в законодавстві, що регулює етичні вимоги до адвоката при здійсненні захисту при наданні адвокатом безоплатної вторинної правової допомоги;
- 4) демонструвати знання обставин, що виключають прийняття адвокатом доручення;
- 5) демонструвати знання обов'язків адвоката при розірванні договору про надання правової допомоги.

Зміст завдання самостійної роботи

Завдання

1. Проаналізуйте етику відносин адвоката з недієздатним (обмежено, частково дієздатним) клієнтом.
2. Напишіть тези на тему: Етичні аспекти відносин адвоката з клієнтом – юридичною особою.
3. Схематично відобразіть способи обчислення гонорару адвоката.

Кейс №1

Адвокатом Петренко О.М. було укладено угоду про надання правової допомоги зі здійснення представництва інтересів Гриник А.М., який був визнаний потерпілим по кримінальній справі. Проте, Гриник А.М. не виконав зобов'язання про щомісячну оплату праці адвоката.

Які дії має вчинити адвокат в описаній ситуації?

Чи можливо розірвати угоду із довірительом Гриник А.М. під час судового процесу?

ТЕМА 4.

ВІДНОСИНИ АДВОКАТА З СУДОМ ТА ІНШИМИ УЧАСНИКАМИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ

Мета вивчення

Отримати та закріпити знання про етичні вимоги до поведінки адвоката у судовому процесі. Визначити форми реагування адвокатом на незаконні або неетичні дії суду та інших учасників процесу. Окреслити допустимі форми позапроцесуального спілкування адвоката з судом та іншими учасниками судового процесу.

Результати навчання

Після виконання завдання для самостійної роботи здобувач вищої освіти буде (спроможний):

- 1) демонструвати розуміння правового статусу адвоката при виконанні доручень в суді;
- 2) пояснювати етичні вимоги до поведінки адвоката у судовому процесі;
- 3) розуміти і застосовувати етичні норми, що регулюють відносини адвоката з судом та іншими учасниками судового процесу;
- 4) окреслювати допустимі форми позапроцесуального спілкування адвоката з судом та іншими учасниками судового процесу;
- 5) демонструвати розуміння культури поведінки адвоката у судовому процесі.

Мета вивчення

Отримати та закріпити додаткові поглиблені знання з питань історії виникнення та розвитку адвокатської етики, змісту та сфери застосування Правил адвокатської етики, в діяльності адвокатів, їх значення при визначенні дисциплінарними палатами кваліфікаційно-дисциплінарних комісій відповідальності адвокатів, підготовка майбутніх випускників до адвокатської діяльності.

Зміст завдання самостійної роботи

1. Якою є роль адвоката в реалізації завдань судочинства? Відповідь обґрунтуйте.
2. Які є заходи реагування суду на неправомірні дії учасників судового процесу?
3. Напишіть доповідь на тему: Неприпустимість компромісу, що суперечить

охоронюваним законом інтересам клієнта.

Кейс № 1

Адвокат Василик Р.Н, представляючи інтереси клієнта суді, заявив судді відвід на підставі його упередженості, яка на думку адвоката, полягала у наступному.

В будівлі суду, яким слухалась справа, було орендовано приміщення під розміщення офісу адвокатської фірми. Представник протилежної адвокату Василик Р.Н. сторони по справі — адвокат Хомин О.Л. — являвся членом такої адвокатської фірми. У зв'язку з таким, на думку адвоката Василик Р.Н., суддя, який веде справу, має постійне поза процесуальне спілкування з адвокатом Хоминим О.Л.

Оцініть доводи адвоката Василик Р.Н. і визначте, чи є можливим задоволення заяви про відвід судді за вказаними доводами.

Висловіть свою думку щодо ситуації із розміщенням офісів адвокатських фірм в приміщеннях судів.

ТЕМА 5. ВІДНОСИНИ МІЖ АДВОКАТАМИ

Мета вивчення

Отримати та закріпити поглиблені знання стосовно етичних засад взаємовідносин між адвокатами, вивчити поняття корпоративності і значення взаємної поваги у відносинах між адвокатами. Визначити етику взаємовідносин адвоката з помічниками та стажистами.

Результати навчання

Після виконання завдання для самостійної роботи здобувач вищої освіти буде (спроможний):

- 1) демонструвати знання етичних норм, які регулюють відносини між адвокатами;
- 2) пояснювати поняття корпоративності і значення взаємної поваги у відносинах між адвокатами;
- 3) визначати допустимі форми реагування адвоката на незаконні або неетичні дії іншого адвоката;
- 4) розуміти етичні засади взаємовідносин адвоката з помічниками та стажистами;
- 5) пояснювати роль органів адвокатського самоврядування як суб'єктів відносин щодо забезпечення дотримання Правил адвокатської етики.

Зміст завдання самостійної роботи

1. Проаналізуйте особливості етичних вимог щодо помічника адвоката.
2. Проаналізуйте процедуру стажування в адвокатурі. Надайте пропозиції щодо удосконалення законодавства з даного питання.
3. Надайте пропозиції щодо удосконалення законодавства за неприпустимі дії адвоката по відношенню до іншого адвоката.
4. Напишіть тези на тему: Адвокатська корпорація та її роль у формуванні іміджу інституту адвокатури у суспільстві.

ТЕМА 6.

ДОТРИМАННЯ НОРМ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ У РІЗНИХ СФЕРАХ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Мета вивчення

Отримати та закріпити знання з питань, що стосуються етичних аспектів відносин адвоката з органами досудового розслідування та іншими державними органами. Закріпити знання щодо вимог до етичної поведінки адвоката в громадській, науковій, публіцистичній діяльності адвоката.

Результати навчання

Після виконання завдання для самостійної роботи здобувач вищої освіти буде (спроможний):

- 1) демонструвати знання вимог щодо поведінки адвоката в громадській, науковій та публіцистичній діяльності;
- 2) пояснювати фундаментальні аспекти Правил адвокатської етики стосовно поведінки адвоката у приватному житті;
- 3) орієнтуватись у законодавстві, що регулює етичні аспекти відносин адвоката з органами досудового розслідування та іншими державними органами;
- 4) оцінювати поведінку адвокатів у мережі Інтернет на відповідність Правилам адвокатської етики;
- 5) демонструвати розуміння значення дотримання норм адвокатської етики у різних сферах діяльності адвоката.

Зміст завдання самостійної роботи

1. Дослідіть права та обов'язки адвокатів-членів громадських організацій (на прикладі Спілки юристів України, Союзу адвокатів України).
2. Проаналізуйте сторінки відомих адвокатів у соціальних мережах. Висловіть пропозиції щодо етики спілкування адвоката у мережі Інтернет.

3. Подумайте, як впливає наукова діяльність на практичну діяльність адвоката. Видатні адвокати-науковці.
4. Напишіть тези на тему: Етика поведінки адвоката під час роботи із резонансними справами.

ТЕМА 7.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ЗА ПОРУШЕННЯ НОРМ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

Мета вивчення

Отримати та закріпити з питань дисциплінарної відповідальності адвоката за порушення Правил адвокатської етики. Визначити поняття та види дисциплінарної відповідальності адвоката, порядок та строки притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за порушення Правил адвокатської етики.

Результати навчання

Після виконання завдання для самостійної роботи здобувач вищої освіти буде (спроможний):

- 1) демонструвати знання правових наслідків порушення норм Правил адвокатської етики;
- 2) орієнтуватись у нормах національного законодавства, що регулює порядок притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за порушення Правил адвокатської етики;
- 3) пояснювати права адвоката у дисциплінарному провадженні;
- 4) обґрунтовувати відповідальність адвоката за порушення Правил адвокатської етики помічником або стажистом адвоката;
- 5) демонструвати інтегральне розуміння та вдосконалювати знання, розуміння та творчі здібності до формування принципово нових ідей та концепцій у сфері розвитку адвокатської етики.

Зміст завдання самостійної роботи

1. Намалюйте схему: Стадії дисциплінарного провадження щодо адвоката.
2. Проаналізуйте діяльність Комітету з питань адвокатської етики при Національній асоціації адвокатів України. Наведіть пропозиції щодо удосконалення його роботи.
3. Проаналізуйте порядок притягнення адвокатів до кримінальної відповідальності.
4. Напишіть тези на тему: Гарантії адвокатської діяльності з заборони притягнення до відповідальності у зв'язку із обранням правової позиції по справі.

Критерії оцінювання самостійної роботи

У відповідності до визначених критеріїв самостійна робота оцінюється за визначеною силабусом (робочою навчальною програмою) системою. Завдання для самостійної роботи виконуються у окремому зошиті для самостійної роботи.

Таблиця 1. Шкала оцінювання самостійної роботи

Елемент оцінювання	Вага елементу оцінювання (балів)
Здобувач вищої освіти виконав завдання та розв'язав кейси повністю, правильно, можуть бути допущені несуттєві помилки чи 1 завдання виконане частково	8-10
Здобувач вищої освіти виконав завдання та розв'язав кейси на 75%, наявні незначні помилки у їх виконанні.	6-7
Здобувач вищої освіти виконав завдання виконані та розв'язав кейси на 50%, є помилки у правильності виконання.	4-5
Здобувач вищої освіти виконав завдання виконані та розв'язав кейси частково, менше половини із суттєвими помилками.	2-3
Здобувач вищої освіти виконав завдання та розв'язав кейси частково, більше половини із суттєвими помилками.	0-1

Якщо завдання полягає у підготовці письмових робіт, обов'язковим критерієм оцінювання є невикористання плагіату. В тому разі, якщо рівень плагіату буде визначений як такий, що перевищує 55 %, здобувач вищої освіти отримує «F», тобто його робота не підлягає оцінюванню. У такому разі кількість накопичених балів за творчу роботу становитиме 0.

Виконання завдань, суть яких зводиться до презентацій, повинно відбуватися відповідно до правил презентації (так звані «*pitching rules*»). Відповідно до нього, здобувач вищої освіти повинен бути в змозі викласти матеріал відповідно до структури: короткий вступ щодо теми та значення презентації; визначення структури презентації; аргументація позиції

доповідача з конкретного питання; короткий огляд основних аргументів; висновок.

Формальні критерії та вимоги до підготовки завдань групами не відрізняються від зазначених вище. Оцінка виконання групового завдання виставляється групі в цілому. Окрім того, виставляється оцінка кожному здобувачу вищої освіти згідно ступеню його участі в підготовці чи/та презентації завдання. Оцінка кожному здобувачу визначається за формулою:

$$\text{Оц. здобувача} = 80 \% \text{ Оц. групи} + 20 \% \text{ Оц. здобувача}$$

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		екзамен	залік
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно	не зараховано
1-34	F		

ПИТАННЯ ТА КЕЙСИ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ І ВМІНЬ ЗДОБУВАЧІВ

1. Предмет, методологія і система навчального курсу «Адвокатська етика».
2. Поняття адвокатської етики, її завдання та роль у суспільному житті.
3. Виникнення адвокатської етики та історичний шлях її розвитку.
4. Історія розробки та прийняття Правил адвокатської етики.
5. Правила адвокатської етики: їх значення, структура, загальні положення.
6. Роль органів адвокатського самоврядування в роз'ясненні Правил адвокатської етики.
7. Закріплення обов'язку дотримання Правил адвокатської етики в законодавстві України про адвокатуру та адвокатську діяльність.
8. Поняття принципів адвокатської етики, їх система.
9. Принципи незалежності та свободи адвоката у здійсненні адвокатської діяльності.
10. Принцип дотримання законності.
11. Пріоритет інтересів клієнтів як принцип адвокатської етики.
12. Поняття конфлікту інтересів в адвокатській практиці. Принцип неприпустимості конфлікту інтересів.
13. Принцип конфіденційності.
14. Принцип компетентності та добросовісності.
15. Дотримання принципів чесності та добропорядної репутації під час здійснення професійної діяльності в суді
16. Принцип поваги до адвокатської професії.
17. Обмеження щодо рекламування адвокатської діяльності.
18. Правила прийняття адвокатом доручення на надання правової допомоги.
19. Право клієнта на вільний вибір захисника своїх прав.
20. Право вибору справ адвокатом.
21. Обставини, що виключають прийняття адвокатом доручення.
22. Загальні вимоги до договору про надання правової допомоги.
23. Гонорар адвоката та фактичні витрати, необхідні для виконання договору.
24. Правила взаємовідносин адвоката з клієнтом при виконанні доручення.
25. Правовий статус адвоката при виконанні доручень суді.
26. Вимоги до професійної поведінки адвоката у судовому процесі.
27. Форми реагування адвокатом на незаконні або неетичні дії суду та інших учасників процесу.
28. Мета та допустимі форми позапроцесуального спілкування адвоката з судом та іншими учасниками судового процесу.
29. Культура поведінки адвоката у судовому процесі.
30. Загальні етичні засади взаємин між адвокатами. Поняття корпоративності, значення взаємної поваги.
31. Засади прийняття доручення клієнта декількома адвокатами.
32. Допустимі форми реагування адвоката на незаконні або неетичні дії іншого адвоката.

33. Етика взаємовідносин адвоката з помічниками та стажистами.
34. Адвокатське бюро та адвокатське об'єднання як суб'єкти відносин щодо забезпечення дотримання Правил адвокатської етики.
35. Органи адвокатського самоврядування як суб'єкти відносин щодо забезпечення дотримання Правил адвокатської етики.
36. Дотримання норм адвокатської етики в громадській та науковій діяльності адвоката.
37. Етичні вимоги до публіцистичній діяльності адвоката.
38. Моральність у приватному житті адвоката.
39. Дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет.
40. Поняття та види відповідальності адвокатів.
41. Дисциплінарна відповідальність адвокатів, її види.
42. Порядок та строки притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності.
43. Права адвоката у дисциплінарному провадженні.
44. Відповідальність адвоката за порушення Правил адвокатської етики помічником або стажистом адвоката.
45. Відповідальність адвокатів за порушення етичних норм в країнах ЄС.

Кейси

№1

Родина Іваненко, до складу якої входять мати – Олена Василівна, батько Іван Петрович та син Сергій проживають у м. Одеса. Олена та Іван вирішили розлучитись, Іван звернувся до адвоката Пархоменко Антона Павловича, офіс якого знаходиться в будинку, в якому проживає родина Іваненко. Іван Петрович Іваненко попросив адвоката Пархоменко Антона Павловича представляти його інтереси у суді під час процесу розлучення, зазначивши, що не бажає залишати дружині спільне майно та сина. Адвокат Пархоменко Антон Павлович та Іваненко Іван Петрович Іваненко уклали договір про надання правової допомоги.

Через тиждень до адвоката Пархоменко звернулась громадянка Олена Василівна, яка розповіла, що знаходиться у процесі розлучення, що чоловік бив її та сина, не піклувався про дитину, а також хоче залишити її без засобів існування, відібравши спільне майно. У процесі спілкування з Оленою Василівною адвокат Пархоменко Антон Павлович зрозумів, що чоловік Олени Василівни – його клієнт Іваненко Іван Петрович, з яким він вже уклав договір про надання правової допомоги. З урахуванням цього, адвокат Пархоменко Антон Павлович відмовив Іваненко Олені Василівні в укладенні договору про надання правової допомоги і представництві її інтересів у суді у зв'язку з наявністю конфлікту інтересів.

Дайте правову оцінку ситуації. Чи вірно вчинив адвокат Пархоменко Антон Павлович? В яких нормативно-правових актах закріплено принцип уникнення конфлікту інтересів? В якому випадку адвокат Пархоменко Антон Павлович може представляти інтереси Іваненко Олені Василівні в суді?

№2

Адвокат Степаненко С.А. на підставі договору про надання правової допомоги здійснював захист Андрійченко О.Г. від обвинувачення в суді. Андрійченко О.Г. обвинувачувався у вчиненні злочину, передбаченого ч.1 ст. 185 Кримінального кодексу України (крадіжка), за який передбачено покарання у вигляді штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадських робіт на строк від вісімдесяти до двохсот сорока годин, або виправних робіт на строк до двох років, або арешту на строк до шести місяців, або позбавлення волі на строк до трьох років.

Андрійченко О.Г. під час спілкування з адвокатом наполягав на тому, що даний злочин він не вчиняв і не погоджувався визнати вину. Під час судового засідання адвокат умовив клієнта визнати свою вину у інкримінованому йому злочині та укласти з прокурором угоду про визнання винуватості. В результаті Андрійченко О.Г. отримав покарання у вигляді позбавлення волі строком 1 рік.

Дайте правову оцінку ситуації. Чи не порушив адвокат Степаненко С.А. вимоги п.3 ч. 2 ст. 21 закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”, в якій зазначено що адвокату забороняється займати у справі позицію всупереч волі клієнта, крім випадків, якщо адвокат впевнений у самообмові клієнта?

№3

Боярчук А.А. працює помічником адвоката Веселова О.О. і часто буває присутнім під час спілкування адвоката з клієнтами. Одного разу Боярчук А.А. під час зустрічі з друзями розказав факти з біографії міського голови, який є клієнтом адвоката Веселова О.О. Через деякий час один із друзів Веселова О.О., який працює журналістом, опублікував статтю, в якій оприлюднив певні факти із приватного життя міського голови. Ця факти міський голова не розповідав нікому, крім свого адвоката Веселова О.О. Після з'ясування ситуації адвокат Веселова О.О. наклав на свого помічника покарання у вигляді штрафу.

Дайте правову оцінку ситуації. Чи правомірно адвокат Веселов О.О. наклав штраф на свого помічника Боярчука А.А. ? Яке дисциплінарне стягнення може бути накладено на помічника адвоката за розголошення адвокатської таємниці? Чи несе адвокат відповідальність за розголошення адвокатської таємниці його помічником?

Критерії оцінювання під час підсумкового контролю

У відповідності до визначених критеріїв підсумковий контроль здійснюється за визначеною силабусом (робочою навчальною програмою) системою.

Оцінювання на екзамені відбувається через опитування здобувачів по заздалегідь підготовленим та доступним для ознайомлення питанням, що групуються у білети з трьох питань у кожному та однієї практичної ситуації (кейсу). Для можливості претендувати на найвищий бал, здобувач вищої освіти зобов'язаний відповісти на всі три питання і вірно вирішити практичну ситуацію. Для розв'язання кейсу здобувачу вищої освіти надається дозвіл на користування текстами нормативних актів. Кожне питання на екзамені має вагу у 25 балів. При оцінці відповіді враховуються такі показники: володіння матеріалом, розуміння проблеми та її зв'язку із іншими проблемами, повнота та якість аргументації, здатність пояснити окремі аспекти проблеми. Іспит може проводитися в усній або письмовій формі.

Елемент оцінювання	Вага елемента оцінювання (балів)
Здобувач виявив високу теоретичну підготовку, вміння аналізувати додаткову літературу, логічно та послідовно викладати фактичний матеріал, робити висновки. У процесі виконання практичної роботи чи аналізу поставлених завдань здобувач показав вміння планувати, ставити та інтерпретувати отримані результати відповідно до досягнень науки. Представив опубліковані есе або наукову статтю за вивченим матеріалом. Кейс розв'язаний повністю, з вірними розрахунковими даними чи теоретично обґрунтуванням, з посиланням та поясненням норм відповідного нормативно-правового акту. Продемонстроване знання правил, методик та алгоритмів застосування необхідної нормативно-правової бази при розв'язуванні практичних завдань та ситуацій; відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, акуратністю, грамотністю писемної мови, достатнім є рівень узагальненості та спеціалізації знань.	20-25
Здобувач виявив високий рівень теоретичних	15-19

знань програмного матеріалу, вміння послідовно його викласти та застосувати засвоєні знання у процесі постановки і виконання практичної роботи, але допускає невеликі помилки у проведенні розрахунків, несуттєві неточності у відповідях. Представив проекти есе або наукової статті за вивченим матеріалом. Кейс розв'язаний повністю, але допущені незначні помилки в трактуванні чи розрахунках, наявні лише часткові посилання та поясненням норм відповідного нормативно-правового акту; хід виконання кейсу є правильним.	
Здобувач розкривав згідно з програмою дисципліни зміст питань екзаменаційного білету; формулював висновки з окремих питань. Кейс розв'язаний, але наявні певні помилки у розрахункових даних і є лише часткові посилання та поясненням норм відповідного нормативно-правового акту; здобувач знайомий зі змістом нормативно-правових актів за темою роботи, намагається застосовувати їх норми до конкретних ситуацій, але без урахування особливостей застосування їх норм та норм інших нормативно-правових актів	10-14
Здобувач в основному вірно висвітлив питання, але допускає суттєві помилки у ході розв'язування завдань і показує задовільні знання теоретичного матеріалу. Кейс розв'язаний, але існують неточності у розрахункових даних чи теоретичних обґрунтуваннях, звідки простежується хибна логіка подальших висновків. Здобувач знайомий зі змістом деяких нормативно-правових актів за темою роботи, проте не має навичок до застосування їх норм до конкретних ситуацій.	7-9
Здобувач відповідав на окремі питання екзаменаційного білету; недостатньо використовував додаткову літературу. Кейс розв'язаний фрагментарно, надана відповідь не вирішує описану ситуацію; здобувач мало знайомий зі змістом нормативно-правових актів за описаною ситуацією.	4-6
Здобувач поверхнево розкривав зміст питань екзаменаційного білету, допускав суттєві помилки під час усних та письмових відповідей; поверхнево	1-3

ознайомився з рекомендованою літературою; будував свою відповідь на звичайному повторенні навчального матеріалу без його осмислення, тестування. Кейс розв'язаний не вірно або повністю не розв'язаний, надана відповідь не відповідає суті поставленого запитання; здобувач не знайомий зі змістом нормативно-правових актів за темою кейсу.	
Здобувач виявив поверхневі, фрагментарні знання з теоретичного курсу дисципліни та фактичне невміння застосувати його на практиці. Кейс повністю не розв'язаний, надана відповідь містить лише вказівку на 1-2 нормативно-правових акта за темою кейсу.	0

ФОРМИ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ: АТЕСТАЦІЯ, ЕЗАМЕН

Здобувача вищої освіти вважають допущеним до семестрового екзамену лише за умови виконання всіх видів робіт, передбачених планом нормативної дисципліни.

Критерії виставлення оцінок по національній шкалі балів

Контроль знань з курсу «Адвокатська етика» здійснюється протягом семестру здебільшого під час семінарських занять та виконання індивідуальних завдань і самостійних завдань, написання та захисту рефератів, підготовки доповідей.

Наприкінці семестру здобувачі вищої освіти денної форми навчання складають іспит в усній або письмовій формі.

Поточний і підсумковий контроль успішності та якості підготовки здобувачів оцінюється за п'ятибальною шкалою.

На оцінку «відмінно» (5 балів) - заслуговує повна, правильна і точна відповідь здобувача на всі питання, які зазначені у екзаменаційному білеті, затвердженому на засіданні кафедри. Відповідь здобувача свідчить про те, що він в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, термінами, може чітко висловлювати свою думку. При виставленні відмінної оцінки може враховуватися активна участь здобувача у науково-дослідницькій роботі академії.

На оцінку «добре» (4 бали) - заслуговує повна і правильна відповідь, яка вказує на те, що здобувач взагалі володіє навчальним матеріалом, термінами, може висловити свою думку робити логічні висновки, але його знання, в основному, базуються на матеріалах підручника або навчального

посібнику. Окрім того, він не дає повних відповідей на одне питання , зазначене у екзаменаційному білеті.

На оцінку «задовільно» (3 бали) - заслуговує правильна, але неповна відповідь, яка свідчить проте, що здобувач вивчав матеріал, але не може логічно та повно висловити свою думку або не може відповісти на одне питання екзаменаційного білета.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН З ВИКЛАДЕННЯ ТА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	7
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	8
НАВЧАЛЬНИЙ КОНТЕНТ ЛЕКЦІЇ.....	9
ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	67
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПІД ЧАС ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ.....	108
САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	110
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	118
ПИТАННЯ ТА КЕЙСИ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ І ВМІНЬ ЗДОБУВАЧІВ.....	120
ФОРМИ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ: АТЕСТАЦІЯ, ЕКЗАМЕН.....	125

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Нана Мезенівна БАКАЯНОВА
Ірина Олександрівна КІСЛИЦИНА

АДВОКАТСЬКА ЕТИКА

Навчально-методичний посібник

Освітня програма підготовки здобувачів вищої освіти ступеня магістра
в Національному університеті «Одеська юридична академія»
галузь знань – 081 «Право»
спеціальність – 081 «Право»

Підписано до друку 07.08.2020.
Формат 60х84/16. Ум-друк. арк. 7,5.
Наклад 100 прим. Зам. № 2008-07.

Видано і віддруковано в ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
Тел. +38 050 7775901 +38 048 7959160
e-mail: fenix-izd@ukr.net
www.feniksbooks.com